

1925

ΚΟΛΛΕΓΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

Ελληνο-Αμερικανικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα

Νηπιαγωγείο • Δημοτικό • Γυμνάσιο • Λύκειο

ΚΟΛΛΕΓΙΟ ΑΘΗΝΩΝ • ΚΟΛΛΕΓΙΟ ΨΥΧΙΚΟΥ • ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ Ι.Μ. ΚΑΡΡΑΣ

Χρόνος 94ος

Τεύχος 1

αθηναίος

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΗΣ ΜΑΘΗΤΙΚΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ ΚΟΛΛΕΓΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

Σμύρνη
100
χρόνια
ΜΝΗΜΗΣ

Αρχισυντάκτρια

ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΥΛΑΚΗ ΕΥΑ

Βοηθοί Αρχισυντάκτριας

ΚΟΥΣΙΟΥΝΕΛΟΥ ΕΛΕΝΗ

ΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΥ ΑΝΝΑ

Συντακτική Ομάδα

ΑΛΕΥΡΑ ΜΑΡΘΑ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΤΟΥ ΜΑΡΙΝΑ

ΒΑΡΕΛΑ ΑΛΙΚΗ

ΓΙΑΝΝΟΥΛΑΤΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ

ΓΟΝΙΔΗ ΔΗΜΗΤΡΑ

ΚΑΡΕΛΑ ΑΓΓΕΛΙΚΗ

ΚΥΡΚΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

ΛΑΓΚΟΥΣΗ ΝΑΤΑΛΙΑ

ΛΥΚΙΑΡΔΟΠΟΥΛΟΥ ΜΑΡΙΛΕΝΑ

ΜΙΧΑΛΟΥ ΑΡΙΑΔΝΗ

ΜΠΑΚΟΥΛΑΣ ΓΙΩΡΓΟΣ

ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ ΕΥΑ

ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ ΓΙΩΡΓΟΣ

ΠΑΠΠΑ ΑΡΕΤΗ

ΠΕΡΡΩΤΗ ΙΩΑΝΝΑ

ΠΕΤΣΑ ΛΗΔΑ

ΡΟΚΚΑ ΚΑΡΟΛΙΝΑ

ΤΣΟΜΩΚΟΣ ΑΡΗΣ

Καθηγητές Σύμβουλοι

ΝΙΚΟΣ ΚΑΛΟΓΕΡΑΣ

ΜΑΡΙΑ ΠΟΥΛΟΠΟΥΛΟΥ

Σελιδοποίηση - Δημιουργικό

go direct

5 Editorial

6 **ΑΡΘΡΟ**
Το χρονικό
της μεγάλης
τραγωδίας

10 **ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ** ΤΟΥ
κ. Λουκά Χριστοδούλου,
Διευθυντή του Κέντρου
Σπουδής και Ανάδειξης
Μικρασιατικού Πολιτισμού
του Δήμου Νέας Ιωνίας
(ΚΕ.ΜΙ.ΠΟ.)

12 **ΑΡΘΡΟ**
Η Σύμυρνη στη
λογοτεχνία

16 **ΑΡΘΡΟ**
Asa Jennings
George Horton

18 **ΑΡΘΡΟ**
Η Μικρά Ασία
μέσα από τη ματιά
του Γιώργου
Σεφέρη

20 Η προσφορά των
Μικρασιατών
προσφύγων στην
Ελλάδα

22 **ΑΡΘΡΟ**
Λέξεις με...
Μικρασιάτικες
Ρίζες!

23 **ΑΡΘΡΟ**
Περιοχές της Αθήνας στις
οποίες εγκαταστάθηκαν
πρόσφυγες

24 **ΑΡΘΡΟ**
Μικρασιάτικα Έθνη
και Έθιμα:
Η Ανατολή
στη Δύση

αθηναίος

26 **ΑΡΘΡΟ**
Η... Γευστική
Ιστορία
της Σμύρνης!

28 **ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ**
του κ. Φιλοκτίτη
και της κας Μαρίας
Βεϊνόγλου

33 **ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ**
Mahmood
ένας πρόσφυγας
από την Παλαιστίνη

34 **ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ**
με την
κα Μ. Ντενίση

36 **ΔΙΗΓΗΜΑ**
Σμύρνη,
31 Αυγούστου 1922
(Παλιό Ημερολόγιο)

38 **ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ** της
Υφυπουργού
Εργασίας και Κοινωνικών
Υποθέσεων, κας Δόμνας
Μιχαηλίδου

41 **ΔΙΗΓΗΜΑ**
Έρχονται
οι Τσέτες

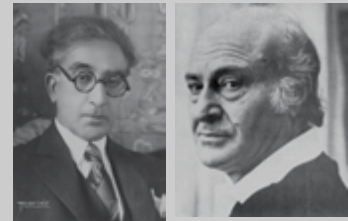
42 **ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ** με τον
Γενικό Διευθυντή
του Μουσείου
Ακροπόλεως,
Καθηγητή κ. Ν.
Σταμπολίδη

48 **ΑΡΘΡΟ**
100 Χρόνια
Σμύρνη!

49 **ΠΟΙΗΣΗ**
-Σμύρνη, 1922
-Σμύρνη,
συγχώρεσέ μας

50 **ΑΡΘΡΟ**
Η Σμύρνη
στην Ποίηση

52 **ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ**
Μετανάστες
δύο φορές

54 **ΑΡΘΡΟ**
Σμύρνη:
Το αστέρι που
του στέρψαν
την λάμψη του

Πέφτω, σηκώνομαι, προχωράω και ξαναπέφτω...

ΤΗΣ ΕΥΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΥΛΑΚΗ, Α5

Η λέξη άνθρωπος δημιουργήθηκε από το επίρρημα άνω και το ρήμα θρώσκω. Ο άνθρωπος δηλαδή είναι το ον που θρώσκει, κινείται προς τα εμπρός, θέτει στόχους και κοιτάζει μπροστά. Παρόλα αυτά, έχει την τάση να υποτιμά τον χρόνο και να δίνει βάση στο μέλλον χωρίς να συμμαρξίζεται το παρελθόν. Βέβαια, η ιστορία επαναλαμβάνεται και το παρόν είναι αποτέλεσμα του παρελθόντος.

Ο ελληνικός πολιτισμός, από την αρχαιότητα έως σήμερα, έχει γνωρίσει κρίσεις, εμφύλιες διαμάχες και πολέμους.

Η Μικρασιατική Καταστροφή, ένα από τα σημαντικότερα γεγονότα της ελληνικής ιστορίας, ήταν μια από τις μεγαλύτερες, αν όχι η μεγαλύτερη, τραγωδίες του ελληνικού έθνους. Έχουν γραφτεί ποιήματα, βιβλία και ιστορικά κείμενα, κανένα όμως από αυτά δεν θα καταφέρει να περιγράψει τον όλεθρο και τον ξεριζωμό.

Τον Σεπτέμβριο του 1922 στην Σμύρνη, οι γηγενείς Έλληνες και ο πολιτισμός χιλιάδων χρόνων δοκιμάζονται!

Δύο εκατομμύρια πρόσφυγες βρέθηκαν διασκορπισμένοι σε διάφορα μέρη της Ελλάδας χωρίς προορισμό, χωρίς στόχο, χωρίς ταυτότητα.

Τι είναι όμως ο άνθρωπος χωρίς τις ρίζες του, χωρίς εθνική ταυτότητα;

Τι γίνεται όταν ο χειρότερος εφιάλτης του γίνεται η νέα του πραγματικότητα;

Πώς γίνεται να προχωρήσει κανείς έχοντας δει τον τόπο που γεννήθηκε, τον τόπο που μεγάλωσε, το παρελθόν του και το μέλλον του να καίγεται μπροστά στα μάτια του; ...

τότε δεν αντέχει άλλο και πέφτει...

Η ζωή όμως συνεχίζεται. Ο άνθρωπος αναγκάζεται να σηκωθεί και να βρει την ελπίδα σε μία πραγματικότητα γεμάτη απόγνωση. Για τους Έλληνες της Μικρασίας όλα όσα ήταν σίγουρα και δεδομένα έγιναν ξαφνικά αναμνήσεις και οι αναμνήσεις έγιναν τελικά κίνητρο για ένα καλύτερο μέλλον. Μια διαδικασία επίπονη, κάτω από συνθήκες δύσκολες, που όμως πρέπει να φωτιστεί, γιατί δείχνει τις συνέπειες που μπορεί να έχουν τα λάθη του παρελθόντος, δείχνει την προσπάθεια επιβίωσης αλλά και την δυνατότητα προόδου κάθε ανθρώπου από το μηδέν.

Και εμείς, μπροστά σε αυτές τις μελανές σελίδες της ελληνικής ιστορίας ελπίζουμε να φερθούμε αντάξια, να τιμήσουμε αυτούς που με δύναμη, θάρρος και προσπάθεια κατάφεραν να ξανασηκωθούν. Ας παραδειγματιστούμε από τον αγώνα και από τη θέλησή τους...

Το χρονικό της μεγάλης τραγωδίας

ΤΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΚΥΡΚΟΥ, Γ4

Χάρτης των Δυνάμεων κατά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο

Η Μικρασιατική τραγωδία αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα μιας ιστορικής διαδρομής με κύριους σταθμούς τους Βαλκανικούς Πολέμους, τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο με την ήττα της Γερμανίας, την Οκτωβριανή Επανάσταση, τον Εθνικό Διχασμό και τη Μικρασιατική Εκστρατεία. Το 1821 είναι η αφετηρία του σύγχρονου Ελληνικού κράτους που, όπως έγραφε ο Μακρυγιάννης, «η Ελλάδα, έδωξε τους Οθωμανούς και ξαναμπήκε ορμητικά στον κατάλογο των εθνών όπου ήτανε σβησμένη και χαμένη». Το 1922 όμως; Η μεγαλύτερη συμφορά, που μόνο με την Άλωση της Πόλης μπορεί να συγκριθεί. Μια συμφορά που ήρθε την ώρα που η Συνθήκη των Σεβρών δικαίωνε τους εθνικούς μας πόθους. Τι τραγική ειρωνεία!... Η ιστορική καταστροφή όπως γράφει ο Στάθης Καλύβας «ερεθίζει πολύ πιο έντονα το νου και την καρδιά από τον ιστορικό θρίαμβο». Το 1922, με αυτήν την έννοια, μας αγγίζει και μας παθιάζει περισσότερο από το 1821.

Το θωρηκτό Αβέρωφ περνά τα στενά των Δαρδανελίων και φτάνει στην Κωνσταντινούπολη.

23 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1915 | Όλα ξεκινούν όταν ο Υπουργός Εξωτερικών της Βρετανίας Edward Grey τηλεγραφεί στον Πρωθυπουργό της Ελλάδος Ελευθέριο Βενιζέλο και υποσχεται ότι θα παραχωρήσει στην Ελλάδα σημαντικά εδαφικά ανταλλάγματα στα παράλια της Μ. Ασίας, αν η Ελλάδα πολεμούσε στο πλευρό των Αγγλογάλλων στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.

Η Μ. Ασία δεν είχε δοθεί σε κανέναν και ο Βρετανός πρέσβης στην Αθήνα ήταν εξουσιοδοτημένος να την προσφέρει, αν η Ελλάδα έμπαινε στον πόλεμο. Το θέμα όμως ήταν για την Ελλάδα ποιον θα έπρεπε να υποστηρίξει στον πό-

λεμο. Την πλευρά του «ουδέτερου» αλλά ουσιαστικά φιλο-γερμανού Βασιλιά Κωνσταντίνου ή την φιλοαγγλική πλευρά του Βενιζέλου; Η διαφωνία αυτή οδήγησε τη χώρα σε βαθύ Εθνικό Διχασμό και άφησε την Ελλάδα αρχικά έξω από τον πόλεμο. Ο Βενιζέλος παραιτήθηκε, έφυγε από την Αθήνα και σχημάτισε στη Θεσσαλονίκη προσωρινή κυβέρνηση με επικεφαλής τον ίδιο, τον στρατηγό Παναγιώτη Δαγκλή και τον ναύαρχο Παύλο Κουντουριώτη. Η χώρα είχε φτάσει πολύ κοντά στην εμφύλια σύρραξη διαιρεμένη σε δύο στρατόπεδα: στο κράτος των Αθηνών και στην προσωρινή κυβέρνηση της Θεσσαλονίκης. Για να αποφευχθεί ο εμφύλιος, η γαλλική κυβέρνηση πρότεινε την εκθρόνιση του Κωνσταντίνου. Οι σύμμαχοι συμφώνησαν και προχώρησαν στον αποκλεισμό της Παλαιάς Ελλάδας, αναγκάζοντας τον Κωνσταντίνο σε παραίτηση. Στις 29 Μαΐου 1917 ο Κωνσταντίνος φεύγει για την Ελβετία, αφήνοντας τον θρόνο στον δευτερότοκο γιο του, Αλέξανδρο. Οι γερμανόφιλοι πολιτικοί εξορίζονται στην Κορσική και ο Βενιζέλος σχηματίζει κυβέρνηση του ενιαίου Ελληνικού Κράτους στις 13 Ιουνίου 1917. Αμέσως η Ελλάδα κηρύσσει τον πόλεμο στις Κεντρικές Δυνάμεις στο πλευρό των Συμμάχων. Τα πρώτα νικηφόρα αποτελέσματα ήρθαν με την μάχη του Σκρα έξω από το Κιλκίς, τον Μάιο του 1918 όπου ο Ελληνικός Στρατός έπαιξε σημαντικότατο ρόλο στη γενική επίθεση κατά των Βουλγαρο-Γερμανικών θέσεων. Η νίκη αυτή σηματοδότησε την οριστική ήττα των Κεντρικών Δυνάμεων και τον τερματισμό του Α' ΠΠ, που βρίσκει τη χώρα μας στο πλευρό των νικητών ενώ την Τουρκία και την Βουλγαρία στο πλευρό των ηττημένων. Η ανακωχή υπογράφεται τον Οκτώβριο του 1918 στη Λήμνο όπου η Οθωμανική Αυτοκρατορία υποχρεώνεται να παραχωρήσει τα Δαρδανέλια και τα λιμάνια της στους Συμμάχους. Οι Αρμένιοι και οι Ρώσοι λαμβάνουν τμήματα της Ανατολής, οι Γάλλοι ένα νοτιοανατολικό τμήμα, και οι Ιταλοί τον Νότο μαζί με τα Δωδεκάνησα. Ένα μήνα μετά τα θωρηκτά Αβέρωφ και Κιλκίς αγκυροβολούν στο λιμάνι της Κωνσταντινούπολης, ενώ το αντιτορπιλικό Λέων φθάνει στη Σμύρνη. Οι ελληνικές κοινότητες πανηγυρίζουν και τους υποδέχονται ως απελευθερωτές.

16 ΜΑΡΤ 1921: MOSKOVA ANTLAŞMASI BATI ERMENİSTAN'IN İŞGALİNİN BAŞLANGICIDIR.

Η ΕΣΣΔ του Λένιν είναι η πρώτη δύναμη που θα συνάψει συμφωνίες ενισχύοντας τις δυνάμεις του Κεμάλ

Ο Βενιζέλος εκπροσωπεί την Ελλάδα στο Συνέδριο Ειρήνης στο Παρίσι όπου οι μεγάλες δυνάμεις συζητούν πώς θα μοιραστεί η Οθωμανική Αυτοκρατορία, η οποία είναι πλέον αποδεδειγμένη και θέτει τις ελληνικές διεκδικήσεις στη Μικρά Ασία, τη Θράκη και τη Βόρεια Ήπειρο. Παρότι τα ελληνικά συμφέροντα συγκρούονταν με τις Ιταλικές διεκδικήσεις στην Μ. Ασία, την Ήπειρο και τα Δωδεκάνησα, ο πρωθυπουργός της Αγγλίας Lloyd George, ο Πρόεδρος της Γαλλίας George Clemenceau και της Αμερικής Woodrow Wilson κράτησαν σαφή φιλελληνική στάση, συναινώντας στην αποστολή του Ελληνικού Στρατού στη Σμύρνη «για την τήρηση της τάξεως και την προστασία του ελληνικού πληθυσμού της πόλης».

2 ΜΑΙΟΥ 1919 | Αρχίζει η αποβίβαση των πρώτων ελληνικών δυνάμεων στη Σμύρνη μέσα σε ατμόσφαιρα εθνικού παρα-

ληρήματος.

Εκφραστής της αντίδρασης εναντίον κάθε ξένης επέμβασης στάθηκε ο Μουσταφά Κεμάλ, γνωστός ως Ατατούρκ (Γενάρχης των Τούρκων). Ο εκφραστής των Νεότουρκων έβλεπε ότι η Οθωμανική Αυτοκρατορία έπρεπε να μετατραπεί σε νέο εθνικό τουρκικό κράτος. Κατηγορώντας την κυβέρνηση του Σουλτάνου για ηττοπάθεια, ανέλαβε επικεφαλής κίνησης αξιωματικών και ξεκίνησε την οργάνωση της αντίστασης στον διαμελισμό της Τουρκίας και πόλεμο εναντίον της Entente και των Ελλήνων συμμάχων της. Με κέντρο την Άγκυρα συσπειρώσε σε αντάρτικο τον τουρκικό λαό και άρχισε τις επιθέσεις.

Η πορεία των ελληνικών δυνάμεων στην Αλμυρά Έρημο. Ιστορία του Ελληνικού Έθνους (Εκδοτική Αθηνών)

Όταν ο στρατός των Τούρκων εθνικιστών επιτέθηκε εναντίον βρετανικής μονάδας στη Νικομήδεια, οι Άγγλοι κατάλαβαν πως οι μόνες δυνάμεις που θα μπορούσαν να ανακόψουν την τουρκική επιθετικότητα ήταν οι ελληνικές. Έτσι ο Lloyd George ζήτησε από τον Βενιζέλο να διαθέσει μία μεραρχία για την προστασία των στενών των Δαρδανελίων και της Νικομήδειας. Εκείνος δέχθηκε και ζήτησε ως αντάλλαγμα την άδεια να προελάσει ο ελληνικός στρατός στα παράλια της Μ. Ασίας όπου υπήρχαν και άλλες περιοχές με ελληνικό πληθυσμό. Η μία πόλη μετά την άλλη απελευθερώνονται από τα ελληνικά στρατεύματα.

ΙΟΥΛΙΟΣ 1920 | Ο Ελληνικός στρατός προήλασε σε βάθος 150 χλμ. στη γραμμή Πάνορμος - Προύσα - Ουσάκ στο εσωτερικό της οθωμανικής αυτοκρατορίας, στην οποία υπήρχαν και εσωτερικές διαμάχες μεταξύ του σουλτάνου και των Κεμαλιστών. Εκατό χρόνια από την Επανάσταση του '21 το όραμα της Μεγάλης Ελλάδας των δύο ηπείρων και των πέντε θαλασσών αρχίζει να γίνεται πραγματικότητα.

10 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1920 | Υπογράφεται η Συνθήκη των Σεβρών στη Γαλλία ανάμεσα στους αντιπροσώπους των Συμμάχων της Αντάντ και της Οθωμανικής αυτοκρατορίας. Η συνθήκη ουσιαστικά οδηγεί στην κατάλυση του οθωμανικού κράτους. Η Ελλάδα αποκτά την κυριαρχία στη Σμύρνη για πέντε χρόνια και μετά με δημοψήφισμα θα αποφασιζόταν αν αυτή θα παρέμενε αυτόνομη ή θα ενσωματωνόταν στην Ελλάδα.

Ο ΔΙΧΑΣΜΟΣ | Και ενώ ο ελληνικός στρατός προελαύνει στην Μ. Ασία, στην Ελλάδα ο Διχασμός έχει ριζώσει για τα καλά με αποκορύφωμα την απόπειρα δολοφονίας του Βενιζέλου στο Παρίσι (30 Ιουλίου 1920) από φιλοβασιλικούς, καθώς και τα αντίποινα των Βενιζελικών με την εκτέλεση του Ίωνα Δραγούμη, επιφανή εκπροσώπου της αντιβενιζελικής παράταξης και ίσως μελλοντικού πρωθυπουργού. Ο Βενιζέλος επιβιβάζεται στο θωρηκτό «Αβέρωφ» φθάνει στον

Πειραιά, όπου του επιφυλάσσεται αποθεωτική υποδοχή και η Βουλή τον ανακηρύσσει «Ευεργέτη και Σωτήρα της Πατρίδος». Στις 14 Σεπτεμβρίου γιορτάζεται με μεγάλη λαμπρότητα στο Παναθηναϊκό Στάδιο η υπογραφή της Συνθήκης των Σεβρών. Ο Βενιζέλος επωφελούμενος της μεγάλης δημοτικότητάς του προκηρύσσει εκλογές για την 1η Νοεμβρίου 1920, τις οποίες, προς γενική κατάπληξη, έχασε πανηγυρικά.

Ο Εθνικός Δικασμός χώρισε την Ελλάδα στα δύο φέρνοντας την πολύ κοντά στον Εμφύλιο

Στις 12 Οκτωβρίου πεθαίνει από σφαιρία, μετά από δάγκωμα πιθήκου, ο Βασιλιάς Αλέξανδρος που είχε αντικαταστήσει τον εξόριστο πατέρα του Κωνσταντίνο. Οι σχέσεις με τους συμμάχους οξύνονται μετά την ήττα του Βενιζέλου στις εκλογές και ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος επιστρέφει με μεγάλο κόστος για τα ελληνικά συμφέροντα. Οι Γάλλοι και Ιταλοί σύμμαχοι βρίσκουν την αφορμή να αποσύρουν τις δεσμεύσεις τους προς την Ελλάδα, ενώ προσεγγίζουν τον Κεμάλ, κάνοντας συμφωνίες με την ανατέλλουσα κεμαλική Τουρκία. Η ελληνική κυβέρνηση παρά τις διαβεβαιώσεις προς τους συμμάχους ότι θα συνεχίσει την ίδια πολιτική, αντικαθιστά μεγάλο αριθμό έμπειρων αξιωματικών με φιλομοναρχικούς, πράγμα που φέρνει έντονη αναστάτωση στο στράτευμα. Αρχηγός του στρατεύματος αναλαμβάνει ο Στρατηγός Χατζηναέστης. Το αποτέλεσμα δεν αργεί να φανεί και στη μάχη για την κατάληψη του Εσκή Σεχίρ - Κιουτάχειας - Αφιόν Καραχισάρ, η οποία αποκροούνται από τον κεμαλικό στρατό λόγω έλλειψης οργάνωσης και ανεφοδιασμού.

29 ΜΑΙΟΥ 1921 | Επέτειος της Άλωσης της Πόλης, ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος αποβιβάζεται στη Σμύρνη προκειμένου να τεθεί επικεφαλής ο ίδιος της γενικής επίθεσης για την κατάληψη της γραμμής Εσκή Σεχίρ - Κιουτάχειας - Αφιόν Καραχισάρ, η οποία αποφασίζεται για τις 16 Ιουνίου. Τα ελληνικά στρατεύματα αυτή τη φορά δρώντας συντονισμένα και γρήγορα καταφέρνουν να νικήσουν τον κεμαλικό στρατό, καταλαμβάνοντας και τις τρεις πόλεις οι οποίες επικοινωνούν σιδηροδρομικά με τη Σμύρνη, εξασφαλίζοντας τον ανεφοδιασμό. Δεν καταφέρνουν όμως να πλήξουν καίρια τον τουρκικό στρατό, ο οποίος προλαβαίνει και οπισθοχωρεί στην Άγκυρα.

Τώρα η ελληνική στρατιωτική ηγεσία βρίσκεται μπροστά σε ένα μεγάλο δίλημμα. Να παραμείνει και να κατοχυρώσει τα νέα εδάφη, τα οποία βρίσκονται έτσι κι αλλιώς μακριά από τα παράλια ή να προχωρήσει προς την Άγκυρα; Το πολεμικό συμβούλιο που συνήλθε στην Κιουτάχεια αποφάσισε ότι πρέπει να οργανωθεί το συντομότερο η επίθεση προς την Άγκυρα πριν προλάβει ο Κεμάλ να ανασυντάξει τις δυνάμεις του. Την 1η Αυγούστου του 1921 η ελληνική στρατιά με το σύνολο των δυνάμεών της ξεκινά. Έπρεπε να διασχίσει 260 χλμ. μέσα από την Αλμυρά Έρημο και να φτάσει στον Σαγγάριο ποταμό όπου ο Κεμάλ είχε παρατάξει όλες του τις δυνάμεις. Η πορεία αυτή με τον ήλιο και τη ζέστη του καλο-

καιριού μέσα στην έρημο, με ελλείψεις εφοδιασμού σε νερό και τρόφιμα προκάλεσε μεγάλες απώλειες. Μετά από δέκα βασανιστικές ημέρες ο στρατός έφτασε και παρατάχθηκε στον Σαγγάριο έχοντας ξεπεράσει κάθε όριο αντοχής. Ακολούθησαν 22 ημέρες μαχών χωρίς να επιτευχθεί η διείσδυση στην άμυνα των Τούρκων.

Γνωρίζουμε σήμερα ότι και τα δύο επιτελεία ήταν έτοιμα να διατάξουν, το μεν ελληνικό την παύση των επιθέσεών του, το δε τουρκικό την εγκατάλειψη της 3ης αμυντικής γραμμής! Στις 31 Αυγούστου 1921 η Ελληνική στρατιά εγκαταλείπει τον Σαγγάριο, επιστρέφοντας στην αφετηρία της (γραμμή Εσκή Σεχίρ - Κιουτάχεια - Αφιόν Καραχισάρ). Ένα χρόνο αργότερα, τον Αύγουστο του 1922, εκδηλώθηκε μεγάλη τουρκική επίθεση. Μέσα σε λίγες εβδομάδες ο ελληνικός Στρατός ήλγχε μόνο τη Σμύρνη. Στις 14 Αυγούστου ξεκίνησε η σύμπτυξη των ελληνικών δυνάμεων, αφού το μέτωπο διασπάστηκε. Ο τουρκικός στρατός με γενική επίθεση καταλαμβάνει τη γραμμή Εσκή Σεχίρ - Αφιόν Καραχισάρ - Ουσάκ. Ραγδαίες οι εξελίξεις. Η ελληνική κυβέρνηση με πρωθυπουργό τον Πέτρο Πρωτοπαπαδάκη κάτω από πανικό αποφάσισε την αντικατάσταση του στρατηγού Χατζηναέστη και ο νέος επιτελάρχης Γ. Πολυμενάκος διατάζει την εκκένωση της Μ. Ασίας. Στο στρατό επικρατεί αναρχία και ανυπακοή. Οι τηλεπικοινωνίες έχουν διακοπεί και οι διαταγές που δίνονται δεν βρίσκουν αποδέκτες.

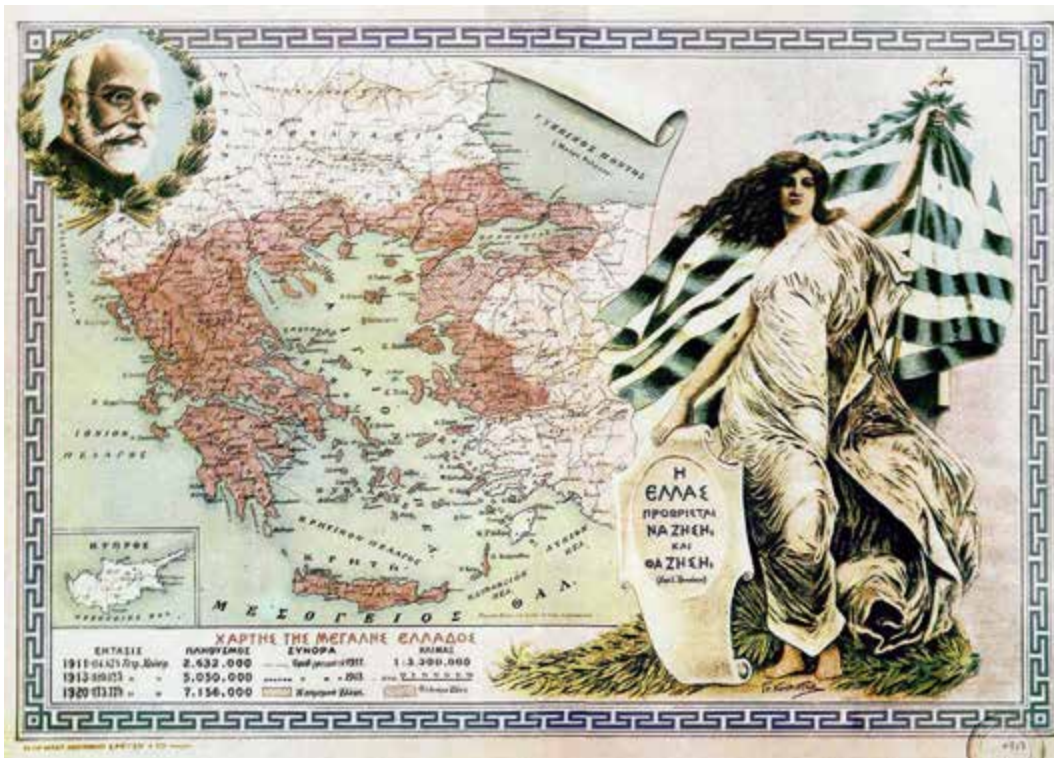
5 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1922 | τα τελευταία τμήματα του ελληνικού στρατού εγκαταλείπουν την Μ. Ασία από το λιμάνι της Αρτάκης, αφήνοντας το ελληνικό στοιχείο ανυπεράσπιστο στους Τούρκους, ενώ είχαν προηγηθεί διαβεβαιώσεις ότι δεν συντρέχει κανένας κίνδυνος και λόγος ανησυχίας! Στις 8 Σεπτεμβρίου μπαίνουν στη Σμύρνη οι πρώτοι Τούρκοι στρατιώτες μαζί με τους Τσέτες και ξεκινούν τις βιαιοπραγίες. Στις 13 Αυγούστου η «κόρη του Αιγαίου, η Νύφη της Ανατολής» παραδίδεται στις φλόγες.

Οι ηγέτες των συμμαχικών δυνάμεων στο Παρίσι. Από αριστερά οι Vittorio Orlando (Ιταλία), David Lloyd George (Βρετανία), Georges Clemenceau (Γαλλία), Woodrow Wilson (ΗΠΑ)

Αρχικά καίγεται η Αρμενική συνοικία και ακολουθεί η ελληνική. Ο κόσμος προσπαθεί απεγνωσμένα να βρει τρόπο διαφυγής προς το Αιγαίο, ενώ τα 30 συμμαχικά πλοία που βρίσκονταν αγκυροβολημένα στον κόλπο της Σμύρνης κράτησαν στάση απόλυτης ουδετερότητας παρότι έβλεπαν τη σφαγή. Στην Αθήνα στις 13 Σεπτεμβρίου εκδηλώθηκε κίνημα με αρχηγό τον απόστρατο στρατηγό Θεόδωρο Πάγκαλο και την κυβέρνηση ανέλαβε επαναστατική επιτροπή με τους συναγματοάρχες Νικόλαο Πλαστήρα και Στυλιανό Γονατά συλλαμβάνοντας τα στελέχη της κυβέρνησης.

Ο τραγικός απολογισμός της Μικρασιατικής Εκστρατείας σε αριθμούς είναι: 91.125 νεκροί και αγνοούμενοι και 1.500.000 πρόσφυγες

Ο χάρτης της Μεγάλης Ελλάδας των δύο ηπείρων και πέντε θαλασσών

Η ΔΙΚΗ ΤΩΝ 6 | Με συνοπτικές διαδικασίες κατηγορήθηκαν οκτώ ως πρωταίτιοι της Μικρασιατικής καταστροφής και οδηγήθηκαν σε έκτακτο στρατοδικείο με την κατηγορία της εσχάτης προδοσίας. Η δίκη πέρασε στην ιστορία ως δίκη των έξι λόγω των 6 που τελικά καταδικάστηκαν και εκτελέστηκαν την ίδια ημέρα στου Γουδή. Κατηγορήθηκαν οι: Γεώργιος Χατζανέστης, διοικητής της στρατιάς της Μικράς Ασίας, Δημήτριος Γούναρης, πρώην πρωθυπουργός, Μιχαήλ Γούδας, υποναύαρχος και πρώην υπουργός, Ξενοφών Στρατηγός, υποστράτηγος και πρώην υπουργός, Νικόλαος Στράτος, πρώην πρωθυπουργός, Πέτρος Πρωτοπαπαδάκης, πρώην πρωθυπουργός, Νικόλαος Θεοτόκης και Γεώργιος Μπαλατζής, υπουργοί επί των στρατιωτικών και εξωτερικών στην κυβέρνηση Γούναρη αντίστοιχα. Εκτελέστηκαν στις 15 Νοεμβρίου 1922.

Η δικάωση 90 χρόνια μετά: Το 2008 ο Μιχαήλ Πρωτοπαπαδάκης, εγγονός του Πέτρου Πρωτοπαπαδάκη, προσέφυγε στον Άρειο Πάγο ξεκινώντας δικαστικό αγώνα για την δικάωση των έξι. Τον Οκτώβριο του 2010 το δικαστήριο εξέδωσε την απόφασή του κάνοντας δεκτή την αίτηση, κρίνοντας αθώους και τους έξι καταδικασθέντες σε θάνατο από το Έκτακτο Επαναστατικό Δικαστήριο Αθηνών.

30 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1923 | υπογράφεται η Συνθήκη της Λω-

ζάνης που αφορά την ανταλλαγή ελληνικών και τουρκικών πληθυσμών και την παραχώρηση στην Τουρκία της Ανατολικής Θράκης. 1.500.000 Έλληνες και 45.000 Αρμένιοι θα φτάσουν στην Ελλάδα, ενώ 500.000 μουσουλμάνοι θα φύγουν για την Τουρκία. Την Ελλάδα εκπροσωπεί ο Ελευθέριος Βενιζέλος και την Τουρκία ο στρατηγός Ισμέτ Ινονού.

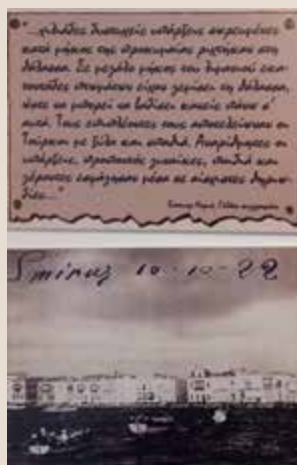
Το 1930 ο Ελ. Βενιζέλος, οικοδομώντας τα πρώτα μέτρα εμπιστοσύνης με την Τουρκία, πηγαίνει στην Άγκυρα και υπογράφει το πρώτο σύμφωνο ελληνοτουρκικής φιλίας, ενώ και ο Ισμέτ Ινονού ανταποδίδει την επίσκεψη στην Αθήνα.

ΤΙΤΛΟΙ ΤΕΛΟΥΣ | Το όραμα της Μεγάλης Ιδέας, η «Γη της Επαγγελίας», η Μ. Ασία, δεν κρατήθηκε αφού οι εσωτερικές συγκρούσεις, ο Εθνικός Διχασμός, οι πιέσεις αλλά κυρίως τα συμφέροντα των μεγάλων δυνάμεων σε συνδυασμό με την ήπτα του Βενιζέλου στις εκλογές, το έσβησαν οριστικά με τον πιο δραματικό τρόπο. Όμως, χωρίς διάθεση αμφισβήτησης του μεγέθους αυτής της φοβερής καταστροφής, πιστεύω ότι στεκόμαστε μόνο στην τραγωδία χωρίς να βλέπουμε την άλλη διάσταση. Αυτή της τεράστιας επιτυχίας που υπήρξε με την είσοδο των προσφυγικών πληθυσμών στην Ελλάδα, που μπόλιασε με αντισώματα μιας άλλης κουλτούρας την εθνική μας ταυτότητα, ομογενοποιήθηκε εθνικά και έδωσε στη χώρα μας μια άλλη δυναμική.

Συνέντευξη του κ. Λουκά Χριστοδούλου, Διευθυντή του Κέντρου Σπουδής και Ανάδειξης Μικρασιατικού Πολιτισμού του Δήμου Νέας Ιωνίας (ΚΕ.ΜΙ.ΠΟ.)

ΣΤΙΣ ΙΩΑΝΝΑ ΠΕΡΡΩΤΗ, Β2
ANNA ΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΥ, Β2

Το Κέντρο Σπουδής και Ανάδειξης Μικρασιατικού Πολιτισμού του Δήμου Νέας Ιωνίας (ΚΕ.ΜΙ.ΠΟ.) ιδρύθηκε το 2003 από τον τότε Δήμαρχο Ν. Ιωνίας Γιάννη Χαραλάμπους, ο οποίος είχε καταγωγή από την Αλάγια της Μικράς Ασίας, μια πόλη που βρίσκεται ανατολικά της Απάλειας. Σύμφωνα με όσα μας ανέφερε ο κ. Χριστοδούλου, «βλέποντας ότι το κράτος

διαχρονικά δεν έχει ενδιαφερθεί να ιδρύσει ένα μουσείο Μικρασιατικού Ελληνισμού με σύγχρονες προδιαγραφές, έτσι ώστε και οι νέες γενιές και οι παλαιές να μπορούν να έχουν ένα σημείο αναφοράς - τουλάχιστον στην πρωτεύουσα της Ελλάδος, ο κ. Χαραλάμπους προέβη στην ίδρυσή του. Οι κυβερνήσεις χρόνια έλεγαν ότι θα γίνει ένα μουσείο για τους πρόσφυγες στις προσφυγικές πολυκατοικίες της Λεωφόρου Αλεξάνδρας αλλά δεν πραγματοποιήσαν τις υποσχέσεις τους. Στην Αθήνα υπάρχει Αρχαιολογικό και Βυζαντινό μουσείο και μουσεία διαφόρων άλλων ιδιοπεροτήτων, ένα μουσείο όμως Μικρασιατικού ελληνισμού δεν υπάρχει. Τώρα γίνονται κάποιες προσπάθειες να δημιουργηθούν στην Θεσσαλονίκη μουσεία ποινιακού και μικρασιατικού ελληνισμού. Έτσι λοιπόν ο τότε δήμος, βλέποντας ότι δεν υπάρχει διάθεση από την κεντρική διοίκηση να ιδρύσει μουσείο, αποφάσισε, τουλάχιστον σε τοπικό επίπεδο, να υπάρχει ένα μουσείο, ένα κέντρο Μικρασιατικού Πολιτισμού, όπου οι πρόσφυγες πολίτες της δεύτερης γενιάς που ζούσαν και τους είχαν αφήσει οι γονείς τους ενθυμήματα και αντικείμενα που είχαν φέρει από τις αλησμόνητες πατρίδες τους, όπως παραδοσιακές φορεσιές, ενθυμήματα, βιβλία, έγγραφα χάλια, σεβρίτσια, πορσελάνες, φωτογραφίες, εικόνες κλπ., να μπορούν να τα εκθέσουν σε ένα μουσείο. Οι σύλλογοι που ίδρυσαν οι πρόσφυγες (Σπαρταλήδες, Ινεπολίτες-Κασταμόνιτες, Αλαγιώτες, Καππαδόκες, Σμυρνιοί, Πόντιοι κλπ.) στη Ν. Ιωνία αγκάλιασαν το εν λόγω Μουσείο (Ταπητουργίας-Υφαντουργίας και Λαογραφίας) αφού τους έδωσε τη δυνατότητα σε τακτά χρονικά διαστήματα να συναντιούνται, να εκφράζονται και να ζωντανεύουν την κοινωνική ζωή των προγόνων τους στη Μικρά Ασία και να προβάλλουν τον πολιτισμό τους.»

Το ΚΕ.ΜΙ.ΠΟ. σε αυτά τα 19 χρόνια λειτουργίας του έχει διοργανώσει 9 τριήμερα συμπόσια, στα οποία έχουν μιλήσει περίπου 100 καθηγητές πανεπιστημίων, θέτοντας πάντοτε μία ενόπτη Μικρασιατικού περιεχομένου. Όλες αυτές οι εισηγήσεις συγκεντρώνονται και εκδίδονται στα Πρακτικά κάθε συμποσίου, τα οποία διανέμονται σε όλες τις δημόσιες βιβλιοθήκες, στους ιστορικούς, στους καθηγητές και σε όσους ενδιαφέρονται. Οι εκδόσεις του Κέντρου ανέρχονται συνολικά σε 25 βιβλία και 25 περιοδικά, τα οποία έχουν αναρτηθεί στην ιστοσελίδα του Κέντρου, γιατί τα βιβλία των πρακτικών έχουν εξαντληθεί στην φυσική τους μορφή. Η ιστοσελίδα έχει μεγάλη ανταπόκριση και στο εξωτερικό γιατί οι απόγονοι τρίτης και τέταρτης γενιάς ενδιαφέρονται να βρουν τις ρίζες τους και την ιστορία τους, να μάθουν την ιστορία της Μ. Ασίας. Πατώντας ένα πλήκτρο στην ιστοσελίδα μας www.kemipo-neaionia.gr, ενημερώνονται για τις εκδόσεις και τα βιβλία του Κέντρου, τα βλέπουν στον υπολογιστή τους και μπορούν και να τα εκτυπώσουν.

Αφορμή για την συνέντευξη αυτή ήταν η Έκθεση Φωτογραφίας του Κέντρου με τίτλο: «Μικρασία – Αλησμόνητες Πατρίδες» στο πλαίσιο των επετειακών εκδηλώσεων για τα 100 χρόνια από την Μικρασιατική καταστροφή που πραγματοποιήθηκε στο Παναϊώλιο (Αλσοούπολη) (31 Ιανουαρίου 2022- 13 Φεβρουαρίου 2022)

Κύριε Χριστοδούλου, μεταξύ των 160 φωτογραφιών και χαρτών που φιλοξενούνται στην Έκθεση, υπάρχει κάποια φωτογραφία ή χάρτης που να ξεχωρίζετε περισσότερο;

Για μένα καμιά δε ξεχωρίζει. Κάθε φωτογραφία έχει τη δική της ιστορία και είναι από μόνη της ένα ιστορικό γεγονός.

Όλες μαζί αποτελούν την ιστορία της νεότερης Ελλάδας της περιόδου 1919-1923. Είναι συγκλονιστικές και τις αγαπώ και τις εκτιμώ όλες!

Ως Πρόεδρος του Κέντρου Σπουδής και Ανάδειξης Μικρασιατικού Πολιτισμού του Δήμου Ν. Ιωνίας, ποιος θεωρείτε ότι είναι ο καλύτερος τρόπος για να αναδεικνύεται η Μικρά Ασία μέσα από αρχαιακό υλικό;

Ο καλύτερος τρόπος πιστεύω είναι να περάσει μέσα από τα σχολεία και τα διδακτικά βιβλία. Τα σημερινά μαθητικά βιβλία Ιστορίας δεν γράφουν σχεδόν τίποτα για την Μικρά Ασία και την ιστορία της και δεν υπάρχει και έδρα Μικρασιατικών Σπουδών στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, κάτι που υποστηρίζει ένθερμα και η πρώην πρύτανης του Πανεπιστημίου της Σορβόνης, κυρία Ελένη Γλύκατζη-Αρβελέρ, ότι δηλαδή πρέπει τουλάχιστον φέτος, μετά από 100 χρόνια, να ιδρύσουμε μία έδρα Μικρασιατικών Σπουδών, έτσι ώστε να μπορέσει να καταγραφεί με επιστημονικό τρόπο όλη η ιστορία και ο πολιτισμός της Μικράς Ασίας.

Για ποιο λόγο πιστεύετε πως μια τέτοια έκθεση είναι σημαντική; ποιος είναι ο επιδιωκόμενος στόχος της;

Στόχος μας είναι να φέρουμε σε γνώση των νεότερων γενεών - της τρίτης γενιάς ως επί το πλείστον, καθώς και της τέταρτης και της πέμπτης - τι πραγματικά συντελέστηκε στην Μικρά Ασία. Αυτός ο πολιτισμός που άνθησε για 3000 χρόνια στην ευρύτερη περιοχή της Μικράς Ασίας, του Πόντου, της Θράκης και των άλλων περιοχών πρέπει να τεθεί σε γνώση όλων, να γνωρίσουν οι νεότερες γενιές ότι υπήρχε εκεί ένας ακμάζων ελληνικός πληθυσμός που ήταν υπόδειγμα εργατικότητας και δημιουργίας σε όλους τους τομείς της επιστήμης και της οικονομίας.

Θα θέλετε να επισημάνετε κάτι σχετικά με την Μικρασιατική καταστροφή; πιστεύετε πως έχει παρερμηνευτεί από τους σύγχρονους Έλληνες;

Δε νομίζω καταρχήν ότι έχει παρερμηνευτεί. Θέλω να πιστεύω ότι ο καθένας ανάλογα και με την πολιτική τοποθέτησή του έχει μια διαφορετική αντίληψη-άποψη για τα γεγονότα που συγκλόνισαν την Ελλάδα, τα οποία συνδέουν και με τη πολιτική. Κρίσιμο σημείο πιστεύω ότι ήταν οι εκλογές του 1920 που κάνεις δεν πίστευε ότι ο Ελευθέριος Βενιζέλος θα τις έχανε - και όμως τις έχασε. Οι αντίπαλοί του που κέρδισαν αυτές τις εκλογές «εξαπάτησαν», πιστεύω, τον ελληνικό λαό, γιατί ενώ κέρδισαν τις εκλογές με το σύνθημα θα σας φέρουμε πίσω τα παιδιά σας, από τη Μ. Ασία, «ΟΙΚΑΔΕ», αυτοί έκαναν το εντελώς αντίθετο. Όχι μόνο δεν έφεραν τον ελληνικό στρατό πίσω στην ηπειρωτική Ελλάδα και δεν περιόρισαν την επέκταση της ζώνης επιρροής του ελληνικού στρατού μέχρι το νομό Αϊδινίου και την ευρύτερη περιοχή, αλλά θέλοντας να εκμηδενίσουν τους Τούρκους πραγματοποίησαν μια απρογραμμάτιστη και επιπόλαιη πορεία μέχρι το Σαγγάριο ποταμό, έφτασαν έξω από την Άγκυρα, με αποτέλεσμα να οδηγηθούν τελικά σε μια μεγάλη καταστροφή.

Πώς πιστεύετε ότι ένας σύγχρονος Έλληνας αντιλαμβάνεται τη Μικρά Ασία ως κύρια πηγή πολιτισμού;

Οι πρόσφυγες που ήρθαν αμέσως μετά την Μικρασιατική καταστροφή, φέρανε μαζί τους ένα πολύ μεγάλο πολιτισμό, έναν πολιτισμό που άνθησε για περίπου 3000 χρόνια στην ευρύτερη περιοχή της Μικρασίας και η συμβολή τους ήταν μεγάλη στις τέχνες, στα γράμματα, ενώ βοήθησαν καθοριστικά στην ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας. Σπουδαίες προσωπικότητες γεννήθηκαν και μεγαλούργησαν

στην Ανατολία. Ένα πολύ θετικό σημείο που αναγνωρίζουν στους πρόσφυγες είναι ότι με την ενσωμάτωσή τους ο ελληνικός πληθυσμός ομογενοποιήθηκε, γιατί μέχρι την Μικρασιατική καταστροφή του 1922 η περιοχή της Μακεδονίας κατά 60% κατοικούνταν από μη Έλληνες (Οθωμανούς, Σλάβους, Βουλγάρους). Όταν όμως ήρθαν οι πρόσφυγες και εγκαταστάθηκαν στην περιοχή της Μακεδονίας, αντιστράφηκαν οι όροι και οι Έλληνες αποτελούσαν πλέον το 60%. Αυτό βοήθησε τα μέγιστα γιατί ήδη την περίοδο, το 1922, υπήρχε από Βορρά ο κίνδυνος, που λέγονταν Βούλγαροι, οι οποίοι θέλανε να βγούνε προς το Αιγαίο. Έτσι λοιπόν η μαζική εγκατάσταση προσφύγων στην Βόρειο Ελλάδα και κυρίως στη Μακεδονία βοήθησε ώστε ο πληθυσμός της περιοχής να αποκτήσει ομοιογένεια, συνοχή και συνείδηση.

Ποια πιστεύετε ότι ήταν τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετώπισαν οι Έλληνες, όταν ήρθαν στην Ελλάδα μετά την καταστροφή;

Η Ελλάδα μετά την Μικρασιατική Καταστροφή ήταν μια χώρα στα όρια της χρεοκοπίας, με τεράστια οικονομικά προβλήματα και επιπλέον είχε να «αντιμετωπίσει» και 1.500.000 πρόσφυγες. Οι πρόσφυγες που ήρθαν στην Ελλάδα με βάση τη συνθήκη της Λοζάνης, έπρεπε να αποζημιωθούν για τις εγκαταλειφθείσες περιουσίες τους στη Μ. Ασία, ενώ το ίδιο προβλεπόταν και για τους μουσουλμάνους που εγκατέλειψαν την Ελλάδα και πήγαν στην Τουρκία.

Η κυβέρνηση τα χρήματα των αποζημιώσεων θα τα εξοικονομούσε κατά ένα μεγάλο μέρος από τις περιουσίες που άφησαν εδώ οι μουσουλμάνοι που φύγανε για την Τουρκία. Αυτές τις περιουσίες (οικήματα, αγροτεμάχια, οικόπεδα κλπ.) ήταν υποχρεωμένη η κυβέρνηση να τις εκποιήσει, να εισπράξει χρήματα και να αποζημιώσει τους πρόσφυγες. Αποδείχτηκε όμως στην πράξη ότι οι αξίες αυτές ήταν πολύ μικρές για να αποζημιωθούν οι πρόσφυγες. Γιατί, όταν αποτιμήθηκαν οι εγκαταλειφθείσες περιουσίες στη Μ. Ασία, διαπιστώθηκε ότι ήταν ανέφικτη η καταβολή των αποζημιώσεων, αφού τα ποσά ήταν τεράστια για τα δεδομένα της ελληνικής οικονομίας. Οι πρόσφυγες όμως επικαλούμενοι τη συνθήκη της Λοζάνης, διεκδικούσαν τις αποζημιώσεις τους και στο τέλος μετά από αγώνες χρόνων, το μόνο ποσό που κατάφεραν να λάβουν ήταν ένα περίπου 25% της συνολικής περιουσίας που εγκατέλειψαν.

Στους όρους της Συνθήκης της Λοζάνης προβλεπόταν ότι σε περίπτωση που οι εγκαταλειφθείσες περιουσίες στην Ελλάδα και στην Τουρκία δεν ήταν ίσης αξίας, η χώρα που είχε έλλειμμα από την εκποίηση θα μπορούσε να διεκδικήσει την διαφορά από την άλλη χώρα. Αυτό δεν ήταν εύκολο να πραγματοποιηθεί και έτσι το 1930 ο πρωθυπουργός Ελευθέριος Βενιζέλος μετέβη στην Άγκυρα και συμφώνησε ότι η Ελλάδα δεν είχε απαιτήσεις από την Τουρκία για τις αποζημιώσεις. Τότε οι πρόσφυγες διαπίστωσαν ότι τότε δεν θα μπορούσαν να αποζημιωθούν για τις περιουσίες που εγκατέλειψαν στη Μ. Ασία. Έτσι, από το 1930 και μετά ο Βενιζέλος αρχίζει να κάνει την δημοτικότητα του μεταξύ των προσφύγων, γεγονός που του στοίχισε την αυτοδυναμία στις εκλογές του 1932. Ό,τι ακολούθησε αποτελεί Ιστορία...

Κύριε Χριστοδούλου σας ευχαριστούμε που μοιραστήκατε μαζί μας την γνώση και την εμπειρία σας και σας ευχόμαστε κάθε επιτυχία στο έργο σας! Σας ευχαριστούμε, επίσης, για το πλούσιο και πολύτιμο φωτογραφικό υλικό που μας παραχωρήσατε!

Η Σμύρνη στη λογοτεχνία

Η Μικρασιατική καταστροφή υπήρξε μία από τις πιο σκοτεινές και πλέον επώδυνες ιστορικές στιγμές του Νεότερου Ελληνικού Κράτους. Το τέλος του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου και η νίκη των δυνάμεων της Αντάντ υπήρξαν μοναδική ευκαιρία για το ελληνικό έθνος να ανακτήσει εδάφη της Μικράς Ασίας και της Ανατολικής Θράκης. Ο άνεμος ήταν ούριος για την πατρίδα μας, όμως η αρχική απόφαση του Βενιζέλου να ζητήσει την προέλαση των ελληνικών στρατευμάτων στην ενδοχώρα της Μικράς Ασίας, αλλά και το δημοψήφισμα του 1920 έθεσαν την αρχή των λαθών. Αν τραβήξουμε το βλέμμα μας μακριά από τις πολιτικές επιλογές και στρατηγικά ατοπήματα, αυτό που τελικά μένει είναι το μίσος, ο ξεριζωμός και ο θάνατος. Το φορτίο βαρύ στις πλάτες των ξεριζωμένων Ελλήνων. Νεκροί που ποτέ δεν αναπαύτηκαν, μανάδες με τα παιδιά τους σε μία κατάσταση διαρκούς αγωνίας και αβεβαιότητας και ορδές εξαθλιωμένων ανθρώπων, μαρτύρων μιας άλλοτε ακμάζουσας κοινότητας να περιφέρονται άτακτα σε μια πατρίδα που ακόμα δεν είχε γιατρέψει τις πληγές της από τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Όλα τα παραπάνω έχουν καταγραφεί σε λογοτεχνικά κείμενα από συγγραφείς που εμπλουτίζουν τις γνώσεις μας πάνω σε αυτό το τόσο ευαίσθητο και τραγικό θέμα που μας συγκινεί και πολλές φορές μας πληγώνει ακόμα και σήμερα.

ΤΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΣ ΓΙΑΝΝΟΥΛΑΤΟΥ, Γ1

ΤΗΣ ΕΛΕΝΗΣ ΚΟΥΣΙΟΥΝΕΛΟΥ, Γ1

ΤΗΣ ΕΥΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΥΛΑΚΗ, Α5

ΤΗΣ ΜΑΡΙΛΕΝΑΣ ΛΥΚΙΑΡΔΟΠΟΥΛΟΥ, Β1

ΤΗΣ ΑΝΝΑΣ ΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΥ, Β2

Ηλίας Βενέζης

Ο Ηλίας Βενέζης γεννήθηκε το 1904 στις Κυδωνιές ή αλλιώς Αϊβαλί, περιοχή της Μικράς Ασίας. Το πραγματικό του όνομα ήταν Ηλίας Μέλλος και πέθανε το 1973. Σε ηλικία 10 ετών περίπου, ο συγγραφέας αναγκάστηκε να εγκαταλείψει την πατρίδα του και να εγκατασταθεί στην Μυτιλήνη μέχρι το 1919, όταν η οικογένειά του αποφάσισε να επιστρέψουν στο Αϊβαλί. Ενώ έζησαν, λοιπόν, εκεί για τρία χρόνια, σε αρκετά καλές συνθήκες, το 1922, σε ηλικία 18 ετών πλέον, ο Ηλίας Βενέζης οδηγήθηκε στα τάγματα εργασίας, στο εσωτερικό της Μικράς Ασίας, ως αιχμάλωτος, όπου και εργάστηκε σκληρά κάτω από δυσχερείς συνθήκες για 14 ολόκληρους μήνες. Αυτοί οι μήνες ήταν καθοριστικοί για την ζωή του, καθώς, όπως έχει ο ίδιος αναφέρει, τον ωρίμασαν αρκετά και κατάλαβε πολλά για την ζωή. Μπόρεσε να περιγράψει τις εμπειρίες του και να βοηθήσει όλους εμάς, με το έργο του, να γνωρίσουμε την Μικρασιατική Καταστροφή, όχι μόνο ως ένα απλό γεγονός, αλλά και ως την τομή στην ζωή ενός ανθρώπου που, ενώ ζούσε ευτυχισμένος στην πατρίδα του, αναγκάστηκε να την εγκαταλείψει μετά από μια σειρά βίαιων και τραγικών γεγονότων.

Ο Ηλίας Βενέζης θεωρείται και είναι από τους πιο καταξιωμένους και αναγνωρισμένους λογοτέχνες. Έχοντας βιώσει την Μικρασιατική Καταστροφή και ό,τι αυτή συνεπάγεται, άρχισε να δημοσιεύει λογοτεχνικά έργα για αυτήν από το 1927 και μετά. Πιο συγκεκριμένα, είχε εκδώσει ένα διήγημα με τίτλο «Ο θάνατος», για το οποίο και βραβεύτηκε από το περιοδικό «Νέα Εστία». Το 1931 δημοσίευσε το μυθιστόρημα «Το νούμερο 31328», στο οποίο εμπεριέχονται στοιχεία από την ίδια τη ζωή του. Το Νούμερο 31328 αφορά την εμπειρία του συγγραφέα από την αιχμαλωσία του στα εργατικά τάγματα της Ανατολίας, αμέσως μετά την Μικρασιατική καταστροφή. Ο ίδιος ο συγγραφέας μας μιλά για την ουσία του βιβλίου: «Το βιβλίο τούτο είναι γραμμένο με αίμα [...] Τίποτα δεν υπάρχει πιο βαθύ και πιο ιερό από ένα σώμα που βασανίζεται. Το βιβλίο τούτο είναι ένα αφιέρωμα σε αυτόν τον πόνο.»

Το 1939 δημοσιεύεται η «Γαλήνη», το μυθιστόρημα που άρχισε να τον κάνει ολοένα και πιο δημοφιλή, αφού κέρδισε και το Κρατικό Βραβείο Πεζογραφίας. Εκτός από αυτά και εκτός από κάποια μικρά διηγήματα και θεατρικά έργα τα οποία επιμελήθηκε, ο Ηλίας Βενέζης έγραψε το 1943 και το άκρως συγκινητικό βιβλίο Αιολική Γη, ένα αυτοβιογραφικό βιβλίο που περιγράφει την ζωή των ανθρώπων της Μικράς Ασίας και ιδιαίτερα περιοχών, όπως το Αϊβαλί, παρέχοντας στοιχεία από την εκδίωξή τους από την πατρίδα τους. Το έργο του Ηλία Βενέζη κατάφερε να αξιοποιήσει τις τραγικές μνήμες που είχε από την Μικρασιατική Καταστροφή, να τις αποτυπώσει στο χαρτί και να μπορεί σήμερα, 100 χρόνια μετά την Μικρασιατική Καταστροφή, να συμβάλει στην παρόχη ιστορικής γνώσης σε μικρούς και μεγάλους.

Το βιβλίο «Ματωμένα χώματα» αναφέρεται στον πολιτισμό και στην καθημερινή ζωή των Ελλήνων Μικρασιατών έτσι όπως αυτή διαμορφώθηκε μετά από 3000 χρόνια παρουσίας και δράσης τους στα χώματα της Μικρασιατικής γης.

Το μυθιστόρημα περιγράφει με τρόπο ρεαλιστικό, χωρίς εξωραϊσμούς, την φρίκη του πολέμου. Δείχνει μάλιστα πρώτα την πολυετή ειρηνική συμβίωση των Ελλήνων και των Τούρκων, κάτι που στη συνέχεια ανατρέπεται οριστικά. Η συγγραφέας αποδίδει αυτήν την τραγική εξέλιξη των γεγονότων και τις συμφορές που ακολούθησαν στις Μεγάλες Δυνάμεις. Παράλληλα, σκιαγραφείται σε όλη του τη διάσταση το δράμα της προσφυγιάς, ο ξεριζωμός των ανθρώπων από τη γη τους και η αναγκαστική προσαρμογή τους σε μια νέα πραγματικότητα, η οποία δεν ήταν καθόλου εύκολη.

Η Διδώ Σωτηρίου αποτυπώνει με ενάργεια το γεγονός ότι και μέσα στην κτηνωδία του πολέμου υπάρχουν και πραγματικοί άνθρωποι. Ειδικότερα, στο μυθιστόρημά της δεν εμφανίζει καλούς μόνο τους Έλληνες αλλά τονίζει την ανθρώπινη πλευρά τόσο κάποιων Ελλήνων όσο και Τούρκων. Ακόμα, υπογραμμίζει ότι οι Έλληνες έκαναν στρατιωτικά πολιτικά και διπλωματικά λάθη που οδήγησαν στην μικρασιατική καταστροφή, λάθη από τα οποία αν δεν διδαχθούμε θα επαναληφθούν. Η ίδια η Διδώ Σωτηρίου θέλει να αφήσει ως παρακαταθήκη αυτό το βιβλίο, το οποίο αποτελεί ένα σύνολο μαρτυριών από άτομα που έζησαν την Μικρασιατική Καταστροφή αλλά και καταθετεί την εμπειρία της ίδιας, η οποία ήταν Μικρασιάτισσα και θύμα αυτής της τραγικής σειράς γεγονότων.

Μέσω αυτού του μυθιστορήματος μπορούμε νοερά να μεταφερθούμε στην Σμύρνη πριν από την καταστροφή, να αντλήσουμε πληροφορίες για τα ήθη, τα έθιμα, τις παραδόσεις, τα τραγούδια, τα μοιρολόγια, τους χορούς, ακόμα το γλωσσικό ιδίωμα της Σμύρνης. Η γλαφυρότητα στις περιγραφές πέρα από την αισθητική απόλαυση προσφέρει απλόχερα και γνώσεις, βοηθώντας μας να κατανοήσουμε καλύτερα την τότε εποχή. Τα «Ματωμένα Χώματα» αποτελούν μια αυθεντική έκφραση ενός βιώματος, μιας συγκλονιστικής εμπειρίας, ενώ είναι και μια πηγή γνώσεων για την ακμή και την παρακμή του μικρασιατικού ελληνισμού. Θα ήθελα, να κλείσω με τα λόγια της ίδιας της Διδώ Σωτηρίου: «από αυτές μάρτυρες πήρα το υλικό που χρειαζόμουν, για να γράψω τούτο το μυθιστόρημα, με μοναδική έγνοια να συμβάλω στην ανάπλαση ενός κόσμου που χάθηκε για πάντα, να μην ξεχνούν οι παλιοί, να βγάλουν σωστή κρίση οι νέοι»

Κοσμάς Πολίτης

Με ένα μεγάλο συγγραφικό και μεταφραστικό έργο και με τεράστια συμβολή στην ελληνική γραμματεία, ο Κοσμάς Πολίτης υπήρξε αδιαμφισβήτητα μία από τις σημαντικότερες φυσιογνωμίες της «γενιάς του '30», μίας γενιάς που κυριάρχησε στην ελληνική λογοτεχνία και ποίηση, αφήνοντας ανεξίτηλο το αποτύπωμά της στην ελληνική λογοτεχνία.

Ο Κοσμάς Πολίτης γεννήθηκε στις 16 Μαρτίου 1888 σε αστική οικογένεια της Αθήνας. Το πραγματικό του όνομα είναι Παρασκευάς Ταβελούδης. Ο πατέρας του, Λεωνίδας Ταβελούδης, καταγόταν από τη Λέσβο, ενώ η μητέρα του Καλλιόπη Χατζημάρκου είχε καταγωγή από το Αϊβαλί της Μικράς Ασίας. Τα παιδικά και εφηβικά του χρόνια ο Κ. Πολίτης τα πέρασε στη Σμύρνη, όπου η οικογένεια του εγκαταστάθηκε μετά τις οικονομικές δυσκολίες που αντιμετώπισε ο πατέρας του στην Αθήνα, έμπορος στο επάγγελμα. Ο ίδιος παρέμεινε στη Σμύρνη από το 1890, όταν και εγκαταστάθηκαν εκεί, μέχρι περίπου τη Μικρασιατική Καταστροφή, όταν μετακόμισε προσωρινά στη Γαλλία.

Στην πολυαγαπημένη του Σμύρνη ο Κοσμάς Πολίτης αναφέρθηκε στο τελευταίο του ολοκληρωμένο μυθιστόρημα, «Στου Χατζηφράγκου» ή αλλιώς «Τα σαραντάχρονα μίας χαμένης πολιτείας». Το έργο εκδόθηκε στην επέτειο των 40 ετών από την καταστροφή της Σμύρνης, το 1962, όταν ο συγγραφέας ήταν 74 χρόνων. Η ιστορία λαμβάνει χώρα στην συνοικία του Χατζηφράγκου και περιγράφει την καθημερινή ζωή στη Σμύρνη στις αρχές του 20ου αιώνα. Οι ήρωες του βιβλίου είναι καθημερινοί άνθρωποι που βιώνουν τις χαρές, τις ταλαιπωρίες και έγνοιες της ζωής. Το ίδιο το βιβλίο περιέχει αυτοβιογραφικά στοιχεία και τις αναμνήσεις του συγγραφέα από το «Παρίσι της Ανατολής». Εντυπωσιακό είναι το απόσπασμα του μυθιστορήματος με τον τίτλο «Πάροδος». Το εν λόγω απόσπασμα αποτελεί το μοναδικό κομμάτι του μυθιστορήματος που διαδραματίζεται το 1962 στην Αθήνα και αφηγείται την καταστροφή της Σμύρνης.

«Τέλος πάντων, κάτι πρέπει ν' αγαπάει κανείς σ' αυτό το κόσμο. Μπορείς να ζήσεις δίχως να σ' αγαπάνε, μα όχι δίχως ν' αγαπάς,» αναφέρεται χαρακτηριστικά «Στου Χατζηφράγκου». Πράγματι, ο Κοσμάς Πολίτης βρήκε παρηγοριά στην θαλπωρή της καλλιτεχνικής δημιουργίας. Αποτέλεσε μία από τις κυριότερες μορφές της Γενιάς του '30 και με το τεράστιο συγγραφικό του έργο πλούτισε την ελληνική γραμματεία.

Στρατής Δούκας

Ο Στρατής Δούκας γεννήθηκε στα Μοσχονήσια του Αδριατικού κόλπου της Μικράς Ασίας. Γιος του Κωνσταντή Δούκα και της Αιμιλίας, το γένος Χατζηπαποστολή. Τέλειωσε το σχολαρχείο στη γενέτειρά του και το γυμνάσιο στο Αϊβαλί. Το 1912 γράφτηκε στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών. Διέκοψε τις σπουδές του μετά το ξέσπασμα του Α' Παγκοσμίου Πολέμου και επισκέφτηκε τη Λέσβο και το Άγιο Όρος. Το 1913 οργάνωσε λαογραφικές μελέτες στη Μυτιλήνη. Πολέμησε στη Μακεδονία και τη Μικρά Ασία. Αποστρατεύτηκε το 1923 και στράφηκε στην προσπάθεια διάδοσης της μικρασιατικής λαϊκής τέχνης και βιοτεχνίας (αγγειοπλαστική και ταπητουργία) στην Ελλάδα, ενώ παράλληλα οργάνωσε εκθέσεις ζωγραφικής.

Μετά την ανάρρωσή του από μία σοβαρή ασθένεια, περιόδευσε την βόρεια Ελλάδα, επιμελήθηκε μερικά έργα τέχνης και δημοσίευσε άρθρα του σε εφημερίδες. Τα ταξίδια του στην Βόρεια Ελλάδα του έδωσαν υλικό για το αφήγημά του «Ιστορία ενός αιχμαλώτου». Η συγκλονιστική αυτή μαρτυρία από τη Μικρασία αναγνωρίζεται ως ένα από τα αριστουργήματα της γενιάς του '30. Αναδείχθηκε σε σημαντική μορφή των ελληνικών γραμμάτων. Χαρακτηριστικό της γραφής του είναι η παράλληλη στήριξή του τόσο στην παράδοση και στα ανανεωτικά ρεύματα του καιρού του, η αξιοποίηση της λαϊκής γλώσσας και το βιωματικό στοιχείο.

Στο μυθιστόρημα "Ιστορία ενός αιχμαλώτου" διηγείται την ζωή του Νικόλα Κοζάκογλου, ο οποίος ήταν αιχμάλωτος των Τούρκων την περίοδο της Μικρασιατικής Καταστροφής. Ο συγγραφέας, με λιτό τρόπο και χωρίς συναισθηματισμούς καταγράφει την ιστορία, ακριβώς όπως την άκουσε, από τον ίδιο τον Καζάκογλου σε ένα χωριό της Κατερίνης, το 1925. Ο πόνος και η απόγνωση της αιχμαλωσίας μοιάζει να μην αφορά μόνο τον αφηγητή αλλά όλους τους ανθρώπους που είχαν την ίδια με αυτόν εμπειρία, τους οποίους εκπροσωπεί σαν τον κορυφαίο του χορού.

Giles Milton

«Χαμένος Παράδεισος»

Πρόκειται για μία ιστορική αναδιήγηση, η οποία μέσω των αναμνήσεων των επιζώντων, καθώς και ιστορικών παρατηρήσεων μετατρέπεται η ιστορία της καταστροφής της Σμύρνης σε μία ζωντανή και άκρως περιγραφική αναβίωση των αιματηρών γεγονότων. Ο Μίλτον ως δημοσιογράφος κατόρθωσε με αυτό το «δημοσιογραφικό» χαρακτήρα να περιγράψει τα ιστορικά γεγονότα με την απαραίτητη αντικειμενικότητα. Προτού συγγράψει το βιβλίο του συνέλεξε το αναγκαίο υλικό μέσα από συνεντεύξεις, ώστε το περιεχόμενο να μην περιέχει μόνο ιστορικά στοιχεία αλλά και έντονο συναίσθημα.

Πρόκειται για μία περιγραφή που αναφέρει χαρακτηριστικά τους Βρετανούς και Άγγλους διαπραγματευτές και απεικονίζει τις μισοερειπωμένες συνοικίες με την απαραίτητη σοβαρότητα, αλλά παράλληλα με πόνο και με αλήθεια. Ο Μίλτον ρωτά «Τα σπίτια είναι λεπλατημένα και έρημα, οι δρόμοι άδειοι. Το χωριό έχει εγκαταλειφθεί από όλους τους παλιούς του κατοίκους και τους φίλους μας. Θα επιστρέψουν ποτέ άραγε;» Αυτές ήταν οι σκέψεις των Λεβαντίνων όταν αντιλαμβάνονταν το μέγεθος της καταστροφής και τον αντίκτυπο αυτής. Αυτός ο αντίκτυπος ταλανίζει μέχρι και σήμερα την πολιτική, στρατιωτική, οικονομική και πολιτιστική πραγματικότητα της Ελλάδας.

Ο Μίλτον δεν περιγράφει μόνο τα γεγονότα του 1922, τις ημέρες της καταστροφής, αλλά μεταφέρεται και αρκετά χρόνια αργότερα μέχρι την αναβίωση και την αναζωπύρωση των γεγονότων με τις μνήμες και τις εικόνες των ανθρώπων. Για αυτό το λόγο ξεχωρίζει. Διότι δεν πρόκειται για μία απλή περιγραφή αλλά μία διαχρονική αφήγηση με έντονα τα χρώματα και τον επαναπροσδιορισμό των εθνικών ιδεών, την Μεγάλη Ιδέα, και των διεθνών συμφωνιών. Πρόκειται για μια ισορροπία μεταξύ ιστορικών δεδομένων και συναισθηματικής φόρτισης.

Πηγές:

ΚΑΣΤΡΙΝΑΚΗ ΑΓΓΕΛΑΣ, et al. "Η Αγγέλα Καστρινάκη Αποκαλύπτει Τα Καλά Κρυμμένα Μυστικά Του 'Λεμονοδόσου': LIFO." LiFO.gr, 31 Mar. 2021, <https://www.lifo.gr/culture/vivlio/i-aggela-kastrinaki-apokalypteita-kala-krymmena-mystika-toy-lemonodasoy>. Είσοδος 23 Φεβ 2022.

"Κοσμάς Πολίτης Quotes (Author of Άνθρωποι Και Ποντίκια)." Goodreads, Goodreads, <https://www.goodreads.com/author/quotes/3320856...> Είσοδος 23 Φεβ 2022.

"ΠΡΟΣΩΠΟ." Βιβλιονet, <https://biblionet.gr/%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%83%CF%89%CF%80%CE%BF/?personid=54>. Είσοδος 23 Φεβ 2022.

Σαν Σήμερα .gr. "Κοσμάς Πολίτης." Σαν Σήμερα .Gr, <https://www.sansimera.gr/biographies/2583>. Είσοδος 23 Φεβ 2022.

"Ψηφίδες Για Την Ελληνική Γλώσσα." Ιστορία Νεοελληνικής Λογοτεχνίας, https://www.greek-language.gr/digitalResources/literature/education/literature_history/search.html?details=13. Είσοδος 23 Φεβ 2022.

Αποβίβαση του ελληνικού στρατού στην Σμύρνη

Ξεχωρίζοντας άνδρες για εκτόπιση

Asa Jennings:

Ο Άνθρωπος που έσωσε τις ζωές 350.000 Ελλήνων

Ένας σπουδαίος άνθρωπος που βρέθηκε τη σωστή στιγμή στην κατάλληλη θέση υπήρξε ο Asa Jennings. Ένας Αμερικανός που έτυχε να βρίσκεται εκείνη την περίοδο στην Σμύρνη και έσωσε την ζωή 350.000 Ελλήνων. Το 1922 μεταφέρθηκε στα γραφεία της YMCA στη Σμύρνη, αντικαθιστώντας προσωρινά τον διευθυντή της οργάνωσης. Όταν οι πρώτοι στρατιώτες του Κεμάλ μπήκαν στην πόλη, στις 9 Σεπτεμβρίου και όλοι οι ξένοι πολίτες άρχισαν να εγκαταλείπουν την πόλη, ο Jennings παρέμεινε στη Σμύρνη. Εκτός από την ανθρωπιστική βοήθεια που παρέσχε, ιδρύοντας την οργάνωση «Αμερικανική Επιτροπή Σωτηρίας» και χωρίς να έχει κάποιο διπλωματικό αξίωμα έκλεισε συμφωνία με τον Κεμάλ να επιτρέψει την διάσωση των Ελλήνων. Με δικά του έξοδα ναύλωσε πλοία για να στείλει τους Έλληνες στην Ελλάδα και στην Κωνσταντινούπολη και ήταν εκείνος που αφύπνισε την ελληνική κυβέρνηση από την ολιγωρία, στέλνοντας τηλεγράφα και απειλώντας ότι θα την κατηγορούσε για αδράνεια που θα οδηγούσε στον θάνατο εκατομμύρια Έλληνες, αν δεν δρούσε άμεσα. «Θα έλεγα δημοσίως πως χρειάστηκε να στείλω τηλεγράφο στην Ελληνική κυβέρνηση και το έκανα, πως πήρα άδεια από την Τουρκία να επιβιβαστούν πρόσφυγες της Σμύρνης σε ελληνικά πλοία, ότι είχα αναλάβει την ευθύνη, και πως το μόνο που μας έλειπε ήταν πλοία που το Ελληνικό κράτος δεν παραχωρούσε». Υποσχέθηκε ότι αμερικανικά πλοία θα συνόδευαν τα ελληνικά κατά την μεταφορά των προσφύγων και τελικά η κυβέρνηση έδωσε έγκριση για να αποπλεύσουν θωρηκτά για την Σμύρνη. Χάρη στον Jennings σώθηκαν περίπου 350.000 Έλληνες πρόσφυγες από την Σμύρνη μέσα σε αυτές τις 11 ημέρες που του έδωσε διορία ο Κεμάλ. Μέχρι το τέλος του 1922, ο Jennings συνέχισε να περιπλέει τις ακτές της Σμύρνης, ανεβάζοντας τον αριθμό των διασωθέντων σε σχεδόν ένα εκατομμύριο!

George Horton:

Ο Φιλέλληνας Πρόξενος

Ο George Horton υπήρξε Αμερικανός διπλωμάτης και φιλέλληνας. Την περίοδο 1911-1917 και 1919-1922 διατέλεσε πρόξενος των ΗΠΑ στη Σμύρνη και υπήρξε αυτόπτης μάρτυρας της καταστροφής του Ελληνισμού της Ιωνίας. Οι συγκλονιστικές καταγραφές αποτυπώνονται ανεξίτηλες στο βιβλίο του «Η μάστιγα της Ασίας» (1926). «Η πόλη που μαρτύρησε» είναι ένα ποίημά του που αναφέρεται στην ολική καταστροφή της Σμύρνης

«Η πόλη που μαρτύρησε»

Βασίλισσα και δόξα και καμάρι όλης της γης
ήταν η Σμύρνη, η ωραία πόλη.

Και το πιο ανεκτίμητο μαργαριτάρι της Ανατολής
Σμύρνη μου, ωραία πόλη.

Κληρονόμος τόσων πολλών αιώνων ιστορίας
μána της Ποίησης, της Τέχνης, του Νου και της Σοφίας
ήταν η Σμύρνη, η ωραία πόλη...

Μια απ' τις αρχαίες τιμημένες πολιτείες τις επτά
ήταν η Σμύρνη, η ιερή μας πόλη...

Και τα κεριά της έκαιγαν περήφανα ψηλά
ω Σμύρνη, ιερή μας πόλη...

Μια απ' τις επτά ελπίδες μας, που δεν γινήκαν...

Μια απ' τις επτά τις άγιες φωτιές μας, που σβηστήκαν,
ήταν η Σμύρνη, η άγια πόλη.

Οι έξι πέρασαν γοργά στου χρόνου τη Σιωπή
ω Σμύρνη, πόλη του Χριστού.

Κι αυτή έλαμπε πλούσια κι αιώνια δυνατή
ω Σμύρνη, πόλη του Χριστού...

Οι άλλες κατρακύλησαν στις λήθης το γκρεμό
μα μέχρι χθες, αυτή έλαμπε σαν άστρο μαγικό,
η Σμύρνη, η πόλη του Χριστού.

Ράγισαν οι καμπάνες, νεκρώσαν οι εκκλησιές
στη Σμύρνη, πόλη του Χριστού,
και τα τραγούδια αιώπησαν, νεκροί οι τραγουδιστές
στη Σμύρνη, την ευτυχισμένη πόλη...

Κι απ' τα λευκά μαρμάρια παλάτια, η κοπέλιά
δεν θα θωρεί του Αιγαίου της την άμετρη ομορφιά
στη Σμύρνη, την ονειρεμένη πόλη...

Πέθανε και σαπίζει μοναχή, κοντά στην Πύλη της
Ανατολής

η Σμύρνη, η δολοφονημένη πόλη...

Δίχως τεχνίτες έμεινε η πόλη της Σιωπής,
Σμύρνη μου, δολοφονημένη πόλη...

Το πένθος φώλιασε παντού και τα παιδιά ορφάνεψαν
και τα ποντίκια λεύτερα πια στην πόλη ζήλεψαν,
στη Σμύρνη, τη δολοφονημένη πόλη...

Και ο Δεσπότης στα ιερά της χώματα σταυρώθηκε
στη Σμύρνη, τη μαρτυρική την πόλη,

κι απ' το αθώο το αίμα του λερώθηκαν τα γένια του
ω Σμύρνη, μαρτυρική πόλη...

Κι απ' τον Πολύκαρπο έτσι αυτή κρατά την πίστη τη βαθιά
ως τον Δεσπότη που άγιασε κι ακόμα πιο μετά...

Η Σμύρνη, η δοξασμένη πόλη.

Η Μικρά Ασία μέσα από τη ματιά του Γιώργου Σεφέρη

ΤΟΥ ΓΙΩΡΓΟΥ ΜΠΑΚΟΥΛΑ, Α5

Το 2021 συμπληρώθηκαν 50 χρόνια από τον θάνατο του μεγάλου μας ποιητή Γιώργου Σεφέρη. Το 2022, εξάλλου, αποτελεί έτος με ιδιαίτερο συναισθηματικό φορτίο για όλους τους Έλληνες, καθώς συμπληρώνονται 100 χρόνια από τη Μικρασιατική Καταστροφή. Ο Νομπελίστας ποιητής μας γεννήθηκε στη Σμύρνη το 1900, αναγκάστηκε να την εγκαταλείψει μαζί με την οικογένειά του στον Διωγμό του 1914 και, από τότε, την επισκέφθηκε στα ταξίδια του ως διπλωμάτης τρεις φορές. Η Μικρά Ασία, όμως, είναι πάντοτε παρούσα στην ψυχή και στο έργο του. Με αφορμή, λοιπόν, τη φετινή επέτειο των 100 χρόνων από την Μικρασιατική Καταστροφή, θα προσεγγίσουμε τη Μικρά Ασία μέσα από τη ματιά του Γιώργου Σεφέρη.

Σύντομο βιογραφικό

Ο Γιώργος Σεφεριάδης, όπως είναι το πραγματικό του όνομα, γεννήθηκε στη Σμύρνη στις 29 Φεβρουαρίου του 1900. Οι γονείς του ήταν ο Στυλιανός Σεφεριάδης και η Δέσποινα Τενεκίδη και είχε δύο μικρότερα αδέρφια. Πήγε σχολείο στη Σμύρνη μέχρι το 1914, οπότε η οικογένειά του αναγκάστηκε να εγκαταλείψει τη Σμύρνη εξαιτίας των διωγμών των Ελλήνων της Μικράς Ασίας και εγκαταστάθηκε στην Αθήνα. Σπούδασε στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου της Σορβόνης, από όπου αποφοίτησε με διδακτορικό το 1924. Ο Σεφέρης βρισκόταν στο Παρίσι όταν συνέβη η Μικρασιατική Καταστροφή, η επίδραση της οποίας στον συναισθηματικό του κόσμο εκφράστηκε αργότερα με ποικίλους τρόπους στην ποίησή του. Μετά την επιστροφή του από το Παρίσι στην Ελλάδα διορίστηκε υπάλληλος στο Υπουργείο Εξωτερικών, το 1924, ξεκινώντας έτσι μια λαμπρή καριέρα στο Διπλωματικό Σώμα. Στα ελληνικά γράμματα εμφανίστηκε το 1931 με την ποιητική συλλογή Στροφή και καθιερώθηκε το 1935 με την ποιητική συλλογή Μυθιστόρημα. Ο Σεφέρης διακρίθηκε και στον δοκιμιακό λόγο και έχει σημαντικό μεταφραστικό έργο.

Τιμήθηκε με το βραβείο Νόμπελ Λογοτεχνίας το 1963 «για το υπέροχο λυρικό ύφος του, που είναι εμπνευσμένο από ένα βαθύ αίσθημα για το ελληνικό πολιτιστικό ιδεώδες». Πέθανε στις 20 Σεπτεμβρίου 1971.

Η ζωή στη Σμύρνη

Ο Ρόντρικ Μπήτον, καθηγητής Νέας Ελληνικής και Βυζαντινής Ιστορίας στο King's College του Λονδίνου και συγγραφέας της βιογραφίας του Γιώργου Σεφέρη με τίτλο «Περιμένοντας τον Άγγελο», αναφέρεται στο πρώτο κεφάλαιο του βιβλίου του, στα παιδικά χρόνια της ζωής του ποιητή στη Σμύρνη και δίνει ταυτόχρονα μια γεύση από τη ζωή των Ελλήνων της Μικράς Ασίας. «Το 1900, η Σμύρνη ήταν ένας από τους σημαντικότερους εμπορικούς κόμβους της Ανατολής και η δεύτερη μεγαλύτερη πόλη της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Είχε, την εποχή εκείνη, χαρακτήρα έντονα πολυεθνικό και πολύγλωσσο». «Σ' αυτή λοιπόν την πόλη γεννήθηκε ο Γεώργιος Σεφεριάδης του Στυλιανού» [...] «Το σπίτι όπου γεννήθηκε ήταν τριώροφο, με εσωτερική αυλή, πηγάδι, κλειστή βεράντα προς τον δρόμο, με θέα στη θάλασσα και με δικές του υπόγειες αποθήκες». Το σπίτι βρισκόταν στην πρώτη εσωτερική οδό μετά το Κε, τη φαρδιά προκουμαία, απέναντι από την πίσω όψη της «Αθλητικής Λέσχης». Ο Μπήτον αναφέρει ότι όταν ο Σεφέρης επέστρεψε στη Σμύρνη, το 1950, το κτίριο της «Αθλητικής Λέσχης» υπήρχε ακόμα, όμως ο ποιητής δεν μπόρεσε να εντοπίσει το πατρικό του.

Ο Σεφέρης πήγε για πρώτη φορά σχολείο όταν ήταν έξι ετών, στη Σχολή Αρώνη, που βρισκόταν «σχεδόν δυο βήματα από το σπίτι των Σεφεριάδων». Στη Σχολή Αρώνη μερικά από τα μαθήματα διδάσκονταν αποκλειστικά στα γαλλικά και αυτός ήταν ένας από τους λόγους που «τα γαλλικά διαδραμάτισαν καίριο ρόλο στη μόρφωση» του Σεφέρη - είναι χαρακτηριστικό ότι από μικρή ηλικία αλληλογραφούσε με τον πατέρα του στα γαλλικά. Ο Σεφέρης παρέμεινε στο ίδιο σχολείο και στο Γυμνάσιο, αντίθετα με τον πατέρα του, που είχε φοιτήσει στην πιο διάσημη Ευαγγελική Σχολή, ίσως γιατί «ως μαθητής ... ήταν μάλλον απρόθυμος και όχι ιδιαίτερα χαρισματικός».

Παρόλο, όμως, που ο Σεφέρης είχε περάσει το μεγαλύτερο μέρος των παιδικών του χρόνων στη Σμύρνη, «δεν είναι ... η πόλη στην οποία ... θα ανατρέχει ξανά και ξανά με αφοσίωση

πιστού για το υπόλοιπο της ζωής του». «Στον δημιουργικό κόσμο της φαντασίας του ... ανήκει όχι στην πόλη όπου γεννήθηκε αλλά στο ψαροχώρι όπου περνούσε τα καλοκαίρια του ... τριάντα περίπου χιλιόμετρα δυτικά της Σμύρνης». Το χωριό αυτό, που ονομάζεται σήμερα Ουρλά-Ισκελεσί, ήταν γνωστό ως Σκάλα των Βουρλών. Ο ίδιος ο ποιητής έγραψε: «[Η] Σκάλα του Βουρλά ... ήταν για μένα ο μόνος τόπος που, και τώρα ακόμη, μπορώ να ονομάσω πατρίδα με την πιο ριζική έννοια της λέξης: ο τόπος όπου βλάστησαν τα παιδικά μου χρόνια. Η Σμύρνη ήταν το ανυπόφορο σχολείο, τα πεθαμένα βροχερά κυριακάτικα απογέματα πίσω από το τζάμι, η φυλακή. Ένας κόσμος ακατανόητος, ξένος και μιστός. Η Σκάλα ήταν ό,τι αγαπούσα. ... Εκεί, οι άνθρωποι, θαλασσινοί και χωριάτες, ήταν δικοί μου άνθρωποι. Οι δρόμοι, τα δέντρα, τ' ακρογιάλια, ήταν οι δρόμοι, τα δέντρα και τ' ακρογιάλια μιας δικής μου χώρας». «Αν η ζωή μου έγινε όπως έγινε και ξετυλίχτηκε πάνω σε δυο παράλληλους δρόμους— ένα δρόμο υποχρεώσεων, υπομονής και συμβιβασμών, κι έναν άλλον όπου περπάτησε χωρίς συγκατάβαση, ελεύθερο, το βαθύτερο εγώ μου είναι γιατί γνώρισα κι έζησα, τα χρόνια εκείνα, δυο κόσμους ξεχωρισμένους καθαρά: τον κόσμο του σπιτιού της πολιτείας και τον κόσμο του σπιτιού της εξοχής» (Χειρόγραφο Σεπ '41 7,8).

Στη Σκάλα ξαναβρέθηκε το 1950, εμπειρία που συγκρίνει με την κάθοδο του Οδυσσέα στον Άδη. Διαβάζουμε στις Μέρες, Ε' για αυτή την εμπειρία: «Από την άλλη όχθη του δρόμου, το μπροστινό κομμάτι του περιβολιού της γιαγιάς έχει γίνει δημόσιος κήπος... Πέρα από το περιβόλι, ξαφνιάστηκα που το μαγκανοπήγαδο βγάζει ακόμη νερό, το γύριζε ένας μικροσκοπικός γάιδαρος. Ζει και η μουριά που το ίσκιαζε, αλλά παρακάτω χάος: ούτε αμπέλια, ούτε λιόδενδρα, ούτε ροδιές, ούτε συκιές: ένας χέρσος τόπος. Από το άλλο μέρος, δεξιά, η πιο μεγάλη απουσία, ο γέρο-πλάτανος μας άφησε χρόνους, εκείνο το τεράστιο δέντρο που χαλνούσε τον κόσμο τ' απογεύματα με το σπουργίτι του. Η εκκλησιά μας, ο Άη Νικόλας, έχει γίνει σχολείο... Κάτι μένει από τ' αντικρινά της σπίτια, όπου κατοικούσε ο Στέφανος ο Σιμιώνης, ο βαρκάρης μας». Επίσης, χρόνια αργότερα, θα δηλώσει πως η «υπέροχη δημοτική» των ψαράδων της Σκάλας υπήρξε παράγοντας που επέδρασε καθοριστικά στην ποίησή του (Μπήτον 45). Κατά τη διάρκεια των καλοκαιριών που περνούσε στη Σκάλα ως παιδί, ο Σεφέρης συμμετείχε, επίσης, στον εορτασμό της γέννησης του Αι Γιάννη του Βαπτιστή στις 24 Ιουνίου. Οι παραδοσιακές τελετές της περιοχής βρίσκουν αργότερα μόνιμη θέση στην ποίησή του από τις «Φωτιές του Αι-Γιάννη» του 1932 ως το «Θερινό Ηλιοστάσι» του 1966 (Μπήτον 49).

Το σπίτι στην ποίηση του Σεφέρη

Τα σπίτια που είχα μου τα πήραν. “Έτυχε να’ ναι τα χρόνια δίσεχτα πόλεμοι χαλασμοί ξενιτεμοί κάποτε ο κυνηγός βρίσκει τα διαβατικά πουλιά κάποτε δεν τα βρίσκει- το κυνήγι ήταν καλό στα χρόνια μου, πήραν πολλούς τα σκάγια- οι άλλοι γυρίζουν ή τρελαίνονται στα καταφύγια. Μη μου μιλάς για τ' απδόνι μήτε για τον κορυδαλλό μήτε για τη μικρούλα σουσουράδα που γράφει νούμερα στο φως με την ουρά της- δεν ξέρω πολλά πράγματα απο σπίτια ξέρω πως έχουν τη φυλή τους, τίποτε άλλο.

Γιώργος Σεφέρης. Το σπίτι κοντά στη θάλασσα, Κίχλη

*Παλιέ μου φίλε τι γυρεύεις;
χρόνια ξενιτεμένος ήρθες
με εικόνες που έχεις αναθρέψει
κάτω από ξένους ουρανούς
μακριά απ' τον τόπο το δικό σου.*

*Γυρεύω τον παλιό μου κήπο-
τα δέντρα μου έρχονται ως τη μέση
κι οι λόφοι μοιάζουν με πεζούλια
κι όμως σαν ήμουνα παιδί
έπαιζα πάνω στο χορτάρι
κάτω από τους μεγάλους ίσκιους
κι έτρεχα πάνω σε πλαγιές
ώρα πολλή λαχανιασμένος.*

*...
Γυρεύω το παλιό μου σπίτι
με τ' απηλά τα παραθύρια
σκοτεινιασμένα απ' τον κισσό
γυρεύω την αρχαία κολόνα
που κοιτάζε ο θαλασσινός.
Πώς θες να μπω σ' αυτή τη στάνη;
οι στέγες μου έρχονται ως τους ώμους
κι όσο μακριά και να κοιτάξω
βλέπω γονατιστούς ανθρώπους
λες κάνουνε την προσευχή τους*

Γιώργος Σεφέρης. Ο γυρισμός του ξενιτεμένου

Πηγές

“Ο Γιώργος Σεφέρης και οι Διωγμοί του 1914.” Mikrasiatis, 27 Φεβ. 2014, mikrasiatis.gr/o-giorgos-seferis-kai-oi-diogmoi-tou-1914/.

“Γιώργος Σεφέρης.” Σαν Σήμερα .gr, 2022, www.sansimera.gr/biographies/697.

Ο Γιώργος Σεφέρης στη Σκάλα Βουρλών. 27 Feb. 2014, mikrasiatis.gr/wp-content/uploads/2014/02/seferis-vourla-mikrasiatis.jpg.

Ο Γιώργος Σεφέρης στη Σκάλα Βουρλών κατά την Επιστροφή του το 1950. 27 Φεβ. 2014, https://mikrasiatis.gr/wp-content/uploads/2014/02/seferis-vourla-mikrasiatis.jpg

Δασκαλόπουλος, Δημήτρης. “Σεφέρης, Γιώργος (Σμύρνη, 1900 - Αθήνα, 1971).” Εκδοτική Αθηνών Α.Ε., 18 Mar. 2014, www.greekencyclopedia.com/seferis-giorgos-smyrni-1900-athina-1971-p5223.html.

Μήλλας, Ηρακλής. “Το Σπίτι Πατρίδα, στον Λόγο του Γ. Σεφέρη.” Ενωση Βουρλιωτών Μικράς Ασίας, 24 Aug. 2016, enosivourlioton.gr/?p=838.

Μπήτον, Ρόντρικ. Περιμένοντας Τον Άγγελο Βιογραφία. Ωκεανίδα, 2003.

Σεφέρης Γιώργος. Μέρες Ε', 1/1/1945-19/4/1951, Ίκαρος, 1977.

Σεφέρης Γιώργος. Χειρόγραφο Σεπ. '41. Ίκαρος, 1972

Η προσφορά των Μικρασιατών προσφύγων στην Ελλάδα

ΤΗΣ ΙΩΑΝΝΑΣ ΠΕΡΡΩΤΗ, Β2

Με αφορμή την παρέλευση εκατό χρόνων από τη Μικρασιατική Καταστροφή και τον ερχομό ενάμισι εκατομμυρίου προσφύγων στην Ελλάδα μετά την ανταλλαγή των πληθυσμών είναι ενδιαφέρον να αναζητήσουμε τους τρόπους με τους οποίους επηρέαστηκε η χώρα υποδοχής, καθώς ο Μικρασιατικός πληθυσμός ερχόμενος στην Ελλάδα έφερε μαζί του την κουλτούρα και τον πολιτισμό του και επέδρασε στη διαμόρφωση της νεότερης και σύγχρονης ελληνικής κοινωνίας. Αδιαμφισβήτητα, η τραγωδία που συντελέστηκε το 1922 στη Μικρά Ασία στιγμάτισε τον ελληνισμό, πρωτίστως διότι κατέστρεψε εκατομμύρια ανθρώπων ζώντας με σφαγές, βιασμούς, εξορίες, διάλυση οικογενειών, εξαθλίωση και φτώχεια αλλά και επειδή εξαφάνισε κάθε ίχνος του από την Ανατολή και έδωσε τέλος στο όραμα των Ελλήνων για την Μεγάλη Ιδέα. Το προσφυγικό ρεύμα που έφτασε στην Ελλάδα επέφερε βαθιές τομές σε ένα ευρύ φάσμα τομέων της ελληνικής κοινωνίας: στην εξωτερική πολιτική, στα δημογραφικά δεδομένα, στην εθνολογική σύσταση, στην οικονομία, στην κοινωνία και στον πολιτισμό της τότε Ελλάδας.

https://www.efsyn.gr/themata/fantasma-tis-istorias/66128_anepithymitoi-prosfyges-prosfyges-tis-mikras-asias

Οι συγκυρίες κάτω από τις οποίες έλαβε χώρα η αποκατάσταση και η αφομοίωση των προσφύγων στην Ελλάδα, ωστόσο, δεν ήταν ιδεώδεις, λόγω της έλλειψης κρατικής οργάνωσης και

των δυσχερών οικονομικών συνθηκών. Η προσαρμογή και η κάλυψη των αναγκών των Μικρασιατών παρόλα αυτά υποστηρίχθηκαν από την ΕΑΠ (Επιτροπή Αποκατάστασης Προσφύγων), η οποία μέσω της υλικής προσφοράς και του ανθρώπινου δυναμικού συνέβαλε σημαντικά σε αυτόν τον σκοπό. Το βασικότερο πρόβλημα όμως ήταν το χάσμα μεταξύ της νοοτροπίας και της ιδιοσυγκρασίας των προσφύγων και των γηγενών, καθώς υπήρχαν διαφορές στην κοινωνική προέλευση, στην εκπαίδευση και στην πολιτιστική παράδοση. Η απόκτηση πολιτικών δικαιωμάτων, η οικονομική δραστηριότητα, η ένταξη στην αγορά εργασίας και η ιδιοκτησία της γης από πρόσφυγες σε συνδυασμό με την κοινωνική συναναστροφή μεταξύ προσφύγων και γηγενών γεφύρωσαν σταδιακά το όποιο χάσμα τους χώριζε.

Εκτός από τα προβλήματα της αφομοίωσης των προσφύγων, η Μικρασιατική Καταστροφή έπαιξε καθοριστικό ρόλο στην εξωτερική πολιτική της Ελλάδας, ιδιαίτερα ως προς τις σχέσεις της με την Τουρκία. Η ανταλλαγή πληθυσμών μεταξύ των δύο χωρών αποδυνάμωσε το όραμα για επανάκτηση των παλαιών ελληνικών εδαφών με αποτέλεσμα οι δύο χώρες να διατηρήσουν φιλικές σχέσεις για περίπου τριάντα χρόνια. Επίσης, ο πληθυσμός της Ελλάδας επηρεάστηκε σημαντικά καθώς μέσα σε οκτώ χρόνια αυξήθηκε κατά 20%, ενώ οι κάτοικοι της πρωτεύουσας διπλασιάστηκαν και γενικά των μεγάλων αστικών κέντρων αυξήθηκαν έως και 70%. Χαρακτηριστικά παραδείγματα τέτοιων πόλεων είναι ο Πειραιάς, η Θεσσαλονίκη, η Δράμα, η Καβάλα και οι Σέρρες. Αξιοσημείωτες ακόμη ήταν και οι συνέπειες στην εθνολογική σύσταση της Ελλάδας, όπως η αύξηση των Χριστιανών Ορθόδοξων και η ενίσχυση του ελληνικού χαρακτήρα της χώρας σε περιοχές όπως η Δυτική Θράκη, η Ήπειρος, η Κρήτη, η Λέσβος, η Λήμνος και η Μακεδονία.

Επιπλέον, η αξιοποίηση και ενεργοποίηση του επαγγελματικού και εργατικού δυναμικού των προσφύγων συνέβαλε δραστικά στην οικονομία. Η ραγδαία αύξηση του πληθυσμού είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία μιας φθηνής αλλά παράλληλα αξιόπιστης εργατικής τάξης, η οποία τελικά οδήγησε στην εντατικοποίηση της βιομηχανίας και στη διεύρυνση της εσωτερικής αγοράς. Η συμμετοχή των προσφύγων ήταν μεγαλύτερη στους κλάδους της κλωστοϋφαντουργίας, της ταπιτουργίας, της

μεταξουργίας, της αλευροβιομηχανίας και της παραγωγής οικοδομικών υλικών. Το εργατικό δυναμικό που συγκροτήθηκε έφερε εις πέρας αξιοσημείωτα έργα με χαρακτηριστικά παραδείγματα την διάνοιξη δρόμων, την εκτέλεση λιμενικών έργων, καθώς και την κατασκευή γεφυρών. Μία άλλη πτυχή της οικονομίας που αναπτύχθηκε, ήταν η οργάνωση και η στελέχωση ήδη υπάρχουσών επιχειρήσεων με την βοήθεια της τεχνολογίας και των επαφών με την Ευρώπη που είχαν αναπτύξει οι πρόσφυγες. Επιπλέον, επιλύθηκαν και άλλα οικονομικά προβλήματα της εποχής, με χαρακτηριστικότερο το ζήτημα της αναδιανομής των αγροκτημάτων στους καλλιεργητές. Μία από τις σημαντικότερες αλλαγές που συντελέστηκαν ήταν η ένταξη των γυναικών στον ενεργό πληθυσμό, γεγονός που αποδυνάμωσε τις πατριαρχικές ιδεολογίες και τα στερεότυπα της εποχής. Πιο συγκεκριμένα, οι γυναίκες δραστηριοποιήθηκαν κυρίως σε κλάδους όπως η κλωστοϋφαντουργία, η καπνοβιομηχανία και η βιομηχανία έτοιμων ενδυμάτων. Κατά συνέπεια, οι πρόσφυγες ήταν αιτία κινητοποίησης όλων των εγχώριων πόρων, λήψης προοδευτικών αποφάσεων και βελτίωσης των συνθηκών στην αγορά εργασίας.

Εξωτερική άποψη των 4ν κλωστοϋφαντουργικών της 'Ελλάδας.
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΤΑΠΗΤΟΥΡΓΙΑ Α. Ε.

<https://www.cleaningfed.gr>
 ταπιτουργία

Οι πρόσφυγες κυρίως όμως έφεραν στην νέα τους πατρίδα τον πολιτισμό τους, μπολιάζοντάς την με πρωτοπόρες αντιλήψεις, ιδεολογίες, ιδανικά και πολιτισμικές αξίες. Αναλυτικότερα, η άφιξη μεγάλου πληθυσμού που καταγόταν από διαφορετικές περιοχές καλλιέργησε νέες πνευματικές αναζητήσεις και λογοτεχνικά ρεύματα, εξοικείωσε τους ντόπιους με νέα μουσικά ακούσματα και άλλαξε τις διατροφικές συνήθειες των κατοίκων με την εισαγωγή μιας πλουσιότερης κουζίνας. Η λογοτεχνία, κυρίως της δεκαετίας του 1930, ήταν βαθύτατα επηρεασμένη από τις συνθήκες και τις συγκυρίες της εποχής. Μέσω διηγημάτων, αφηγημάτων και ποιημάτων προβάλλεται η τραγωδία του 1922, οι συνέπειές της, καθώς και η ζωή πριν από την καταστροφή στο μοναδικό κοσμοπολίτικο περιβάλλον της χαμένης πατρίδας και ο συναισθηματικός κόσμος των προσφύγων. Η περίοδος αυτή θεωρείται πολύ σημαντικός σταθμός για τη λογοτεχνία. Οι λογοτέχνες Γ. Σεφέρης, Η. Βενέζης, Κ. Πολίτης, Γ. Θεοτοκάς,

Σ. Δούκας, ο ζωγράφος και συγγραφέας Φ. Κόντογλου και ο μουσικός Μ. Καλομοίρης είναι μερικοί από τους πολλούς Μικρασιάτες που εμπλούτισαν τη νέα ελληνική γλώσσα, τα γράμματα και τις τέχνες. Στην μουσική συντελέστηκε η σύζευξη του σμυρναϊκού με το ρεμπέτικο τραγούδι, ενώ ταυτόχρονα προστέθηκε στη μουσική ορχήστρα ο μπαγλαμάς, τα σάζια, οι ταμπούραδες, το βιολί, το ούτι και το κανονάκι. Στη λαϊκή μουσική σκηνή για περίπου 20 χρόνια πρωταγωνιστούσαν πρόσφυγες οργανοπαίχτες και τραγουδιστές. Επίσης, η τελική διαμόρφωση της σημερινής ελληνικής κουζίνας είναι προϊόν της αστικής πολίτικης κουζίνας, της κουζίνας της Ιωνίας, της Καππαδοκίας και του Πόντου. Βασικό χαρακτηριστικό τους είναι ο εμπλουτισμός των γεύσεων με αρωματικά βότανα και μπαχαρικά.

Ο Γεώργιος, ο Μπαρ-Αλιζ και ο Τσιγγόλης (κοίταξι) σε φωτογραφία του 1942.

<https://blogs.sch.gr>
 ρεμπέτικο

Διαπιστώνουμε λοιπόν πως στη διαδικασία ένταξής τους στην Ελλάδα οι πρόσφυγες της Μικρασίας αλληλεπίδρασαν με τους γηγενείς και ενσωμάτωσαν έναν πολιτισμικό πλούτο, ο οποίος συνέβαλε στη διαμόρφωση της σύγχρονης Ελλάδας, τόσο στο επίπεδο της πολιτικής και εθνολογικής εικόνας της χώρας, όσο και στο επίπεδο του πολιτισμού και της λαϊκής κουλτούρας.

Λέξεις με... Μικρασιάτικες Ρίζες!

ΤΗΣ ΕΛΕΝΗΣ ΚΟΥΣΙΟΥΝΕΛΟΥ, Γ1

Η ελληνική γλώσσα είναι μια από τις πλουσιότερες, αν όχι η πλουσιότερη γλώσσα του κόσμου. Είναι μια γλώσσα με παρελθόν, παρόν και βέβαιο μέλλον και έχει πράγματι αποτελέσει το θεμέλιο για την ανάπτυξη άλλων γλωσσών, όπως είναι τα αγγλικά, τα γαλλικά, τα ιταλικά και άλλες. Στην καθομιλουμένη ελληνική γλώσσα έχουν ενταχθεί αρκετές λέξεις που προέρχονται από την Μικρά Ασία. Χαρακτηριστικά παραδείγματα των λέξεων αυτών, είναι τα εξής:

Νταβαντούρι (tavatür):

Νταβαντούρι ή αλλιώς ταβατούρι, είναι μια λέξη που προέρχεται από την τουρκική-μικρασιατική λέξη «Tevatür», δηλαδή έχουν ως κοινό θέμα το «ταβ-». Την χρησιμοποιούμε συχνά για να αναφερθούμε κυριολεκτικά στον θόρυβο, την φασαρία και μεταφορικά για να περιγραφεί η εξέλιξη ενός πανηγυριού, ενός γλεντιού.

Τσάρκα (çark): Η ετυμολογία της λέξης έχει τις ρίζες της στην Μικρά Ασία και σημαίνει «βόλτα, εκδρομή, περίπατος», χρησιμοποιείται κυρίως με την έκφραση «πηγαίνω» και με την χρήση της επιδιώκεται η ευχαρίστηση κάποιου κατά την διάρκεια ενός περιπάτου, ή μιας μικρής βόλτας.

Σοκάκι (sokak):

Η λέξη που χρησιμοποιούμε συχνά στον καθημερινό μας λόγο αποτελεί άμεσο γλωσσικό δάνειο που έλαβε η χώρα μας από τους Μικρασιάτες πρόσφυγες που ήρθαν στις περιοχές της Αττικής κατά την διάρκεια της Μικρασιατικής Καταστροφής. Η λέξη που ξέρουμε, λοιπόν, ως «σοκάκι», με ορισμό «στενό πέραςμα, δρόμος», προέρχεται και αυτή από την Μικρά Ασία και εντάχθηκε στο καθημερινό μας λεξιλόγιο.

Χούι (huy):

Είναι σίγουρο πως έχετε ακούσει πολλές φορές έναν συγγενή, φίλο ή ακόμη και τον ίδιο σας τον εαυτό να παραπονιέται για τα «χούγια» κάποιου και έχετε σκεφτεί πως πρόκειται για μια ενοχλητική συνήθεια κάποιου. Γνωρίζατε όμως ότι και αυτή η λέξη αποτελεί ένα άμεσο γλωσσικό δάνειο από την μικρασιατική διάλεκτο και εισήλθε στο ελληνικό λεξιλόγιο κατά την περίοδο του 1922;

Τζετζελές (zelzele):

Η λέξη αυτή είναι συνώνυμη της λέξης «νταβαντούρι», την χρησιμοποιούμε, δηλαδή για να περιγράψουμε μια κατάσταση ορμαγδού και διασκέδασης και έχει προστεθεί και αυτή στον καθημερινό μας λόγο από τους πρόσφυγες που εγκαταστάθηκαν στην χώρα μας και έγιναν ένα με εμάς, σε κοινωνικο-πολιτιστικό πλαίσιο.

Τόσο οι λέξεις αυτές όσο και πολλές ακόμη εντάχθηκαν αρμονικά στην ελληνική καθομιλουμένη στο πέραςμα του χρόνου. Με την έλευσή τους οι Μικρασιάτες πρόσφυγες δεν έφεραν στην Ελλάδα μόνο τα ήθη, τα έθιμα και τις παραδόσεις τους αλλά και το λεξιλόγιο που χρησιμοποιούσαν στα παράλια της Ιωνίας.

Περιοχές της Αθήνας στις οποίες εγκαταστάθηκαν πρόσφυγες

ΤΗΣ ΕΛΕΝΗΣ ΚΟΥΣΙΟΥΝΕΛΟΥ, Γ1

Νέα Ιωνία:

Η Νέα Ιωνία είναι γνωστή περιοχή της Αττικής που βρίσκεται στον Βόρειο Τομέα των Αθηνών. Πάμε, λοιπόν, να κάνουμε μια αναδρομή και να δούμε από πού προέρχεται το όνομά της...

Στην Μικρά Ασία υπήρχε μια περιοχή που ονομαζόταν «Σπάρτη». Οι κάτοικοί της αναγκάστηκαν να την εγκαταλείψουν και να διαφύγουν με κάθε δυνατό τρόπο σε γειτονικές ασφαλείς περιοχές και χώρες, εξαιτίας της Μικρασιατικής Καταστροφής. Στον κατάλογο όσων χωρών προσέφυγαν οι άνθρωποι αυτοί, συγκαταλέγεται και η Ελλάδα. Ένα κύμα κατοίκων της Σπάρτης της Μικράς Ασίας, ταξίδεψε για οκτώ ολόκληρες μέρες με τα πόδια και έφτασε ως την Αττάλεια, από όπου πέρασε στην Αττική και εγκαταστάθηκαν σε μια περιοχή την οποία αρχικά ονόμασαν «Ποδαράδες». Ένας Σύλλογος που είχε δημιουργηθεί τότε με σκοπό να βοηθήσει τους πρόσφυγες αυτούς, τους ζήτησε να οργανωθούν αναλόγως για να χτίσουν τις πρώτες κατοικίες και αφού έγινε η αρχή, ο Νικόλαος Πλαστήρας, αρχηγός της επαναστατικής κυβέρνησης, κατευθύνθηκε προς τα εκεί για να τελέσει τον απαιτούμενο αγιασμό. Τότε, οι άνθρωποι σκέφτηκαν να ονομάσουν την περιοχή στην οποία θα διέμεναν, «Νέα Σπάρτη». Ο Πλαστήρας όμως τους πρότεινε να την ονομάσουν «Νέα Ιωνία», με σκοπό το όνομά της να μην αντιπροσωπεύει κατοίκους μόνο της μικρασιατικής Σπάρτης αλλά και των γύρω περιοχών, όπως η Ινέπολη και η Καπαδοκία, δηλαδή κατοίκους της ευρύτερης Ιωνίας.

Νέα Σμύρνη:

Η Νέα Σμύρνη είναι περιοχή του Νότιου Τομέα των Αθηνών και ανήκει στο σύνολο των περιοχών της Αττικής που έλαβαν το όνομά τους από πρόσφυγες της Μικράς Ασίας που εγκατέλειψαν την πατρίδα τους το 1922, λόγω της Μικρασιατικής Καταστροφής. Οι άνθρωποι που κατοικούσαν σε περιοχές των ιωνικών παραλίων, όπως η Φωκαία, το Αϊβαλί, η Έφεσος και η Σμύρνη, μεταφέρθηκαν τότε στην σημερινή «Νέα Σμύρνη», περιοχή που ενώνει την Αθήνα με τον Πειραιά και για αυτό η γη της εθεωρείτο υψηλής αξίας. Στις 14 Αυγούστου 1923, αφού είχε υπογραφεί η συνθήκη της Λωζάνης, ο Ν. Πλαστήρας υπέγραψε ένα διάταγμα σχετικό με απαλλοτριώσεις στην περιοχή και έναν χρόνο μετά δημοσιεύτηκε το «Νέο Σχέδιο Αθηνών», το οποίο περιλάμβανε τον «Αστικό συνοικισμό των εκ Σμύρνης προσφύγων». Τότε οριστικοποιήθηκε και η ονομασία της «Νέας Σμύρνης». Αυτή ήταν, λοιπόν, η προέλευση του ονόματος της σημερινής περιοχής με όνομα «Νέα Σμύρνη».

Αιγάλεω:

Απέναντι από την Λέσβο, υπάρχει μια περιοχή που έχουμε ακούσει και ακούμε αρκετά συχνά, το γνωστό «Αϊβαλί», το οποίο στο παρελθόν, κοντά στο 1920, αλλά και νωρίτερα ονομαζόταν «Κυδωνία». Κατά την Μικρασιατική Καταστροφή οι κάτοικοι αυτής της περιοχής αναγκάστηκαν να φύγουν με σκοπό να εξασφαλίσουν την σωτηρία, την ελευθερία και την ασφάλειά τους. Την κοινότητα αυτή την ονόμασαν αρχικά «Νέαι Κυδωνία», λόγω της καταγωγής τους. Αργότερα, όμως, η περιοχή αυτή ονομάστηκε «Αιγάλεω». Μάλιστα το 1934 υπογράφηκε ένα διάταγμα και η μέχρι τότε κοινότητα με όνομα «Αιγάλεω», ανεξαρτητοποιήθηκε και έγινε Δήμος, που βρίσκεται στον Δυτικό Τομέα των Αθηνών.

Πηγές:

Aegeanews. "Aegeanews." Aegean News 24, 31 Dec. 2016, <http://aegeanews.gr/news/cafeneio/30545/lolos-sourgelo-tsoglanito-kathiki-kakes-lexis-tis-glossas-mas/>. Είσοδος 10 Δεκ 2021.

"Γαβρί Μου, Τζέρι Μου: Ένας Ρωμιός Θυμάται..." The TOC, 29 Mar. 2015, <https://www.thetoc.gr/politismos/article/gjabri-mou-tzieri-mou-enas-rwmios-thumatai/>. Είσοδος 10 Δεκ 2021.

"Η Σμύρνη Μάνα Καίγεται..." ΣΥΝΕΙΔΗΣΗ, 31 Aug. 2021, <https://syneidisi.com/%CE%B7-%CF%83%CE%BC%CF%8D%CF%81%CE%BD%CE%B7-%CE%BC%CE%AC%CE%BD%CE%B1-%CE%BA%CE%B1%CE%AF%CE%B3%CE%B5%CF%84%CE%B1%CE%B9/>. Είσοδος 10 Δεκ 2021.

Μικρασιάτικα Έθνη και Έθιμα: Η Ανατολή στη Δύση

ΤΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΣ ΓΙΑΝΝΟΥΛΑΤΟΥ, Γ1

Μικρά Ασία: Μία περιοχή με κοσμοπολίτικο χαρακτήρα. Σε μία περιοχή τέτοιας ακτινοβολίας δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι μετά την έξοδο των κατοίκων της Ιωνίας από τις εστίες τους και την έλευσή τους στην Ελλάδα, τα ήθη, τα έθιμα και οι παραδόσεις τους ενσωματώθηκαν στην ελληνική κουλτούρα και αποτέλεσαν σημαντικό μέρος της ελληνικής ιστορίας και λαογραφίας.

Η Βάφτιση

Δεν πρέπει να μας προξενεί έκπληξη το γεγονός ότι η βάφτιση ενός παιδιού αποτελούσε σημαντικό έθιμο των κατοίκων της Ιωνίας, λόγω του πρωτεύοντα ρόλου της θρησκείας στη ζωή τους. Η βάφτιση τελούνταν συνήθως σαράντα ημέρες μετά τη γέννηση του παιδιού είτε στο σπίτι των γονέων είτε σπανιότερα στην εκκλησία. Οι νονοί, όπως συμβαίνει και σήμερα, αγόραζαν τα ρούχα, τις λαμπάδες και το λαδόπανο* για το βαφτιστήρι τους. Παραδοσιακά, το παιδί θα λάμβανε το όνομα του παππού ή της γιαγιάς του και ενώ το χαρμόσυνο αυτό γεγονός λάμβανε χώρα οι γονείς καλούσαν να μείνουν σπίτι, ώστε να μην μάθουν το όνομα του παιδιού. Μόνο μετά τη λήξη του Μυστηρίου μπορούσαν οι γονείς να μάθουν το όνομα του παιδιού από τα υπόλοιπα παιδιά τα οποία βρίσκονταν στην βάφτιση και αναλάμβαναν τον ρόλο «παρανυφικών». Μόλις τους αποκάλυπταν το όνομα ήταν εθιμοτυπικό οι γονείς να δίνουν στα παιδιά αυτά χρήματα, ενώ ταυτόχρονα ο νονός παρέδιδε το παιδί στη μητέρα του, η οποία έκανε τρεις μετάνοιες στον τελευταίο. Μετά το πέρας της βάφτισης, ο νονός έκανε την ευχή να είναι το παιδί πάντοτε σιδερένιο, πετώντας κέρματα στην αυλή του σπιτιού ή της εκκλησίας την ώρα που ο παπάς έλεγε το όνομα του παιδιού. Το νερό της κολυμπήθρας το έριχναν μετά τη βάφτιση κάτω από την Αγία Τράπεζα σε μία μικρή κοιλότητα στο έδαφος.

*λαδόπανο: Τα βαφτιστικά ρουχαλάκια του μωρού κάτω από τα κανονικά του ρούχα, τα οποία απορροφούν τα λάδια που έχουν μείνει επάνω στο σώμα του παιδιού.

Το Ρόδι και το Σίδερο

Άλλη μία παράδοση η οποία έχει διατηρηθεί μέχρι και στις μέρες μας είναι το σπάσιμο του ροδιού την Πρωτοχρονιά. Το πρωί της Πρωτοχρονιάς η οικογένεια, ντυμένη όλη με τα «καλά» της παρίστατο στην πρωινή λειτουργία. Στη λειτουργία, ο πατέρας της οικογένειας είχε φροντίσει να φέρει μαζί του ένα ώριμο και γερό ρόδι για να αγιασθεί. Στη συνέχεια, και κατά την επιστρο-

φή τους στο σπίτι ο πατέρας πετούσε έξω από την πόρτα του σπιτιού το ρόδι, σπάζοντάς το. Κάτι, όμως, που διαφοροποιεί το έθιμο αυτό από το δικό μας σημερινό έθιμο, είναι το γεγονός ότι μετά το σπάσιμο του ροδιού και λέγοντας πολλές ευχές έκαναν το λεγόμενο «ποδαρικό». Περνώντας το κατώφλι του σπιτιού τα μέλη της οικογένειας πατούσαν ένα σίδερο και εύχονταν χαρακτηριστικά «Σίδερο οι άνθρωποι που είναι μέσα, σίδερο η μέση μου, σίδερο η κεφαλή μου», θέλοντας να εννοήσουν να είναι όλη η οικογένεια πάντοτε δυνατή και γερή. Μπαίνοντας όλοι μέσα στο σπίτι ακολουθούσε το έθιμο της κοπής της Βασιλόπιτας, ένα έθιμο που διατηρείται ακόμη και σήμερα.

Τα «Βάρβαρα»

Ένα ακόμη έθιμο το οποίο υπάρχει ακόμη σε πολλές περιοχές της χώρας μας και έχει «φτάσει» στον ελλαδικό χώρο από την Μικρά Ασία είναι τα λεγόμενα «βάρβαρα». Η παράδοση θεωρείται ότι προέρχεται από τους αρχαίους χρόνους και συγκεκριμένα ότι άρχισε κατά την εποχή των διωγμών των Χριστιανών από τη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία. Η Αγία Βαρβάρα έζησε τον 3ο αιώνα μ.Χ. στην περιοχή της Νικομήδειας και ήταν κόρη του Διόσκουρου ενός εύπορου κάτοικου της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας. Η ίδια ασπάστηκε τον Χριστιανισμό και όταν έμαθε ότι ο πατέρας της προσπαθούσε να δηλητηριάσει τους Χριστιανούς που κατοικούσαν στην πόλη της προσπάθησε να τους βοηθήσει. Τους συμβούλεψε για λίγες μέρες να τραφούν μόνο από καρπούς και φρούτα που είχαν φυλαγμένα στα σπίτια τους. Για να τιμήσουν την Αγία Βαρβάρα για την πολύτιμη βοήθειά της, στις 3 του Δεκεμβρίου, την παραμονή δηλαδή της γιορτής της εορμάζαν σε πολλά σπίτια το γλυκό κολυβόζουμο ή αλλιώς «βαρβάρ» ή «βάρβαρα». Το γλυκό αποτελούνταν από σάρι, καρπούς ή και φρούτα και ανήμερα της εορτής της Αγίας οι οικογένειες αντάλλασσαν τα «βάρβαρα» τους με τους γείτονές τους.

Τα «βάρβαρα» θεωρούνταν μάλιστα από πολλούς ως θεραπεία για την φονική ασθένεια της ευλογιάς γεγονός που κατέστησε την Αγία Βαρβάρα ως προστάτιδα των μικρών παιδιών και θεωρούσαν ότι προσέδιδε δύναμη και βοηθούσε στην ευημερία και στον πολλαπλασιασμό των αγαθών.

Αυτά ήταν τα πιο χαρακτηριστικά παραδείγματα που επιβεβαιώνουν πως πράγματι, οι πρόσφυγες που ήρθαν στην Ελλάδα κατά την διάρκεια της Μικρασιατικής Καταστροφής, έφεραν μαζί τους και στοιχεία του πολιτισμού τους, τα οποία ενσωματώθηκαν αρμονικά και συνυφαίνονται, πλέον, με τις ήδη υπάρχουσες παραδόσεις στον ελλαδικό χώρο.

Η... Γευστική Ιστορία της Σμύρνης!

ΤΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΣ ΓΙΑΝΝΟΥΛΑΤΟΥ, Γ1

Τι κοινό μπορεί να έχουν το κανταΐφι, το πείνιρλί, τα σουτζουκάκια, το ρυζόγαλο, οι δίπλες και ο χαλβάς πέρα από το γεγονός ότι αποτελούν νοστιμότατα πιάτα;

Έχουν «καταγωγή από τη Σμύρνη»!

Από τα σμυρναϊκά σουτζουκάκια και τις γεμιστές μελιτζάνες έως τα πείνιρλί και από τα φοινίκια έως το κανταΐφι, η μικρασιάτικη κουζίνα έχει πάρα πολλές νοστιμιές για να χωρέσουν σε ένα τραπέζι, πόσο μάλλον σε ένα αρθράκι! Για τον λόγο αυτό επιλέξαμε μερικές αλμυρές και γλυκές συνταγές για να μας ανοίξει η όρεξη και μέσα από τις ιστορίες τους να πάρουμε μία γεύση από Ανατολή!

Αναμφίβολα, το πιο χαρακτηριστικό μικρασιάτικο φαγητό είναι τα σμυρναϊκά σουτζουκάκια. Η αλήθεια είναι ότι το γευστικό αυτό φαγητό δεν είχε πάντοτε το όνομα αυτό. Στα παράλια της Ιωνίας, οι κάτοικοι τα αποκαλούσαν «κιουφτέδες», ενώ ο όρος «σουτζουκάκια» προήλθε από τις τουρκικές λέξεις «Suçuk köfte», δηλαδή μικρά λουκάνικα, λόγω του μικρού κυλινδρικού σχήματός τους. Με την έλευση των Μικρασιατών προσφύγων στην Ελλάδα τα σουτζουκάκια πήραν με τον καιρό το όνομα «Σμυρναϊκά Σουτζουκάκια» ή αλλιώς «zmir köfte». Καταγεγραμμένα, μάλιστα, με την ονομασία αυτή από το Υπουργείο Πολιτισμού της Τουρκίας, τα σουτζουκάκια κατέχουν καίρια θέση στην ελληνική συνείδηση και παράδοση και θεωρούνται κτήμα της ελληνικής κουζίνας.

Παρά το γεγονός ότι ανάλογες παραλλαγές του φαγητού αυτού υπήρχαν τόσο στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, όπου τα σουτζουκάκια τυλίγονταν συχνά σε ιστό εντέρου και στην Αρμενία, όπου αντί για το παραδοσιακό κύμινο χρησιμοποιούνταν πιο πικάντικα μπαχαρικά, όσο και σε άλλες ευρωπαϊκές και βαλκανικές χώρες, οι λεγόμενοι «κιουφτέδες» και η ελληνική παραλλαγή τους υπήρξαν έμπνευση των γυναικών της Μικράς Ασίας. Καθemia από τις Μικρασιάτισσες διαφοροποιούσε ελαφρώς τη συνταγή, αποκαλύπτοντάς την μόνο στις κόρες της και μεταβιβάζοντας την νόστιμη αυτή συνταγή από γενιά σε γενιά. Μετά το 1922 η συνταγή αυτή «έφτασε» στην Ελλάδα και έκτοτε κατέχει σημαντική θέση στην ελληνική γαστρονομία.

Εξίσου σημαντική θέση στην ελληνική κουζίνα και παράδοση κατέχει και το κανταΐφι ή αλλιώς καταΐφι. Το γλυκό αυτό εμφανίζεται κυρίως στην ανατολική παράδοση και σε κουζίνες χωρών όπως η Τουρκία, η Σαουδική Αραβία, η Τυνησία, αλλά και το Μαρόκο, ενώ ποικίλουν οι χώρες που διεκδικούν την «πατρότητα» του σιροπιαστού αυτού εδέσματος. Η επικρατέστερη θεωρία θέλει το Αφιόν Καραχισάρ, πόλη γνωστή στους Έλληνες και ως Νικόπολη, στη δυτική Μικρά Ασία, ως πατρίδα του ιδιαίτερου αυτού γλυκού. Η λέξη «κανταΐφι» φαίνεται να είναι αραβική από την αντίστοιχη λέξη «qatīfah» που σημαίνει βελούδο ή τις τουρκικές λέξεις «ta kadayıf», ή «ta ekmei».

Όσον αφορά τα παραδοσιακά -χριστουγεννιάτικα- γλυκά, οι κάτοικοι των ακτών της Ιωνίας επηρέασαν έντονα την ελληνική παράδοση. Οι Έλληνες της Μικράς Ασίας εισήγαγαν παραλλαγές των ήδη γνωστών στην ελληνική

κουζίνα μελομακάρων, τα λεγόμενα «φοινίκια» και τα «ισλί». Τα φοινίκια διαφέρουν από τα «κλασικά» μελομακάρωνα τόσο στο σχήμα όσο και στα υλικά που περιέχουν. Αποτελούν είδος μελομακάρων με τριγωνικό σχήμα και είναι γεμιστά με κανέλλα, γαρύφαλλο ή ξηρούς καρπούς. Για την ετυμολογία της λέξης «φοινίκια» υπάρχουν αρκετές θεωρίες. Η επικρατέστερη άποψη πάντως αναφέρει ότι η ονομασία «φοινίκια» προέρχεται από την λέξη «φοινικίδι» που στην αρχαία ελληνική γλώσσα και γραμματεία σημαίνει πορφύρο χρώμα όπως ακριβώς και το ερυθρό χρώμα του εν λόγω γλυκού.

Όσο για τα «ισλί» ή «ισλί», αυτά προέρχονται από τα βόθρα της Μικράς Ασίας και την Καππαδοκία. Σε σχέση με τα μελομακάρωνα, τα ισλί είναι περισσότερο τραγανά με γέμιση από ξηρούς καρπούς και λιγότερο σιρόπι έχοντας και αυτά τριγωνικό σχήμα. Η ονομασία ισλί πιθανότατα να προέρχεται από τις λέξεις «İç İli», δηλαδή «με γέμιση» ή από το «i ile», δηλαδή αυτό το οποίο έχει υποστεί επεξεργασία. Στην επιφάνεια των ισλί οι αριστοκράτισσες νοικοκυρές της Σμύρνης δημιουργούσαν διάφορα σχέδια που θύμιζαν κέντημα και τόσο οι Μικρασιάτισσες όσο και οι Πολίτισσες γυναικές συναγωνίζονταν μεταξύ τους αναφορικά με το ποια θα έφτιαχνε το πιο ωραίο «κέντημα». Για τη δημιουργία του «κέντηματος» αυτού και τη δημιουργία σχεδίων πάνω στα ισλί, οι Μικρασιάτισσες χρησιμοποιούσαν οδοντογλυφίδες, τσιμπιδές ή πιρούνι. Τα σιροπιαστά αυτά εδέσματα έγιναν γνωστά κυρίως στην Μακεδονία μετά το 1922 και την εγκατάσταση των Μικρασιατών προσφύγων στη Βόρεια Ελλάδα.

Ενδιαφέρουσα είναι και η ιστορία ενός άλλου χριστουγεννιάτικου γλυκού, των λεγόμενων «συγοκαλάμαρων», ή όπως είναι ευρύτερα γνωστό, της παραδοσιακής «δίπλες». Την ευφάνταστη ονομασία «συγοκαλάμαρα», οι δίπλες την πήραν από τον τρόπο παρασκευής τους. Μία μαρτυρία μίας κατοίκου της Μικράς Ασίας αναφέρει ότι «στη Σμύρνη τα λέγαμε συγοκαλάμαρα γιατί ηγευόναστε με τα' αυγά. Και σαν ηγευόναστε, ημοιάζανε σα ψημένα καλαμαράκια». Τα συγοκαλάμαρα έλαβαν, δηλαδή, το όνομά τους από το κύριο συστατικό τους το αυγό και το σχήμα τους που έμοιαζε με ψητό καλαμαράκι. Τις δίπλες αυτές οι Μικρασιάτες συνήθιζαν να τις φτιάχνουν κυρίως κατά τη διάρκεια των Χριστουγέννων, της Αποκριάς και την Καθαρά Δευτέρα.

Φυσικά, από τη λίστα αυτή δεν θα μπορούσε να λείπει και το πείνιρλί. Η λέξη «πείνιρλί» φαίνεται να έχει τουρκικές ρίζες από τις λέξεις «πενίρ», που σημαίνει τυρί και την κατάληξη «λι». Το πείνιρλί των ακτών της Ιωνίας είχε λεπτή ζύμη, με γέμιση και σχήμα που έμοιαζε με βάρκας. Παρόμοια ήταν η συνταγή του πείνιρλί των Ποντίων, ενώ μία παραλλαγή του παραδοσιακού αυτού φαγητού υπάρχει και στην Γεωργία με το όνομα «Katcharişi». Όντας ένα από τα πιο νόστιμα φαγητά που έχει να προσφέρει η ελληνική κουζίνα, δεν ήταν τυχαίο που το πείνιρλί διαδόθηκε με ραγδαίους ρυθμούς στην ελληνική χερσόνησο από τους πρόσφυγες των παράλιων της Ιωνίας, ενώ ήδη από το 1928 την παρουσία τους στην Ελλάδα κάνουν αισθητή τα πρώτα εστιατόρια στα οποία «τιμπτική θέση» στον κατάλογο τους κατέχει το παραδοσιακό πείνιρλι.

Η Μαρία Ιορδανίδου στο βιβλίο της «Λωξάντρα» αναφέρει χαρακτηριστικά: «Ω! Δόξα σοι ο Θεός! Σήμερα τι να ψησω! Δηλαδή τι να πρωτοψήσει ήθελε να πει.

Να πάρει μεγάλα μύδια να τα κάνει τσακιστά, ή να πάρει μικρότερα για να τα κάνει ακχιστά ή ηλακί ή ηπιανητά με σκορδαλιά ή καλύτερα να τα κάνει με το ρυζί – σαλμαδάκι...». Η «Λωξάντρα», η ομώνυμη πρωταγωνίστρια του έργου είχε δίκιο, πράγματι, ο πολιτιστικός -και στην περίπτωση που εξετάζουμε ο «γαστρονομικός»- πλούτος της μικρασιατικής κουζίνας είναι τεράστιος. Από παραδοσιακά πιάτα μέχρι το πιο νόστιμο αιροπιαστό γλυκό η μικρασιατική κουζίνα έχει να προσφέρει κάτι σε όλους. Αποτελεί έναν συμφορμό γεύσεων, ένα amalgama φαντασίας και -γευστικών- ιδεών, ένα τεκμήριο της πλούσιας πολιτιστικής κληρονομιάς της χαμένης αυτής πατρίδας στην αντίπερα πλευρά του Αιγαίου. Η έξοδος των Μικρασιατών από τις εστίες τους υπήρξε ένα τεράστιο πλήγμα για τον ελληνισμό. Η έλευση των προσφύγων, όμως, στην Ελλάδα οδήγησε στον εμπλουτισμό της ελληνικής κουλτούρας. Χωρίς τους κατοίκους των ακτών της Ιωνίας, η ελληνική γαστρονομία δεν θα ήταν τόσο πλούσια όσο είναι σήμερα και εμείς δεν θα απολαμβάναμε τώρα τα λαχταριστά αυτά εδέσματα, πίσω από τα οποία κρύβεται μια ιστορία χιλιάδων χρόνων και μία παράδοση αλησμόνητη.

Πηγές:
 Parallaxi, et al. "Το 6 Πιο Παραδοσιακό Χριστουγεννιάτικο Γλυκό Της Ελλάδος," Parallaxi Magazine, 24 Dec. 2020, <https://parallaximag.gr/life/ta-6-pio-paradosiaka-christougenniatika-glyka-tis-elladas>. Είσοδος 21 Φεβ 2022.
 Γουναρίης, Γιάννης. "Από Που Πήραν Το Όνομά Του; Οι Κουραμπιέδες, Τα Μελομακάρωνα Και Τα Φοινικιά!!" Από Που Πήραν Το Όνομά Του; Οι Κουραμπιέδες, Τα Μελομακάρωνα Και Τα Φοινικιά!! http://giannisserfanto.blogspot.com/2014/12/blog-post_728.html?m=1. Είσοδος 21 Φεβ 2022.
 Ονυρ. "Κανταίφι: Συνταγή, Προέλευση, Ιστορία." Dishes, 18 May 2021, <https://www.dishesorigins.com/el/kantafifi/>. Είσοδος 21 Φεβ 2022.
 Tanea.gr. "Εδέσματα Με Άριστα Μικρασίας." ΤΑ ΝΕΑ, 12 Sept. 2002, <https://www.tanea.gr/2002/09/13/lifearts/culture/edesmata-me-arista-mikrasias/>. Είσοδος 21 Φεβ 2022.
 Visvardi. Από IGyunaika by Evii, et al. "Σουτζουκάκια Συμραϊκά! Μια Συνταγή Με Ιστορία: Η Γυναίκα Του Σήμερα." IGyunaika, 30 Sept. 2018, <https://igyunaika.gr/soytzoukakia-smyraka-mia-syntage-me-istoria/>. Είσοδος 21 Φεβ 2022.
 Δεν Είναι Γλωσσολόγος...Γλυκό Είναι - Parallaxi Magazine. <https://parallaximag.gr/geysi/den-ine-glossodetis-gliko-ine>. Είσοδος 21 Φεβ 2022.
 "Η Λωξάντρα Και η Μαγειρική (ε)." Λογομνήμων..., 16 Jan. 2016, <https://logomimon.wordpress.com/2011/05/17/%CE%B7-%CE%BB%CF%89%CE%BE%CE%AC%CE%BD%CF%84%CF%81%CE%B1-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%B7-%CE%BC%CE%B1%CE%B3%CE%B5%CE%B9%CF%81%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%B5/>. Είσοδος 21 Φεβ 2022.
 "ΙΣΛΙ -- ΑΡΤΟΠΟΙΙΑ - Θεσσαλονίκη." 4ty, <https://www.4ty.gr/merchant/10217/el/%CE%99%CE%A3%CE%9B%CE%99>. Είσοδος 21 Φεβ 2022.
 Μόστορα, Δώρα, et al. "Το Ξακουστό Πειρίλι Του Θέμιν Στη Δροσιά: LIFO." LIFO.gr, 29 Aug. 2021, <https://www.lifo.gr/tropos-zois/gefsi/xakoysto-peirilil-toy-them-sti-drosia>. Είσοδος 21 Φεβ 2022.
 Ουίρεα. "Αυγοκαλάμαρα (Δίπλες) Σμύρνης." Μηνίες Ελληνισμού, Μηνίες Ελληνισμού, 19 Feb. 2022, <https://mnimesellinismou.com/mikrasia/avgokalamara-diples-smimis>. Είσοδος 21 Φεβ 2022.
 Ουίρεα. "Ισλί (ή Ισλί), Το Πορτινά, Γλυκό, Γεμιστό Κομμωτεχνήμα Της Ανατολής." Μηνίες Ελληνισμού, Μηνίες Ελληνισμού, 20 Nov. 2021, <https://mnimesellinismou.com/mikrasia/itsli-paradosiaka-mikrasiatika>. Είσοδος 21 Φεβ 2022.
 Ουίρεα. "Σουτζουκάκια Συμραϊκά." Μηνίες Ελληνισμού, Μηνίες Ελληνισμού, 6 Feb. 2021, <https://mnimesellinismou.com/mikrasia/soutzoukakiasmyraka>. Είσοδος 21 Φεβ 2022.
 Τσουκνίκας, από Ηλίας. "Η Ιστορία Του Πειρίλι Στην Ελλάδα." Edisorama.gr, 15 Feb. 2022, <https://www.edisorama.gr/2021/01/12/%CE%B7-%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%B-F%CF%81%CE%AF%CE%B1-%CF%84%CE%BF%CF%85%CF%80%CE%B5%CF%8A%CE%BD%CE%B9%CF%81%CE%BB%CE%AF%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%B5%CE%B-%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B1/>. Είσοδος 21 Φεβ 2022.

Τα παραδοσιακά χριστουγεννιάτικα γλυκά, «ισλί», παραλλαγή των γνωστών σε εμάς μελομακάρων με το χαρακτηριστικό «κέντημα» στην επιφάνειά τους. Εικονίζεται η παρασκευή τους και η διακόσμησή τους με τοιμπίδα για τη δημιουργία του ιδιαίτερου σχεδίου που τα κάνει τόσο ξεχωριστά.

Τα «συμραϊκά» σουτζουκάκια αποτελούν μία κλασική μικρασιατική συνταγή που «φιγουράρει» στα ελληνικά τραπέζια.

Πειρίλι: Μία γευστική συνταγή που ταξίδεψε από τη Μικρά Ασία στην Ελλάδα!

Ο κύριος Φιλοκτίτης και η κυρία Μαρία Βεϊνόγλου είναι απόγονοι προσφύγων δεύτερης γενιάς. Οι γονείς τους γεννήθηκαν στη Μικρά Ασία (Σμύρνη και Καππαδοκία). Η κυρία Βεϊνόγλου σπούδασε Νομικά και Πολιτικές Επιστήμες και έχει μελετήσει επισταμένως θέματα Εθνολογίας και Κοινωνικής Ανθρωπολογίας του μικρασιατικού χώρου και με την βοήθεια του αρχειακού υλικού έχει συγγράψει λογοτεχνικά έργα. Μελέτες και άρθρα της έχουν δημοσιευτεί σε διάφορα έντυπα και έχει συμμετάσχει σε διάφορα κατά καιρούς συνέδρια. Εδώ και πολλά χρόνια ο κύριος και η κυρία Βεϊνόγλου έχουν επιδοθεί στην συγκέντρωση υλικού, κυρίως έντυπου, γύρω από τα θέματα της Καθ' Ημάς Ανατολής και οργάνωσαν σε συνεργασία με την Βιβλιοθήκη του Κολλεγίου Αθηνών, το 2002, μια έκθεση επιλεγμένων βιβλίων σχετικής θεματικής, που προκάλεσε αρκετό ενδιαφέρον στην μαθητική κοινότητα του Σχολείου. Επίσης συνέβαλαν ώστε, με την αιγίδα της Βιβλιοθήκης του Σχολείου, και με την συνδρομή του Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών να διοργανωθεί και να διεξαχθεί στο Κολλέγιο διημερίδα με θέμα τον πολιτισμό του Ελληνισμού της Μικράς Ασίας, η οποία σημείωσε μεγάλη επιτυχία, διότι συμπεριέλαβε σημαντικούς ερευνητές και έγιναν ενδιαφέρουσες ανακοινώσεις. Μια εξίσου σημαντική δραστηριότητα σχετική με το Κολλέγιο, η οποία ξεκίνησε πριν από πέντε χρόνια, είναι ο εικαστικός διαγωνισμός με θέμα την Καθ' Ημάς Ανατολή και ο οποίος απευθύνεται στους μαθητές της Γ' Γυμνασίου και της Α' Λυκείου.

Συνέντευξη στις μαθήτριες:

ΔΗΜΗΤΡΑ ΓΟΝΙΔΗ, Γ1
ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΚΑΡΕΛΑ, Γ1
ΕΛΕΝΗ ΚΟΥΣΙΟΥΝΕΛΟΥ, Γ1
ΝΑΤΑΛΙΑ ΛΑΓΚΟΥΣΗ, Γ1

Μπορείτε να μας παρουσιάσετε ένα πλαίσιο με βασικά γεγονότα της περιόδου;

[Φ. Β.] «Ήρθαν περίπου 1.200.000 άνθρωποι από την Μικρά Ασία με τη Μικρασιατική Καταστροφή. Αυτή, βέβαια, είναι μια κατά προσέγγιση εκτίμηση, γιατί ποτέ δεν έγινε μια εντελώς αξιόπιστη δημογραφική απογραφή. Αυτοί οι άνθρωποι έπρεπε κατά κάποιο τρόπο να τακτοποιηθούν. Στην αρχή ενεργοποιήθηκε το Ελληνικό Κράτος, αλλά η Ελλάδα την εποχή εκείνη ήταν κατεστραμμένη οικονομικά μετά τον πόλεμο, το ηθικό των Ελλήνων ήταν πολύ πεσμένο και παρενέβη στην προκειμένη περίπτωση η Κοινωνία των Εθνών. Η Κοινωνία των Εθνών είναι ο πρόδρομος του ΟΗΕ. Ιδρύθηκε η Κοινωνία των Εθνών μετά την λήξη του Α' Παγκοσμίου Πολέμου και δημιουργήθηκε μια ομάδα από εμπειρογνώμονες που ονομάστηκε ΕΑΠ - Επιτροπή Αποκατάστασης Προσφύγων, πρόεδρός της οποίας ήταν πάντοτε ένας Αμερικανός. Και υπήρχε και ένα διοικητικό συμβούλιο, το οποίο αποτελείτο από

Έλληνες και ξένους. Το ελληνικό κράτος έκανε δύο δανεισμούς τότε, δύο διεθνείς δανεισμούς, και με τα χρήματα αυτά έγινε μια πρώτη προσπάθεια για να αποκατασταθούν οι πρόσφυγες, κυρίως όμως οι αγρότες πρόσφυγες, οι οποίοι στην πλειονότητά τους ήταν στη Μακεδονία, στη Βόρεια Ελλάδα, τις λεγόμενες Νέες Χώρες. Οι πρόσφυγες που εγκαταστάθηκαν τότε στη Μακεδονία υπολογίζεται ότι ήταν περίπου 600.000 - 700.000. Αυτή η εγκατάσταση έγινε κυρίως με τα χρήματα των δύο διεθνών δανείων και με την οργανωτική συμβολή της Ε.Α.Π., η οποία λειτούργησε εξωθεσμικά - δεν ήταν τμήμα του ελληνικού κράτους. Ήταν μια ξεχωριστή διοικητική οντότητα με πολλούς υπαλλήλους, ειδικευμένους επιστήμονες κλπ.

Έτσι έγινε αυτή η τρομερή προσπάθεια αποκατάστασης των αγροτών προσφύγων και αυτή η προσπάθεια ξεκίνησε το 1924 και έληξε το 1930, οπότε και η επιτροπή αυτή διαλύθηκε. Από εκεί και πέρα έπρεπε το Ελληνικό κράτος να συνεχίσει

την αποκατάσταση. Πρόεδρος της επιτροπής αυτής ήταν ο Howland, ο οποίος συνδέεται στενά με το Κολλέγιο.

Σε ό,τι αφορά τους αστούς πρόσφυγες, που ήταν και η πλειονότητα, σε πολύ μικρό ποσοστό αποκαταστάθηκαν μέσω της Ε.Α.Π.. Και γι' αυτό, το πρόβλημα της αποκατάστασης των αστών προσφύγων στην προκειμένη περίπτωση ήταν η εξασφάλιση στέγης. Ενώ τους αγρότες πρόσφυγες εκτός από τη στέγη τους εφοδίασαν και με γη και με εργαλεία και τους έδωσαν και κάποια δάνεια, για να μπορέσουν να ξεκινήσουν να παράγουν, έτσι ώστε η αποκατάσταση να είναι πλήρης και αποδοτική και για την ελληνική οικονομία. Και πράγματι, η ελληνική οικονομία άρχισε να παίρνει τα πάνω της, σε ό,τι αφορά τουλάχιστον την αγροτική παραγωγή. Οι αστοί πρόσφυγες, όμως, πέσανε σε άλλου είδους περιπέτειες, ήταν δύσκολο να αποκατασταθούν και να εξασφαλίσουν εργασία. Πάρα πολλοί από αυτούς ζήτησαν για πολλά χρόνια σε παραγκουπόλεις, τους λεγόμενους προ-

σφυγικούς συνοικισμούς. Εάν θέλουμε να δούμε πότε ολοκληρώθηκε –αν ποτέ ολοκληρώθηκε- η αποκατάσταση αυτής της μεγάλης πληθυσμιακής ομάδας, η χρονολογία της οριστικής -θεωρητικά τουλάχιστον- λήξης της αποκατάστασης είναι το 1974. Σκεφτείτε τώρα από το 1922 έως το 1974 είναι 52 χρόνια. Δεν θεωρήθηκε από τους ίδιους πρόσφυγες πλήρης η αποκατάσταση, γιατί όντως πολλοί άνθρωποι δεν αποκαταστάθηκαν ποτέ.

Παρατηρούμε πως αναφέρεστε στους πρόσφυγες ως αγρότες και αστούς. Αυτό είναι κάτι που προσδιορίστηκε από την προηγούμενη δραστηριότητά τους στη Μικρά Ασία, την οποία και ήθελαν να συνεχίσουν στην Ελλάδα;

[Φ. Β.] Πολύ σωστά, γιατί έγινε επιλογή. Πάρα πολλοί από τους πρόσφυγες ήρθαν το 1922 σε συνθήκες δίωξης. Συσσωρεύτηκαν μέσα στις πόλεις, όπου τους άφηναν τα καράβια. Κατά αυτό τον τρόπο ήρθαν όσοι προέρχονταν από τα πα-

ράλια της Μικράς Ασίας. Μετά έγινε η πιο συστηματική μετακίνηση του πληθυσμού, κυρίως από το εσωτερικό. Πολλοί από τους ανθρώπους αυτούς στοιβάχτηκαν στις πόλεις και στα νησιά του ανατολικού, κυρίως, Αιγαίου. Το κράτος φρόντισε να τους ενημερώσει ότι μπορούσαν, όσοι ήθελαν, να εγκατασταθούν στη Βόρεια Ελλάδα, όπου τους προσφέρονταν συνθήκες πληρέστερης αποκατάστασης, δηλαδή, και σπίτι και επαγγελματικός ορίζοντας, ενώ οι άλλοι περιήλθαν σε κατάσταση πολύ μεγάλης πενίας στη Θεσσαλονίκη, στην Αθήνα στον Πειραιά, και σε όλες αυτές τις πόλεις, όπου τους έβγαλαν τα πλοία φύρδην μίγδην. Και πολύ συχνά, νεαρά παιδιά από οικογένειες που είχαν βρεθεί σε διάφορα αστικά κέντρα, παντρεύτηκαν μεταξύ τους, καθώς γίνονταν και συνοικέσια με στόχο να εγκατασταθούν στη Μακεδονία, όπου τους έδινε το κράτος δυνατότητα να επιβιώσουν.

Θέλω να πω ότι η επιλογή σε αστική αποκατάσταση και αγροτική αποκατάσταση,

σε κάποιο βαθμό, ήταν θέμα επιλογής των ίδιων των προσφύγων. Ωστόσο, για τους αστούς της Μικράς Ασίας ήταν μονόδρομος. Όσοι είχαν αστικά ή εμπορικά επαγγέλματα – το διαβάζουμε και στην «Γαλήνη» του Βενέζη – ήταν περιορισμένοι. Οι γιατροί, οι γεωπόνοι και διάφοροι άλλοι ειδικευμένοι ήταν χρήσιμοι στην Μακεδονία και βοήθησαν πρακτικά την Ε.Α.Π. στο έργο της. Υπήρξαν άνθρωποι που έχτισαν σχολεία, που προεδρεύσανε στις καινούριες αυτές κοινότητες της Μακεδονίας.

Στη Μ. Ασία ούτως ή άλλως και πριν την καταστροφή ανθούσε ο πολιτισμός. Δηλαδή ο κόσμος είχε αστική κουλτούρα, γνώσεις, μόρφωση...

[Φ. Β.] Ναι, πράγματι υπήρχε, αν και φοβάμαι πως στο σημείο αυτό θα σας προειώσω λιγάκι. Έχει γίνει μία υπερτίμηση σε αυτές τις εκτιμήσεις. Ήρθε ετερόκλητος κόσμος. Η Μ. Ασία στέγαζε Έλληνες, αλλά στη διάρκεια των αιώνων και κάτω από το τουρκικό καθεστώς είχαν διαφο-

ροποιήσει τους όρους της ζωής τους. Ζούσαν, δηλαδή, διαφοροποιημένα οι μεν από τους δε. Αλλιώς ήταν τα αστικά κέντρα της Μ. Ασίας και αλλιώς οι αγροτικές περιοχές στο εσωτερικό.

[Φ.Β.] Σε ορισμένες περιοχές, όπως η Καππαδοκία και ο Πόντος, δεν μιλούσαν ελληνικά, παρά μόνο τουρκικά. Έγινε, λοιπόν, εδώ μια προσπάθεια να «ελληνοποιηθούν» αυτοί οι πληθυσμοί με μέσα του 19ου – δηλαδή του προηγούμενου – αιώνα!

[Μ.Β.] Κυρίως ως προς τη γλώσσα, γιατί ήταν όλοι Χριστιανοί Ορθόδοξοι και μάλιστα αρκετά πιστοί. Αυτό ήταν και το βασικό τους χαρακτηριστικό. Άλλωστε, η ανταλλαγή αυτή έγινε με βάση τη θρησκεία και όχι με βάση τη γλώσσα. Εδώ ήλθαν όσοι ήταν πιστοί του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως και προς την Τουρκία αναχώρησαν –σε πολύ μικρότερο βαθμό– Μουσουλμάνοι, ωστόσο, με πολύ ευνοϊκότερους όρους, αφού οι συνθήκες τους έδιναν τη δυνατότητα να πουλήσουν τις περιουσίες τους. Να μη φύγουν, δηλαδή, αιφνιδιασμένοι, όπως οι Έλληνες, αλλά συντεταγμένα. Οι περισσότερες, βέβαια, από τις περιουσίες τους χρησιμοποιήθηκαν τελικά ως ανταλλάξιμη περιουσία για τους νεοφερμένους Έλληνες.

[Φ.Β.] Η Συνθήκη της Λοζάνης προέβλεπε ότι αυτοί που θα έρχονταν από τη Μ. Ασία στην Ελλάδα και αντίστοιχα αυτοί που θα έφευγαν από εδώ και θα πήγαιναν στην Τουρκία, θα αποζημιώνονταν εις το ακέραιο, δηλαδή ό,τι είχαν χάσει θα το εισέπρατταν στη νέα τους πατρίδα. Αυτό βέβαια δεν εφαρμόστηκε, ήταν μια θεωρητική προσέγγιση. Στην πραγματικότητα δεν μπόρεσαν αυτά να εφαρμοστούν. Με τη λεγόμενη ελληνοτουρκική φιλία, του 1930, που υπέγραψε ο Βενιζέλος με τον πρωθυπουργό της Τουρκίας έγινε ένας συμψηφισμός. Δηλαδή «ούτε μας χρωστάτε, ούτε σας χρωστάμε» και έληξε εκεί το ζήτημα. Βέβαια αυτοί που ζημιώθηκαν περισσότερο στην προκειμένη περίπτωση ήταν οι αστοί πρόσφυγες, οι οποίοι έλαβαν ένα ελάχιστο ποσό αποζημίωσης σε σχέση με αυτά τα οποία έχασαν στη Μ. Ασία. Βέβαια, και σε αυτή την περίπτωση τα πράγματα δεν είναι ξεκάθαρα, γιατί αρκετοί εδώ είχαν δηλώσει πολλά περισσότερα περιουσιακά στοιχεία από αυτά που στην πραγματικότητα είχαν. Σε γενικές γραμμές, όμως, δεν εισέπραξαν ούτε το 15% από τις περιου-

σίες που άφησαν εκεί. Σημειωτέον ότι οι εισπράξεις αυτές είχαν δύο μορφές: η μία –πιο περιορισμένη– ήταν με μετρητά και η άλλη με τις λεγόμενες «ομολογίες». Αυτές οι ομολογίες, οι οποίες ήταν και διαπραγματεύσιμες υποτίθεται στο χρηματιστήριο, όταν η Ελλάδα κήρυξε πτώχευση το 1932, έχασαν όλη τους την αξία. Πολλοί είχαν πάρα πολλές τέτοιες ομολογίες στα σεντούκια τους, τις οποίες στο τέλος πετάξαν. Οι χαμένοι, λοιπόν, της υπόθεσης, από οικονομικής απόψεως ήταν κυρίως οι αστοί πρόσφυγες.

[Μ.Β.] Είναι μια πάρα πολύ μεγάλη υπόθεση, που απαιτεί μελέτη, διότι όλο το

έργο της αποκατάστασης – και το οικονομικό και το κοινωνικό – είναι πολύ μεγάλο, αρκετά σύνθετο ως προς το πώς έγινε η κατανομή των αποζημιώσεων. Ο δανεισμός, η χρήση και ιδιοκτησία τελικά των ακινήτων, που πήρε όλος αυτός ο κόσμος είναι ένα πάρα πολύ σύνθετο πρόβλημα κοινωνικής φύσεως και νομίζω ότι χρειάζεται πολλή προσπάθεια και μελέτη για να γίνει κατανετό.

Η αποκατάσταση, λοιπόν, του αγροτικού πληθυσμού των προσφύγων ήταν αρκετά πιο επιτυχής και αποτελεσματική από αυτή του αστικού, δεδομένου ότι μεριμνούσε όχι μόνο για τη στέγαση των ανθρώπων, αλλά και για την εύρεση εργασίας γι' αυτούς. Έχει αναφερθεί σε ορισμένες πηγές πως κάποιοι, παρόλο που ασκούσαν αστικά επαγγέλματα, έρχονταν στην Ελλάδα και ασχολούνταν με αγροτικές

δραστηριότητες είτε απασχολούνταν σε εργοστάσια, είτε έκαναν δουλειές που δεν αντιστοιχούσαν με αυτές που έκαναν στο παρελθόν. Αληθεύει αυτό;

[Φ.Β.] Δεν είναι μόνο ότι μεταφέρθηκαν αστοί πρόσφυγες από τον αστικό επαγγελματικό χώρο στον αγροτικό. Υπήρξε και αντίστροφη κίνηση. Έφυγαν, δηλαδή, πολλοί αγρότες που είχαν απασχοληθεί στον αγροτικό τομέα και πήγαν στις πόλεις. Παρατηρήθηκε, με άλλα λόγια, μία κίνηση αστυφιλίας εκείνη την εποχή. Δεν είναι σαφή τα όρια ως προς το πόσο έμειναν σε κάθε περιοχή –γεωγραφική ή επαγγελματική. Τώρα γίνεται μια μελέτη,

διάβασα, από το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, για τα εξετάσουν όλα αυτά και να καταλήξουν σε ένα τελικό συμπέρασμα σχετικά με το ποιοι εγκαταστάθηκαν πού, αν έμειναν εκεί ή αργότερα έφυγαν και πήγαν αλλού. Αυτό, βέβαια, είναι ένα τεράστιο έργο που μπορεί να γίνει, αλλά μπορεί και να μη γίνει.

[Φ.Β.] Στους αγρότες πρόσφυγες η αποζημίωση δόθηκε με τη μορφή δανείων, διότι η Ελλάδα δανείστηκε από την Μ. Βρετανία και τις ΗΠΑ, για να τους αποκαταστήσει. Το έργο αυτό της αποκατάστασης μέσω της διαχείρισης των δανείων επιμελήθηκε η Επιτροπή Αποκατάστασης Προσφύγων.

[Μ.Β.] Οι άνθρωποι που δάνειζαν ήταν τραπεζίτες. Ήθελαν, επομένως, να επιτηρείται το πώς επέστρεφαν τα χρήματα στους ανθρώπους, καθώς και οι συνθήκες στις οποίες ζούσαν.

[Φ.Β.] Οι αγρότες πρόσφυγες δεν πήραν ούτε μετρητά ούτε ομολογίες. Έγινε κάποιος είδους συμφωνία και συμφιλιώσαν για αυτούς, κατά κάποιο τρόπο, ένα μέρος του δανείου που εισέπραξαν. Δεν ήταν μόνο ότι μεταφέρθηκαν πρόσφυγες από τον ναυτικό χώρο στον αγροτικό. Υπήρχε και αντίστροφη κίνηση από τον αγροτικό τομέα στον αστικό. Θα έλεγε, μάλιστα, κάποιος ότι παρατηρείται μία τάση αστυφιλίας.

[Μ.Β.] Πρόκειται για ένα εξαιρετικά περιπλοκο και σύνθετο ζήτημα και να μην ξεχνάμε κιάλας ότι έχουν περάσει και 100 χρόνια. Και υπάρχουν και πολλά παιδιά σήμερα που έχουν κάποια καταγωγή από την Μ. Ασία αλλά δυστυχώς δεν το γνωρίζουν. Για οποιονδήποτε, όμως, θέλει ακόμα να μάθει, υπάρχει δυνατότητα. Αν και φτάσαμε πλέον στην 5η γενιά, ο καθένας μπορεί να ερευνήσει και να σκαλίσει λίγο περισσότερο το παρελθόν του.

[Φ.Β.] Ένα μεγάλο ποσοστό των Ελλήνων κατάγεται από των Μ. Ασία. Έφτασαν στην χώρα 1,5 εκ. πρόσφυγες σε έναν πληθυσμό περίπου πέντε εκατομμυρίων.

[Κα. Παπάζογλου] Ο κος Βεϊνόγλου με συμμαθητές του πριν από πέντε χρόνια έκαναν ένα αίτημα στο Σχολείο, για να διατηρηθεί αυτή η μνήμη και οργανώθηκε ένας καλλιτεχνικός διαγωνισμός. Επομένως, καταλαβαίνετε ότι θα θέλανε να διατηρηθεί αυτή η μνήμη μέσα στο χώρο του Σχολείου και νομίζω ότι καταφέραμε ακόμα εν μέσω πανδημίας να το κάνουμε.

Ναι, οργανώθηκε ο εικαστικός διαγωνισμός! Οι μαθητές που συμμετείχαμε το ευχαριστήθηκαν εκείνη την ημέρα. Το θέμα ήταν «Η καθ' ημάς Ανατολή» και θα ήθελα να μου πείτε πώς νιώθετε που πραγματοποιήθηκε τελικά ο εικαστικός διαγωνισμός που εμπνευστήκατε, πώς καταλήξατε να προτείνετε αυτή την ιδέα, καθώς και σας τις εντυπώσεις σας συνολικά.

[Φ.Β.] Μαζευτήκαμε, λοιπόν, μια μέρα στον Σύλλογο Αποφοίτων 10-12 άνθρωποι. Ήμασταν πολλοί παραπάνω, βέβαια, που είχαμε Μικρασιατική καταγωγή. Ήμασταν πολλοί στην τάξη μου. Εγώ τελείωσα το '63. Τελικά, αποφασίσαμε να κάνουμε κάτι σε σχέση με το Σχολείο. Στην αρχή σκεφτήκαμε να γίνει ενός έ-

δους ρητορικός διαγωνισμός ή κάποια εργασία. Αλλά για λόγους τεχνικούς αυτό δεν μπορούσε να γίνει. Και τελικώς καταλήξαμε, μετά από πρόταση του Σχολείου, στον εικαστικό διαγωνισμό. Είναι και κάτι πρωτότυπο ο εικαστικός διαγωνισμός σε σχέση με μια εργασία. Τα βραβεία, βέβαια, ήταν κάποια βιβλία – δεν ήταν τίποτε σπουδαίο – αλλά εγώ νομίζω ότι σαν μια προσπάθεια έτσι ώστε να διατηρείται αυτή η σχέση του σχολείου με την Καθ' ημάς Ανατολή ήταν αξιόλογη, διότι έχει ιστορικό υπόβαθρο η σχέση αυτή. Δεν είναι, δηλαδή, ότι μας ήρθε έτσι ουρανοκατέβητα. Ξέραμε ότι το Σχολείο έχει σχέση με την Καθ' ημάς Ανατολή, η ίδρυσή του δηλαδή, η βάση πάνω στην οποία στηρίχθηκε ήταν η Καθ' ημάς Ανατολή. Και από πλευράς διδασκόντων και από πλευράς διδασκόμενων και από πλευράς υλικών πόρων. Και ο Τσολαϊνός, ο μέγας ευεργέτης, που έχει χτίσει πολλά κτήρια μέσα στο σχολείο, ήταν από τη Σμύρνη, απόφοιτος της Ευαγγελικής, ο οποίος πήγε στην Αμερική και έγινε τραπεζίτης. Όταν ήμουν εγώ μαθητής ερχόταν από την Αμερική και μας έβγαζε λόγους. Ήταν άριστος γνώστης της ελληνικής.

Αν θέλετε να αναφερθείτε στο βιβλίο που μεταφράσατε, θα χαρούμε πολύ να σας ακούσουμε.

[Μ.Β.] Είναι ένα βιβλίο από το οποίο λείπουν οι χάρτες. Αυτό είναι ένα μεγάλο μειονέκτημα της συγκεκριμένης έκδοσης. Δεν ήταν καλή, ήταν κάπως πρόχειρη. Αλλά υπάρχουν σε αυτό το βιβλίο δύο χάρτες, που συνοδεύουν την βασική έκδοση, οι οποίοι είναι συγκλονιστικοί! Διότι εκεί θα δείτε την πορεία της Ελλάδας. Δείχνει με χρώματα τις περιοχές που κατοικήθηκαν από τους πρόσφυγες και έγινε όλη η Ελλάδα ένας ενιαίος, συμπαγής, εθνικός χώρος. Αυτό που σήμερα υπάρχει και υφίσταται και που με τίποτα δεν μπορούν να το διαταράξουν και να το διαστρέψουν όσοι σκέφτονται διαφορετικά!

Πολλοί πιστεύουν ότι ο μεταφραστής είναι ο διάυλος μεταξύ του πομπού και του δέκτη για το πρωτότυπο και το μεταφρασμένο κείμενο. Εσείς αισθανθήκατε αυτό το βάρος του μεταφραστή;

[Μ.Β.] Το συγκεκριμένο βιβλίο είναι εξαιρετικά τεχνικό. Έχουν γραφτεί κι άλλα

κείμενα από τη πλευρά της Κοινωνίας των Εθνών, κυρίως από τους Προέδρους. Ειδικά, όμως, αυτό, του Howland, είναι αρκετά τεχνικό. Έχει δηλαδή πολλές λεπτομέρειες, όπως για παράδειγμα πώς έγινε η διαίρεση των ομολογιών, πώς πήραν τα δάνεια, πώς τα διένειμαν, πόση ήταν η περιουσία. Πάντως, ήταν μια πολύ ενδιαφέρουσα ιστορία αυτή, τεχνικού χαρακτήρα. Είναι χαρακτηριστικό ότι τη φέραμε εις πέρας χάρη στους Αμερικανούς, που επέβλεπαν στην Ε.Α.Π.

[Φ.Β.] Οι πρόσφυγες στην πλειονότητά τους ήταν Βενιζελικοί. Αυτοί όλοι εγκαταστάθηκαν περιμετρικά. Ας πάρουμε για παράδειγμα την Καισαριανή, μια από τις μεγάλες πόλεις που εγκαταστάθηκαν οι πρόσφυγες, τον Βύρωνα και την ανατολική Παλλήνη. Στην Δυτική Αττική ήταν η Νέα Ιωνία, η Νέα Φιλαδέλφεια, ο Περισσός. Οι πρόσφυγες στην αρχή ζούσαν σε κάτι μικρά σπιτάκια αλλά σιγά σιγά τους δόθηκαν οι λεγόμενοι συντελεστές δόμησης και ήταν στα 150 τετραγωνικά και έγινε μια πολυκατοικία τετραώροφη, δημιουργήθηκαν δηλαδή κάποιες συνθήκες από την αλλαγή της πόλης σιγά σιγά που όλοι κατά κάποιον τρόπο βολεύτηκαν. Υπήρχαν περιοχές, μέσα στον αστικό ιστό, το Πολύγωνο, για παράδειγμα, ή κατά μήκος της Λεωφόρου Αλεξάνδρας. Εκεί υπήρξαν παραπήγματα μέχρι την δεκαετία του 1970. Εγώ θυμάμαι όταν ήμουν εδώ μαθητής και ανέβαινα την Αλεξάνδρας με το λεωφορείο, δεκαετία του '60, είχε παραπήγματα δεξιά όπως ανεβαίναμε.

Απέναντι είχαν χτιστεί αυτές οι περίφημες πολυκατοικίες που τώρα θέλουν να τις διατηρήσουν. Και είναι γεμάτες από όρμους από τον Εμφύλιο. Αυτές χτίστηκαν στα μέσα του 1930. Αρχισαν επί Βενιζέλου και ολοκληρώθηκαν επί Μεταξά και είναι ας πούμε μνημεία της οργανωμένης εγκατάστασης των προσφύγων. Αντίστοιχες πολυκατοικίες φτιάχτηκαν στην Δραπετσώνα, στην Καισαριανή, στον Νέο Κόσμο. Μερικά παραπήγματα έχουν γίνει πολυκατοικίες, μερικά όμως έχουν μείνει.

Εσείς, έχοντας πληροφορίες άμεσες από δικούς σας ανθρώπους και σκεπτόμενοι το τι συμβαίνει στην σημερινή εποχή, πώς θα χαρακτηρίζατε την Μικρασιατική Καταστροφή ως γεγονός;

[Φ.Β.] Μπορώ να την χαρακτηρίσω δι-

τά. Σαν το πέρας, ας πούμε, το τέρμα της Μεγάλης Ιδέας που ήταν να ενωθεί όλος ο Ελληνισμός με τις κοιτίδες του, όμως, που είχε μια τραγική κατάληξη. Εκεί τελειώνει αυτή η ιστορία. Αλλά η εγκατάσταση των προσφύγων μέσα στην Ελλάδα έδωσε μια νέα δυναμική στην πλέον περιορισμένη γεωγραφικά Ελλάδα, διότι εξελληνίσε την Μακεδονία. Όταν την κατέλαβαν οι Έλληνες, στο κάτω μέρος της Μακεδονίας, την Νότια λεγόμενη Μακεδονία, ο ελληνικός πληθυσμός την εποχή εκείνη ήταν κάτω από 30%. Το υπόλοιπο 70% ήταν Τούρκοι, Βούλγαροι, Εβραίοι. Κυρίως Τούρκοι και Βούλγαροι στην ύπαιθρο. Οι Εβραίοι ήταν αστικός πληθυσμός στην Θεσσαλονίκη. Η έλευση των προσφύγων ελληνοποίησε την Μακεδονία, διότι και οι Βούλγαροι έφυγαν με την Συνθήκη του Νειγύ του 1919 και βεβαίως με την ανταλλαγή των πληθυσμών με την Συνθήκη της Λοζάνης το 1923, φύγανε και οι Μουσουλμάνοι από την Ελλάδα και στην θέση τους ήρθαν οι Έλληνες, με αποτέλεσμα σήμερα η Μακεδονία να είναι καθαρά ελληνική. Δεν έχει μειονότητες, ούτε εθνοτικές ούτε θρησκευτικές, είναι ομοιογενής. Αυτό από μια άποψη ωφέλησε το ελληνικό κράτος, δημιούργησε, δηλαδή, μια αμιγή ελληνική οντότητα-κρατική. Έθνος-Κράτος, δηλαδή.

Πιστεύετε, λοιπόν, ότι η ανταλλαγή των πληθυσμών, ουσιαστικά η έλευση των Ελλήνων προσφύγων στο ελληνικό κράτος ήταν ένα πολύ μικρό βήμα για αυτό που ονομάζουμε σήμερα, παγκοσμιοποίηση, δηλαδή ένα πολύ μικρό βήμα της ένωσης ανθρώπων με κοινή μεν καταγωγή διαφορετικές δε εμπειρίες, ήθη και έθιμα;

[Φ.Β.] Δεν νομίζω. Εγώ λέω ότι δεν επικεντρώνεται στα ήθη, γιατί ακριβώς δεν έγινε μια ώσμωση, αλλά στην πραγματικότητα έγινε μια ομογενοποίηση-εθνοποίηση. Δηλαδή ο τουρκόφωνος, δεν έμεινε τουρκόφωνος, έγινε ελληνόφωνος, με το ζόρι σε κάποιο βαθμό, όπως και ο βλαχόφωνος έγινε ελληνόφωνος και ο αλβανόφωνος έγινε ελληνόφωνος,

όπως και ο σλαβόφωνος έγινε ελληνόφωνος. Δεν ήταν μόνο τουρκόφωνοι στην Ελλάδα, υπήρχαν και άλλοι που μιλούσαν άλλες γλώσσες. Όλα αυτά κατεύθυναν την πολιτική της ελίτ στο να υπάρχει μια ομογενοποίηση και μια εθνοποίηση της χώρας. Δεν μπορούμε να χαρακτηρίσουμε την Ελλάδα σαν μια χώρα πολυπολιτισμική. Αντιθέτως. Είναι μια από τις λιγότερο πολυπολιτισμικές κοινωνίες.

Ο τρόπος με τον οποίο έγινε η αφομοίωση των προσφύγων στην Ελλάδα, πιστεύετε ότι επηρέασε τον ελληνισμό; Δηλαδή ενωθήκαμε ως έθνος και ως κράτος;

Κυρία και Κύριος Βεινόγλου: Βέβαια

Πιστεύετε ότι αν δεν είχε γίνει η μικρασιατική καταστροφή δεν θα ήμασταν τόσο ενωμένοι;

[Μ. Β.] Το γεγονός ότι χάσαμε την Μικρά Ασία οφείλεται στον εσωτερικό διχασμό. Άρα, δεν ήμασταν και τόσο ενωμένοι.

[Φ.Β.] Η χώρα αυτή ποτέ δεν υπήρξε ενωμένη, δυστυχώς. Αν το δει κανείς λίγο μακροσκοπικά, ο Εμφύλιος ήταν μια συνέχεια της Μικρασιατικής Καταστροφής, δηλαδή ήταν το ζενίθ του διχασμού. Οι δυνάμεις της αντίδρασης, της φτώχειας και των αντιθέσεων στον πλούτο και στην κοινωνική θέση ήταν το υπόστρωμα πάνω στο οποίο έδρασε και ο Εμφύλιος. Οι πρόσφυγες αρχικά υποστήριζαν τους Φιλελεύθερους αλλά άρχισαν να τους εγκαταλείπουν σταδιακά από την υπογραφή της Ελληνοτουρκικής Συνθήκης φιλίας, από το 1930 και μετά, επειδή απογοητεύθηκαν από τους Φιλελεύθερους. Το αποτέλεσμα ήταν ότι ενισχύθηκε το ΚΚΕ. Στις επόμενες εκλογές, δηλαδή, εκεί που ήταν ανύπαρκτο σχεδόν το ΚΚΕ πήρε γύρω στο 15% με 20%. Η Καισαριανή, η Κοκκινιά, ήταν τα προπύργια των αριστερών στην Ελλάδα, από τον Μεσοπόλεμο και πέρα και όλη αυτή η πολιτική αντίθεση μεταξύ αριστερών και

δεξιών έχει πολλές ρίζες στην υπόθεση της Μικρασιατικής Καταστροφής.

Είχατε και στο σχολείο μαθητές που κατάγονταν από τη Μικρασία;

[Φ.Β.] Ναι. Στο Σχολείο ήμασταν πολλοί. Το Σχολείο έχει σχέση με την Μικρά Ασία. Οι δάσκαλοί μας, οι παλιοί δάσκαλοί μας, οι περισσότεροι ήταν από εκεί. Ο ιδρυτής του Σχολείου είχε κατά νου να το ιδρύσει στην Σμύρνη και μεσολάβησε η Μικρασιατική Καταστροφή και το ίδρυσε στην Αθήνα. Ένας από τους μεγάλους ευεργέτες ήταν ο Howland, ο οποίος ήταν πρόεδρος της ΕΑΠ, της Επιτροπής Αποκαταστάσεως Προσφύγων. Ο Δέλτα και ο Μπενάκης, μεγάλοι ευεργέτες του Σχολείου, ήταν μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου της ΕΑΠ. Ο Davis, αυτός ο περίφημος άνθρωπος, ήταν καθηγητής σε σχολείο στην Κωνσταντινούπολη. Εγώ έχω διδαχθεί από ανθρώπους οι οποίοι κατάγονταν από αυτόν τον χώρο. Εμείς κάναμε ιστορία με τις περίφημες ενότητες, καταπληκτικά βοηθήματα για να μάθει κανείς την ιστορία. Υπήρχε μάθημα επιλογής για την ιστορία των Βαλκανικών λαών και της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, το οποίο το δίδασκε ο Μονογιός. Το Σχολείο εμένα προσωπικά μου έδωσε πολλά εναύσματα. Ειδικά το Σχολείο αυτό έχει σχέση με την Μικρασία και πολλοί από τους πρώτους μαθητές του προέρχονταν από εκεί. Το σχολείο αυτό ήταν το "Σχολείο των αποδήμων" και την εποχή εκείνη, οι απόδημοι, ήταν οι Μικρασιάτες!

Σας ευχαριστούμε θερμά για την γόνιμη συνέντευξη που μας παραχωρήσατε. Θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε την Διευθύντρια της Βιβλιοθήκης του Κολλεγίου, κ. Α. Παπάζογλου, που μας έφερε σε επαφή με εσάς και που ήταν παρούσα στην συνέντευξη, που πραγματοποιήθηκε στην Βιβλιοθήκη. Την ευχαριστούμε θερμά για την προσπάθειά της.

Ο Mahmoud, πρόσφυγας στην χώρα μας από την Παλαιστίνη, διηγείται την ιστορία και το ταξίδι στη χώρα μας.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΣΤΗΝ ΚΑΡΟΛΙΝΑ ΡΟΚΚΑ, Β2

Οι αμφιβολίες και η δυσπιστία

Στην αρχή ο Μαχμούντ είχε ένταση, δεν μπορούσε να με εμπιστευτεί, αλλά στη συνέχεια συνειδητοποίησα ότι ήθελε να μοιραστεί πράγματα μαζί μου. Ίσως ήμουν το πρώτο άτομο, με το οποίο μπορούσε να μοιραστεί την ιστορία και τις δοκιμασίες του. Αυτό με έκανε να νιώσω αρκετά άνετα ώστε να του κάνω πιο προσωπικές ερωτήσεις. Αυτό που με εξέπληξε περισσότερο ήταν η πίστη του στον Άνθρωπο. Θα περίμενα ότι θα ήταν απογοητευμένος και πικραμένος. Αντίθετα, είδα έναν άνθρωπο που πιστεύει στη δικαιοσύνη, στις δυνάμεις του ανθρώπου, στην αγάπη, την συνεργασία και την αλληλεγγύη.

Το ταξίδι του Μαχμούντ

Πότε ήρθατε στην Ελλάδα και ποια είναι η ιστορία σας;
Το όνομά μου είναι Mahmoud και είμαι Παλαιστίνιος, γεννημένος στο Ισραήλ πριν από 35 χρόνια. Πολύ νωρίς, αναγκάστηκα να φύγω από το σπίτι μου, λόγω της πολιτικής έντασης με το Ισραήλ. Μετακόμισα στη Συρία όπου έφτιαξα μια ζωή για τον εαυτό μου. Εκεί, εργάστηκα σε μια αμερικανική διαφημιστική εταιρεία, όπου γνώρισα τη γυναίκα μου και αποκτήσαμε τρία παιδιά, μια κόρη και δύο γιους. Αυτό θα μπορούσε να ήταν ένα μέρος για να ξεκινήσει μια ευτυχισμένη ζωή. Ωστόσο, για άλλη μια φορά συνέβη το απρόοπτο. Ξέσπασε πόλεμος, το ISIS κατέστρεψε την πίστη μου στο Καλό που υπήρχε στην κοινωνία και πολλοί αναγκάστηκαν να φύγουν, συμπεριλαμβανομένου και εμένα. Μια μέρα, πήγα να πάρω τη μεγάλη μου κόρη από το σχολείο. Ήταν εκείνη η στιγμή που ο κόσμος άλλαξε τα χρώματα του για μένα και για εκατομμύρια ανθρώπους σαν εμένα. Στην πύλη του σχολείου, άκουσα ξαφνικά πυροβολισμούς και ένας από τους συμμαθητές της κόρης μου δέχτηκε πυρά. Αυτή ήταν η αρχή του τέλους. Κατά συνέπεια, έκλεισε η επιχείρηση, έμεινα άνεργος, το σπίτι μας καταστράφηκε, μείναμε άστεγοι. Τελικά, έφυγα από τη Συρία, αφήνοντας την οικογένειά μου σε μια κρυψώνα. Αυτή πρέπει να είναι η πιο δύσκολη απόφαση που έχω πάρει ποτέ... Οι σκέψεις μου είναι μαζί τους κάθε λεπτό της

ημέρας... (τα μάτια του δάκρυσαν). Κατέφυγα στην Τουρκία, για να περάσω με κάποιο τρόπο στην Ευρώπη, ρισκάροντας τη ζωή μου με Τούρκους διακινητές, για να αναζητήσω ένα καλύτερο μέλλον. Αυτό ήταν ένα ατελείωτο οδοιπορικό, όπου έπρεπε να περπατώ μέρα νύχτα, προσπαθώντας να μείνω κάτω από τα ραντάρ των τουρκικών αρχών. Τελικά έφτασα στο Μαρμαρίς, στην ακτογραμμή. Ήταν περασμένα μεσάνυχτα και μέσα στο κρύο, στην αποβάθρα, περίμεναν 25 διακινητές. Έπρεπε να εμπιστευτώ έναν από αυτούς και να του πληρώσω 3000 δολάρια για να με βοηθήσει να περάσω από το Μαρμαρίς στη Ρόδο. Επέλεξα έναν και προεκυχήθηκα. Το πλοίο της τουρκικής ακτοφυλακής προσπάθησε να μας σταματήσει. Υπήρξε σύγκρουση μεταξύ των δύο σκαφών. Πέσαμε στη θάλασσα και αφεθήκαμε στο έλεος του Αλλάχ, αλλά ευτυχώς ένα σκάφος της ελληνικής ακτοφυλακής μας βρήκε, μας έσωσε και μας οδήγησε στη Ρόδο. Εκεί, όπως σε κάποιες παλιές ταινίες, έκανα εγγραφή στην υπηρεσία ασύλου. Η αίτησή μου βρίσκεται τώρα υπό επεξεργασία και εξετάζεται. Δεν ξέρω πόσο καιρό θα πάρει αυτό. Από τη Ρόδο μετακόμισα τότε στην Αμυγδαλέζα, όπου βρίσκομαι μέχρι σήμερα.

Το όνειρο

Σε αυτό το σημείο ένιωσα ότι έπρεπε να μοιραστώ κάτι με τον Mahmoud. Του είπα ότι και η οικογένειά μου ήταν πρόσφυγες από τη Σμύρνη το 1922. Βρέθηκαν σε εχθρικό περιβάλλον, αν και ήταν Έλληνες ανάμεσα σε Έλληνες. Συνειδητοποίησα ότι η ιστορία επαναλαμβάνεται και σήμερα, ακριβώς εκατό χρόνια μετά την καταστροφή της Σμύρνης, και οι πρόσφυγες εξακολουθούν να περνούν τις ίδιες δοκιμασίες. Ένωσα ότι έπρεπε να κάνω κάτι να βοηθήσω αυτούς τους ανθρώπους, να κάνουμε κάτι όλοι μας για να τους βοηθήσουμε.

Δεν ήμουν προετοιμασμένη για αυτό που επρόκειτο να ακούσω στη συνέχεια, αλλά ο Μαχμούντ χαμογέλασε και μου είπε για το όνειρό του για ειρήνη, ευημερία, ευτυχία, εκπαίδευση για τα τρία του παιδιά. «Έχω ένα όνειρο...», άρχισε να λέει και αυτό μου θύμισε την περίφημη ομιλία του Μάρτιν Λούθερ Κινγκ. Το όνειρο του Μάρτιν Λούθερ Κινγκ έγινε σε κάποιο βαθμό πραγματικότητα και ελπίζω πραγματικά μια μέρα τα όνειρα του Μαχμούντ επίσης να πραγματοποιηθούν και ο κόσμος να αλλάξει ξανά τα χρώματά του, αυτή τη φορά σε πιο φωτεινά.

Συνέντευξη της κας Μ. Ντενίση

ΣΤΟΥΣ

ΙΩΑΝΝΑ ΠΕΡΡΩΤΗ, Β2

ΑΡΗ ΤΣΟΜΩΚΟ, Β8

Πώς γεννήθηκε η ιδέα της ενασχόλησής σας με τη Σμύρνη;

Πάντα ήθελα να ασχοληθώ και να γράψω για τη Σμύρνη, καθώς αποτελεί την πιο τραυματική σελίδα της νεότερης ιστορίας μας. Χρειάστηκαν όμως πολλά χρόνια μελέτης και έρευνας σε ελληνικά και ξένα αρχεία, για να μπορέσω να έχω αντικειμενική άποψη. Σ' αυτό οφείλεται και η επιτυχία του έργου, καθώς η εποχή μας ζητάει αλήθεια και αντικειμενικότητα.

Μπορείτε να μας δώσετε μία εικόνα από τον παλμό των θεατών; Τι σας ρωτάνε; Τι ενδιαφέρονται να μάθουν; Τι σας επισημαίνουν;

Όλοι οι θεατές ανεξαρτήτως ηλικίας και καταγωγής, μου εκφράζουν την συγκίνησή τους. Πολλά γεγονότα παρέμειναν άγνωστα και οι περισσότεροι δε γνώριζαν από τα ιστορικά μας βιβλία τα λάθη των ελληνικών κυβερνήσεων, καθώς και τη στάση της Ευρώπης. Συνήθως ρωτούν για τον Ύπατο Αρμοστή της Σμύρνης και

τη στάση του, για τα λάθη του Βενιζέλου και του Βασιλιά, για τη μεταστροφή των Συμμάχων που αρχικά έστειλαν το στρατό μας στη Σμύρνη.

Αντιμετωπίσατε κάποια δυσκολία στη πραγματοποίηση της ταινίας;

Άπειρες! Έπρεπε να συγκεντρωθεί ένα πολύ μεγάλο ποσό για την παραγωγή. Έπρεπε να συντονιστούν εκατοντάδες συμμετέχοντες για γυρίσματα σε διαφορετικούς χώρους (Αθήνα, Λέσβο, Χίο), καθώς και ηθοποιοί διαφόρων εθνικοτήτων. Και όλα αυτά σε εποχή κορονοϊού. Επίσης δεν μπορούσε να γυριστεί πουθενά το λιμάνι της Σμύρνης, που ήταν απαραίτητο για την ωραία εποχή αλλά κυρίως για την καταστροφή. Καταφέραμε όμως και χτίσαμε μια ολόκληρη πόλη στην παραλία του Φαλήρου.

Τι συναισθήματα σας προκλήθηκαν αφότου είδατε το τελικό αποτέλεσμα; Ανταποκρίθηκε στις προσδοκίες σας; Για να φτάσουμε στο ικανοποιητικό απο-

τέλεσμα, χρειάστηκε πολλή δουλειά στο post production. Μοντάζ, μουσική, ήχος, colouring και πολλά VFX (Εφέ).

Η ταινία υπήρξε δική σας έμπνευση και στηρίχθηκε σε δικό σας σενάριο. Πώς επιλέξατε και πώς χτίσατε τους χαρακτήρες; Είχατε στον νου σας συγκεκριμένα πρόσωπα από την έρευνά σας και από τις μαρτυρίες των ίδιων των προσφύγων;

Δεν είχα συγκεκριμένη οικογένεια στο μυαλό μου, είχα διαβάσει όμως πολλές αυθεντικές ιστορίες, για να μπορώ να στηρίξω σωστά τη μυθοπλασία. Όλα τα ονόματα οικογενειών, δρόμων, μαγαζιών, ξενοδοχείων, φαγητών, είναι αυθεντικά.

Κατά τη διάρκεια της ταινίας είναι φανερό η διαμάχη ανάμεσα στη βενιζελική και στη βασιλική παράταξη, γνωστή και ως Εθνικός Διχασμός και η οποία εκδηλώνεται κυρίως με την αντιπαλότητα των δύο αδελφών. Γιατί επιλέξατε να αναδείξετε αυτό το θέμα; Ποιο μήνυμα μπορεί να περάσει αυτή η πιυχή των γεγονότων στους σύγχρονους Έλληνες όσον αφορά την εθνική μας ενότητα;

Ήταν απαραίτητο να τονιστεί ο Εθνικός Διχασμός που υπήρξε και μία από τις βασικότερες αιτίες της ήττας και της καταστροφής. Παραθέτοντας και τις δύο πλευρές - βασιλικούς και βενιζελικούς - ο θεατής βγάζει μόνος του τα συμπεράσματά του. Για μένα ο Εθνικός Διχασμός του 1915, είναι υπαίτιος για πολλά δεινά που ακολούθησαν και δυστυχώς εξακολουθούμε να είμαστε πάντα έτοιμοι για διχασμό.

Πώς νιώσατε όταν υποδυθήκατε έναν χαρακτήρα, μία γυναίκα που βίωσε αυτό το γεγονός - σταθμό της ελληνικής ιστορίας; Νομίζετε ότι σε έναν βαθμό (κατά τη διάρκεια των γυρισμάτων) αισθανθήκατε ότι ζείτε στην ελληνική Σμύρνη; ταυτισθήκατε με την πρωταγωνίστρια;

Απόλυτα! Παίζοντας τον ίδιο ρόλο στο θέατρο από το 2013 μέχρι το 2022, όπως ήταν φυσικό αγάπησα την ηρωίδα μου και ταυτόσημα μαζί της. Ιδιαίτερα στις σκηνές της καταστροφής ένοιωθα κάθε βράδυ τον πόνο αυτής της γυναίκας που έχασε τα πάντα. Πατρίδα και οικογένεια.

Γενικά, τι αποκομίσατε από αυτήν την εμπειρία που συνδέεται με ένα κομμάτι της ελληνικής ιστορίας για το οποίο οι μνήμες και τα τραύματα είναι ακόμα νωπά;

Την πεποίθηση πως πρέπει επιτέλους να μάθουμε την αλήθεια και με αντικειμενικότητα την ιστορία μας. Έθνος που δε γνωρίζει την ιστορία του επαναλαμβάνει τα ίδια λάθη. Έχουμε μια από τις σημαντικότερες ιστορίες παγκοσμίως και όμως όχι μόνο την αγνοούμε, πολλές φορές την υποτιμούμε.

Ποιες σκέψεις και συναισθήματα σας γεννιούνται όταν αναλογίζεστε την Μικρασιατική καταστροφή;

Θλίψη και οργή για τα λάθη, για την ελαφρότητα των αποφάσεων, για τη μικροπολιτική, για την αναληψία των Συμμάχων μας. Λύπη, για δυο λαούς που μπορούσαν να είναι αδελφωμένοι και τους χώρισαν τα πολιτικά και οικονομικά συμφέροντα των Μεγάλων. Και παράπονο, που αυτή η σημαντική ιστορία, που

δεν αφορά μόνο την Ελλάδα, παραμένει άγνωστη διεθνώς, ενώ όλοι γνωρίζουν – και δικαίως – για το ολοκαύτωμα των Εβραίων και για την γενοκτονία των Αρμενίων.

Ποιο θεωρείτε ότι είναι το σημαντικότερο μήνυμα της ταινίας για τους σύγχρονους Έλληνες;

Να θυμάσαι, να μην ξεχνάς. Να είμαστε πάντα ενωμένοι. Να μην περιφρονούμε κανέναν πρόσφυγα ή μετανάστη, καθώς και οι ίδιοι υπήρξαμε στη θέση τους και καμιά χώρα δεν ξέρει τι της επιφυλάσσει το μέλλον.

Ο κ. Στάθης Καλύβας παρουσίασε στο βιβλίο του την αλληλοδιαδοχή των καταστροφών και των θριάμβων που έχει βιώσει η Ελλάδα. Πιστεύετε ότι η Καταστροφή στη Σμύρνη αποτέλεσε ορόσημο για έναν θρίαμβο;

Φυσικά! Χάθηκαν 800.000 άνθρωποι στην Μικρασία και ξεριζώθηκε 1.500.000 κόσμος απ' τις Εστίες του. Δημιουργήθηκε όμως μια νέα Ελλάδα, που έγινε πλουσιότερη από τον Ιωνικό πολιτισμό, που έφεραν μαζί τους οι πρόσφυγες.

Σας ευχαριστούμε θερμά για την συνέντευξη που μας παραχωρήσατε.

Σμύρνη, 31 Αυγούστου 1922 (Παλιό Ημερολόγιο)

ΤΗΣ ΑΝΝΑΣ ΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΥ, Β1

Αγαπητό ημερολόγιο,

Σήμερα όλη η οικογένεια είχε ένα μαύρο προαίσθημα για το τι επρόκειτο να ακολουθήσει. Ξημέρωσε και ήταν τα γενέθλια μου. Φυσικά, δεν γιορτάσαμε... Η μητέρα μου απλά με πλησίασε, όταν σηκώθηκα από το κρεβάτι που μοιράζομαι με τον μεγάλο μου αδερφό και μου είπε ότι όλα θα πάνε καλά. Δεν ήταν ευχή, δεν ήταν δώρο, ήτανε ελπίδα. Με αυτή την ελπίδα ξύπνησε και ο αδερφός μου και ο πατέρας μου. Η μητέρα μου, ανήσυχη, ήτο ξύπνια από το χάραμα, τότε που θα άρμεγε κανονικά τα ζωντανά. Δεν είχαμε ζωντανά, είχαν πεθάνει από την πείνα. Πού να βρούμε χρήματα να τα ταΐσουμε, όταν ο πατέρας μου απολύθηκε; Κοίταξα κάτω από το παραθύρι και είδα τον πατέρα μου και τον αδελφό μου να ετοιμάζονται να φύγουν. Ο αδερφός μου με κοίταξε προτού φύγει με τον πατέρα μου στην πόλη - και αυτός με ένα βλέμμα ελπίδας!

«Φεύγουμε για την πόλη, να δούμε τι λένε οι σπουδαίοι!» είπε ο αδελφός μου, καθώς έβγαине από το κατώφλι.

«Ο Νικολής θα μας βοηθήσει» τόνισε ο πατέρας μου, αναφερόμενος πάντα στον αδελφό μου, που τον είχε κάνει σπύριγμα για κάθε δυσκολία μετά την απόλυσή του.

Πίστευε πως ο Νικόλας θα έσωζε όλη την οικογένεια, αν κάτι κακό συνέβαινε. Κι όμως δεν μας έσωσε... ο πατέρας μου ούτε θυμήθηκε ότι σήμερα ήταν γιορτή. Ούτε αυτόν τον κατηγορώ. Μπορεί να είμαι η πιο μικρή της οικογένειας αλλά όπως έλεγε και η γιαγιά Άνθεις το μυαλό μου έκοφτε σαν μαχαίρι. Δεν την πίστευα, ούτε αυτή, ούτε τα λόγια της. Αλλά η μητέρα μου την είχε πάντα στο μυαλό της και φρόντιζε για το σπιτικό της γιαγιάς μου σαν να ήτο της δικής της οικογένειας.

Η μητέρα μου ήτανε μπογλού και αγγελικάτη. Μας έλεγε πιο μικρά εμένα και του αδερφού μου ότι πάγαινε σχολείο και ότι ήταν και έξυπνη! Είχε διαβάσει κρυφά όλα τα βιβλία του πατέρα της. Ήταν πιο ψηλή από τον πατέρα μου αλλά δεν τον πείραζε γιατί αυτός κέρδιζε στα βάρη.

«Αγαλλή! Κατέβα κάτω!» φώναξε η μητέρα μου με δυνατή αλλά γλυκιά φωνή.

Όταν κατέβηκα την είδα να μαζεύει τακτικά τα κοσμήματα και τα μικρά υπάρχοντα της οικογένειας κάτω από ένα σανίδι στο πάτωμα. Τα κοσμήματα ήταν της γιαγιάς μου, της Ανθέμιδος...

«Τι γίνεται;» την ρώτησα γεμάτη απορία.

«Η κυρά Κατερίνα δίπλα, είπε πως έρχονται! Έρχονται! Έρχονται!» ξεκίνησε να κλαίει και δεν σταμάτησε, ταυτόχρονα έβαζε κάτω από το σανίδι ό,τι έβρισκε μπροστά της.

Εγώ δεν καταλάβαινα τι έλεγε κατευθείαν αλλά μετά από λίγο δεν χρειάστηκε επιβεβαίωση. Ήξερα ποιοι έρχονταν... Απλώς έτρεχα να την βοηθήσω να κρύψει ό,τι είχαμε.

Ξάφνου θυμήθηκε πως έλειπαν ο πατέρας και ο αδελφός μου.

«Που είναι; Που είναι;» είπε.

«Και είπα στον πατέρα σου να μην πάει στην πόλη το πρωί! Πού θα βοηθούσε η πολιτική άμα ερχόταν η καταστροφή;» είπε.

Αυτό με έβαλε σε σκέψεις. Γιατί άραγε να έτρεχαν τόσο πρωί στην πόλη για να ακούσουν κάποιους χωρίς όπλα. Άμα δεν είχαν όπλα πώς θα βοηθούσαν την οικογένεια μας; Και κάθε άλλη οικογένεια;

«Η κυρά Κατερίνα μου είπε ότι θα μείνει εδώ ακόμα και αν έρθουν αυτοί! Είπε πως το σπίτι της μπορεί να καταστραφεί και να την κλέψουν αλλά δεν θα κλέψουν της ψυχής της!» είπε η μαμά μου σκεπτική.

«Εμείς τι θα απογίνουμε;» την ρώτησα.

«Αχ καημός που με δέρνει τώρα, τι με ρωτάς; Δεν ξεύρω! Μπορεί να φύγουμε Αγαλλή μου! Να ανέβουμε στα βουνά ή να βρούμε άλλους συγγενείς και να ταξιδέψουμε.»

«Για ποιο μέρος;»

«Ελλάδα, την Ελλάδα» είπε και σαν να κατάλαβα ότι το εννοούσε πραγματικά.

Ακούσαμε μετά από λίγο την γειτόνισσα να φωνάζει το όνομα της μητέρας μου με πόνο από μακριά. Η φωνή όλο πλησίαζε. Φαίνεται ότι έτρεχε προς τα μάς.

«Ο Γιάννης, ο Γιάννης μου μετέφερε νέα κλαίγοντας!» είπε η κυρά Κατερίνα.

Της είχε κοπεί η ανάσα και η ψυχική της μπορεί να ήταν ριζωμένη στην πόλη μας αλλά ένιωθα και εγώ και η μητέρα μου ένα φόβο.

«Οι άτακτοι, σκοτώνουν άνδρες στο λιμάνι! Πλησίασαν και την κυρά Πανδώρα και της έκοψαν τα κοσμήματα από το λαιμό! Της τα άρπαξαν μέσα σε δευτερόλεπτα! Ο Γιάννης τους είδε να ανεβαίνουνε προς τις κατοικίες!» είπε - και εγώ και η μητέρα μου δεν βιώσαμε την γη κάτω από τα πόδια μας.

[...]

Ημερολόγιο, όλα τρέχουν τόσο γρήγορα και είμαι μόλις 13...

Αθήνα, 10 Οκτώβρη (Παλιό ημερολόγιο)

Αγαπητό ημερολόγιο,

Έχω καιρό να σου γράψω...

Δεν θέλω να θυμάμαι για ποιο πράγμα έγραψα την τελευταία φορά. Ζούμε στην Αθήνα τώρα, εγώ και η μητέρα. Μένουμε στο πατάρι της θείας μου. Είναι ένα δωμάτιο με ένα μικρό παραθύρι, με μια απλή κεντημένη κουρτίνα με λουλούδια που είχε κεντήσει η μητέρα του μπαμπά μου. Προλάβαμε να την πάρουμε μαζί με τα κοσμήματα που είχαμε κρύψει, αν θυμάσαι!

Από ό,τι έχεις καταλάβει οι καιροί είναι δύσκολοι. Αλλά δεν νιώθω. Δεν πονάω. Όλα είναι μαύρα. Μόνο όταν χάσαμε τον πατέρα και τον αδελφό μου έκλαψα. Μετά υποσχέθηκα στη μητέρα ότι θα είμαι πλάι της ό,τι κι αν γίνει. Η αλήθεια είναι ότι δεν ήθελα να μοιραστώ τις ανησυχίες μου μαζί σου, γιατί ξέρω ότι αν τις γράψω, θα κλάψω και σου είπα ότι υποσχέθηκα να είμαι δυνατή.

Οπότε δεν έχω πολύ ώρα να σου γράψω. Πλέον πρέπει να δουλεύω στο σπίτι για το καλό της οικογένειας, όσο η μητέρα τρέχει στους δρόμους και ψάχνει για δουλειά, πουλάει κοσμήματα και πάει σε εκκλησίες, ευγνωμονώντας τη θεία μου, που μας μάζεψε.

Να σου πω μια αλήθεια;

Η θεία μου μας λυπάται... Εμένα δεν μ' αρέσει η λύπηση. Δεν θέλω να με βλέπει σαν το καημένο παιδί της οικογένειας. Αλλά δεν μπορώ να κάνω κι αλλιώς. Απλά θυμίζω στον εαυτό μου ότι δεν πρέπει να κλάψω αλλά να βοηθήσω τη μητέρα.

Σήμερα ο Νικολής θα ήταν 18. Δεν ξέρω γιατί το λέω. Ίσως γιατί ούτε η μαμά το θυμήθηκε. Τόσο λίγος καιρός και η φωτιά ξέγραψε τις μνήμες των ανθρώπων.

Δεν νιώθω καλά ούτε γι' αυτό αλλά δεν πρέπει να κλάψω.

Την τελευταία φορά που σου έγραψα δεν πρόλαβα να σου πω ότι σκότωσαν και τον Γιάννη που μας μετέφερε τα νέα. Φαντάσου και τον Γιάννη! Έναν άγγελο, χωρίς τον οποίο δεν θα ξέραμε την αλήθεια. Πόνεσε, δεν μπορώ να σου πω ψέματα αλλά δεν κράτησε πολύ ο πόνος. Η μητέρα πονάει ακόμα... το βλέπω στα πράσινα μάτια της.

Χθες με κάθισε και μου είπε «Αν δεν βρω δουλειά μέχρι το Νοέμβρη θα πρέπει να σε αφήσω στη θεία και να πάω άλλου και να στέλνω λεφτά σε σένα εδώ!» Δεν νομίζω να το εννοούσε γιατί δεν μπορεί να φύγει και να με αφήσει με τη θεία που με λυπάται.

«Που θα πας;» ρώτησα.

«Σε κάτι οικόπεδα εκτός Αθήνας να δουλεύω.» είπε, γνωρίζοντας ότι ποτέ δεν είχε εργαστεί με τα χέρια σε κάτι τόσο σκληρό.

«Θα προσέχω τη θεία!» απάντησα, χωρίς να προσπαθήσω να της αλλάξω γνώμη. Ήξερα ότι θα τα βρισκα κάποια στιγμή με τη θεία.

Ο πατέρας άραγε τι θα έλεγε αν ήταν εδώ; Δεν ήθελε να δουλεύει η μητέρα. Αλλά σάμπως είχαμε επιλογή;

Και αυτή η φιγούρα λείπει από το σπίτι. Καμία φορά μυρίζω μια φορεσιά του. Έτσι να νιώσω τον πατέρα κοντά μου.

Το μέλλον όμως δείχνει φωτεινό, αρκεί να μην κλάψω... Θα τα καταφέρουμε ημερολόγιο; Αχ τι μας έκανε αυτή η φωτιά;!

Συνέντευξη της Υφυπουργού Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, κας Δόμνας Μιχαηλίδου

ΣΤΙΣ ΙΩΑΝΝΑ ΠΕΡΡΩΤΗ, Β2
ΜΑΡΙΑ-ΚΑΡΟΛΙΝΑ ΡΟΚΚΑ, Β2

Η ομόφωνη απόφαση του Συμβουλίου Υπουργών της Ε.Ε. για την εκπόνηση Εθνικών Σχεδίων Δράσης, με σκοπό την προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των παιδιών της Ουκρανίας, τα οποία βιώνουν μία ανθρωπιστική κρίση πρωτοφανών διαστάσεων, είναι απόδειξη της σημασίας που έχει η πρωτοβουλία σας για την άμεση ενεργοποίηση όλων των κρατών της Ε.Ε.. Η προσπάθειά σας αυτή τιμά εσάς και ολοκληρη την χώρα μας, η οποία δραστηριοποιήθηκε σε αυτό το επίκαιρο και κρίσιμο θέμα και αποτελεί πηγή έμπνευσης για τον καθένα μας που θέλει να βοηθήσει αυτά τα παιδιά. Το ενδιαφέρον σας και η ευαισθητοποιημένη στάση σας για τα παιδιά με ειδικές ανάγκες μάς είναι γνωστά και από τη συνεργασία σας και με το σχολείο μας. Είναι ελπιδοφόρο ότι 100 χρόνια μετά την Μικρασιατική καταστροφή η χώρα μας είναι ικανή να λαμβάνει αποτελεσματικά την πρωτοβουλία να συμβάλλει σημαντικά στην προώθηση των δικαιωμάτων των παιδιών τόσο στον ελληνικό χώρο αλλά και στο σύνολο των κρατών της Ευρωπαϊκής οικογένειας. Με αυτήν την ευκαιρία θα θέλαμε να σας υποβάλουμε κάποιες ερωτήσεις όσον αφορά το έργο σας σχετικά με τους πρόσφυγες από την Ουκρανία:

Τι προβλήματα αντιμετωπίζουν τα παιδιά σήμερα στην Ουκρανία, τα οποία σας ώθησαν στην λήψη αυτής της πρωτοβουλίας;

Η συντριπτική πλειονότητα των προσφύγων είναι μητέρες και παιδιά. Σε όλη την Ευρώπη αλλά και στη χώρα μας σήμερα έχουμε 19 χιλιάδες πρόσφυγες από την Ουκρανία και από αυτούς 5,5 χιλιάδες είναι παιδιά, πάνω από 13 χιλιάδες είναι γυναίκες δηλαδή οι μητέρες τους και γιαγιάδες τους. Χρειάζονται τα παιδιά αυτά μια προσωρινή πατρίδα. Στην οποία θα βρουν την στήριξη που απορρέει από τα δικαιώματά τους, δηλαδή το δικαίωμα στη στέγαση, το δικαίωμα στη σίτιση και τη δημόσια υγεία. Αυτό ένας προσφυγικός πληθυσμός το αποστερείται, όταν φεύγει από την καθημερινότητά του. Το ακόμα πιο συγκεκριμένο ζήτημα με

την Ουκρανία είναι ότι βρίσκεται στην πρώτη θέση στην Ευρώπη ως προς τον αριθμό των παιδιών που διαμένουν σε ιδρύματα. Για να δώσω μία τάξη μεγέθους, στην Ελλάδα έχουμε περίπου 1500 παιδιά σε ιδρύματα τώρα, ενώ στο παρελθόν ήταν 40% περισσότερα σε σχέση με σήμερα. Παρόλα αυτά όμως καταφέραμε να τους βρούμε οικογένεια. Η Ουκρανία που είναι 4 φορές μεγαλύτερη από εμάς το αναμενόμενο θα ήταν να έχει 6.000 παιδιά στα ιδρύματα.

Ωστόσο, έχει 90.000. Είναι δύσκολο να φύγουν τα παιδιά από τη χώρα τους σε περίοδο πολέμου και ακόμα πιο δύσκολο είναι να φύγουν τα παιδιά που δεν έχουν κηδεμόνα. Άρα αυτό που ζητήσαμε εμείς ως κυβέρνηση και το διεκδικήσαμε στην Ευρώπη είναι κάθε κράτος-μέλος να κάνει την δική του πρόταση. Δηλαδή να πει στην Ευρώπη: εγώ στη δική μου χώρα έχω «τόσες» κλίνες που μπορούν να φιλοξενήσουν παιδιά από ιδρύματα. Αυτές οι κλίνες πώς προκύπτουν; Προκύπτουν από κενές θέσεις σε άλλα ιδρύματα ή από ιδρύματα τα οποία είναι κλειστά.

Οπότε πήραμε την πρωτοβουλία με την οποία ομόφωνα συμφώνησαν και οι υπόλοιπες Ευρωπαϊκές χώρες να καταθέσει κάθε χώρα πόση δυναμικότητα έχει, για να δεχτεί τους ανθρώπους αυτούς. Επομένως, θεωρήσαμε την πρωτοβουλία αυτή αναγκαία, γιατί εκτός του ότι γενικότερα τα παιδιά βρίσκονται σε κίνδυνο, στην περίπτωση ενός πολέμου, ειδικότερα στην Ουκρανία, η περίπτωση

των παιδιών των ιδρυμάτων είναι υπερδικαπλάσια από ό,τι σε οποιαδήποτε άλλη ευρωπαϊκή χώρα.

Στη Μικρασιατική καταστροφή το ελληνικό κράτος φρόντισε και για την περίθαλψη των ομογενών προσφύγων. Υπάρχει σήμερα κάποια αντίστοιχη μέριμνα για τους 150 χιλιάδες ομογενείς που κατοικούν στην Ουκρανία; Αυτό είναι που μας απασχολεί πάρα πολύ. Το θετικό είναι ότι οι περισσότεροι

από τους ομογενείς και τους πρόσφυγες που έρχονται από την Ουκρανία έχουν συγγενικό περιβάλλον, δηλαδή πάνω από 85% των προσφύγων έχουν αυτή τη στιγμή συγγενείς και γνωστούς στους οποίους και ζουν. Αυτό προφανώς δεν είναι βιώσιμο, αφού δεν μπορούν να ζουν στους γνωστούς και τους φίλους τους για πάντα. Το θέμα είναι πώς εμείς στο διάστημα αυτό, δεδομένου ότι είναι και ομογενείς οι άνθρωποι αυτοί, θα τους εντάξουμε στο σύστημα κοινωνικής προστασίας, παρέχοντάς τους οικονομική ενίσχυση και πρόσβαση σε υπηρεσίες και αγαθά αντίστοιχα με αυτά που απολαμβάνουν οι Έλληνες και οι ευρωπαίοι πολίτες. Δηλαδή τα επιδόματα για το εισόδημα, για την στέγαση, τα επιδόματα παιδιού που δίνουμε για να στηριχτεί η οικογένεια τον καιρό που είναι εδώ και μετά να δούμε ποιες ανάγκες στέγασης θα προκύψουν για τους ανθρώπους αυτούς. Αυτό που μας απασχολεί είναι πώς θα ενταχθούν στο δικό μας σύστημα

κοινωνικής υποστήριξης, αν δεν καταφέρουν να γυρίσουν στην πατρίδα τους.

Κατά τη διάρκεια της Μικρασιατικής καταστροφής, για να αποκατασταθούν οι πρόσφυγες ιδρύθηκε η ΕΑΠ, (Επιτροπή Αποκατάστασης Προσφύγων) η οποία είχε ως βασική μέριμνα τη στέγαση και την παραγωγική απασχόληση των προσφύγων. Ωστόσο, δεν υπήρχε κάποια συγκεκριμένη πολιτική για την προστασία των παιδιών. Η πολιτική σας αλλά και η πρόσφατη πρωτοβουλία σας έχουν εστιάσει στην προστασία της πιο ευάλωτης ομάδας προσφύγων, που είναι τα παιδιά. Ποια είναι η πολιτική σας για τα παιδιά των ομογενών της Ουκρανίας, ποια είναι για τα υπόλοιπα παιδιά της Ουκρανίας και ποια για τα παιδιά τα οποία φτάνουν στην Ελλάδα από άλλες εμπόλεμες περιοχές;

Το ερώτημα είναι αν, όταν ένα παιδί έρχεται στη χώρα μας, έχει και κηδεμόνα. Υπάρχει κάποιος ο οποίος να έχει την επιμέλεια και τη μέριμνά του; Αν υπάρχει κηδεμόνας τότε παρέχεται στήριξη εκ μέρους του κράτους στο πλαίσιο της οικογένειάς του. Και τούτο διότι οι Ουκρανοί πρόσφυγες έχουν αναγνωριστεί από τη χώρα μας ως δικαιούχοι προσωρινής προστασίας, τους χορηγείται άδεια διαμονής με δικαίωμα εργασίας, τους δίνεται η δυνατότητα διαμονής στα κέντρα φιλοξενίας με κοινωνική βοήθεια και ιατρική περίθαλψη, και δικαίωμα πρόσβασης στην εκπαίδευση. Τώρα για τα παιδιά που έρχονται στη χώρα χωρίς κηδεμόνα, δηλαδή τα ασυνόδευτα ανήλικα παιδιά, που είναι και τα πιο ευάλωτα, υπάρχει πολύ συγκεκριμένη υποστήριξη που δίνεται στο πλαίσιο είτε ξενώνων φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων είτε διαμερισμάτων ημιαυτόνομης διαβίωσης. Η πρώτη επιλογή είναι η ιδρυματική φροντίδα, η οποία αποτελεί πλέον ένα παραδοσιακό μοντέλο κοινωνικής προστασίας, το οποίο εκσυγχρονίζουμε φτιάχνοντας για πρώτη φορά προδιαγραφές λειτουργίας. Αλλά μιας και αναφερθήκατε στη Μικρασιατική Καταστροφή να σας πω ότι μια τέτοια δομή είναι το Ίωσηφύγειο, επί της Λεωφόρου Συγγρού, το οποίο είχε φτιαχτεί ακριβώς για να εξυπηρετήσει τις ανάγκες που προέκυψαν από τη Μικρασιατική καταστροφή. Συστάθηκε για να φιλοξενήσει νέες κοπέλες χωρίς οικογένεια και χωρίς άλλο υποστηρικτικό περιβάλλον. Η δεύτερη επιλογή αφορά στο νέο πρότυπο που εισάγουμε στη χώρα μας, αυτό της υποστηριζόμενης διαβίωσης μέσα σε ένα διαμέρισμα στην κοινότητα. Στην κατεύθυνση αυτή, φτιάχνουμε για πρώτη φορά

το πλαίσιο, ώστε παιδιά που είναι από 15 ετών και πάνω να φύγουν από ιδρυματικού τύπου δομές και να ενταχθούν σε διαμερίσματα μέσα στον αστικό ιστό. Οι νέες αυτές δομές, που τις ονομάζουμε στέγες ημιαυτόνομης διαβίωσης, είναι μικρότερες, ώστε να μπορούν να είναι σε μία κανονικότητα τα παιδιά και όχι δαχτυλοδεικτούμενα, γεγονός που αντανακλά στην προσωπικότητα τους πολύ άσχημα όταν μεγαλώνουν. Εκεί παρέχονται στα παιδιά μέχρι την ενηλικίωσή τους υπηρεσίες ψυχοκοινωνικής υποστήριξης, ενδυνάμωσης, ενίσχυσης δεξιοτήτων και επαγγελματικής καθοδήγησης, όπως η ανάπτυξη δεξιοτήτων, η εργασιακή συμβουλευτική και η διασύνδεση με την αγορά εργασίας. Ακόμα υπάρχει και η αναδοχή. Ο στόχος μας είναι τα παιδιά αυτά να έχουν μία οικογενειακή φροντίδα. Η αναδοχή είναι μια πράξη αγάπης που απευθύνεται είτε σε κάποιον που δεν έχει παιδιά και θέλει να

πάρει στην αγκαλιά του κάποια παιδιά, είτε σε κάποιον που έχει παιδιά και έχει χώρο στο σπίτι να τα φιλοξενήσει, είτε έχει παιδιά που έχουν φύγει στο πανεπιστήμιο και επειδή θέλει να βοηθήσει τα παιδιά να μη μεγαλώνουν σε ιδρύματα, τα παίρνει σπίτι.

Άρα εσείς έχετε μία πολιτική αποϊδρυματοποίησης;

Ακριβώς. Μακάρι να το καταλάβαιναν όλοι τόσο καλά.

Και σε όποιες περιπτώσεις είναι αναγκαία η ιδρυματική φροντίδα θα προσαρμόσετε να την κάνετε πιο φυσιολογική.

Ξέρετε ότι τρία χρόνια προσπαθούμε να το εξηγήσουμε και δεν το καταλαβαίνει ο κόσμος; Ο στόχος μας είναι τα παιδιά να βρίσκονται σε οικογένειες είτε μέσω της υιοθεσίας είτε μέσω της αναδοχής και μόνο όπου δεν το καταφέρνουμε, να βελτιωθούν οι συνθήκες στις δομές. Είτε

σε διαμερίσματα που προσομοιάζουν την οικογένεια, δηλαδή μέχρι 4 άτομα είτε στα ιδρύματα για όσα παιδιά δεν μπορούν να φύγουν, τα οποία πια έχουν συγκεκριμένες και αυστηρές προδιαγραφές. Και τι εννοώ προδιαγραφές; Εννοώ ότι δεν μπορεί να έχεις ένα ίδρυμα με βρέφη και να μην έχεις βρεφοκόμο. Αντίστοιχα δεν μπορεί ίδρυμα με έφηβο να μην έχει κοινωνικό λειτουργό, που να τον βοηθάει να σκεφτεί τι θα κάνει όταν θα φύγει από το σχολείο. Δεν μπορεί να έχεις ίδρυμα χωρίς νομική υποστήριξη, ώστε να διεκδικηθεί η γονεϊκή μέριμνα ενός παιδιού. Κάποιος δεν πρέπει να κινήσει τη διαδικασία αυτή; Πρέπει να έχεις κάποιο νομικό να την κινήσει και να την διεκπεραιώσει. Βάζουμε αυτούς τους απαραίτους κανόνες οι οποίοι δεν υπήρχαν μέχρι σήμερα, ώστε τα παιδιά να βγουν από τα ιδρύματα και να βρουν μια οικογένεια και για όσα είναι μεγαλύτερα και αυτό δεν είναι πι-

θανό να ζουν με αξιοπρεπείς συνθήκες εντός των δομών. Οι περιπτώσεις αυτές αφορούν λίγο μεγαλύτερα παιδιά που είναι 12 ετών και πάνω. Γιατί η πολιτεία δεν κατάφερε να τα αποϊδρυματοποιήσει τα πρώτα χρόνια οπότε τώρα, από 12 ετών και πάνω, δύσκολα μία οικογένεια θα πάρει ένα παιδί.

Πώς θα μπορούσαμε να βοηθήσουμε εμείς οι μαθητές τα ιδρύματα, τα παιδιά και τις οικογένειές τους;

Το πρώτο πράγμα που συζητήσαμε με το Κολλέγιο ήταν το να δώσει υποτροφίες σε τέτοια παιδιά. Είναι κάτι που υπήρχε στο πλαίσιο των υποτροφιών του Κολλεγίου όταν ακόμη είχε το οικότροφείο. Το πρόγραμμα Υποτροφιών, ωστόσο, επικεντρώνεται σε παιδιά που ήδη πάνε στο Κολλέγιο που ίσως έχουν χαμηλότερα εισοδήματα για να τα στηρίξει. Εμείς προσπαθούμε να στηρίξουμε τα πιο ευάλωτα, δηλαδή αυτά τα οποία είναι σε δομές. Άρα, το πρώτο πράγμα που μπορούμε

όλοι μας να κάνουμε είναι να κοινοποιήσουμε το μήνυμα, για να αυξηθούν οι δωρεές για το Πρόγραμμα Υποτροφιών και για να υποστηρίχουν αυτά τα παιδιά. Είναι ένας σκοπός που θεωρώ πως μπορεί να ευαισθητοποιήσει τους υπολοίπους, διότι μέσω αυτής της προσφοράς, η ζωή ενός παιδιού μπορεί να αλλάξει τρομερά. Μπορεί να δει καινούργια πράγματα, να ταξιδέψει, να συμμετάσχει σε ρητορικούς διαγωνισμούς, να κάνει ό,τι άθλημα έχει φανταστεί... τα παιδιά αυτά μπορούν όχι απλώς να βγάλουν φτερά αλλά να φτάσουν στο φεγγάρι. Για αυτό και είναι πολύ σημαντικό να συζητάμε αυτό το θέμα με όσους ξέρουμε για να βοηθήσουν προς την κατεύθυνση αυτή.

Κάτι άλλο πολύ σημαντικό είναι να υποστηρίζουμε αυτά τα παιδιά, όταν έρθουν στο καινούργιο περιβάλλον. Οι συμμαθητές τους πρέπει να τους υποδεχθούν θερμά στο σχολείο και να μην κάνουν διακρίσεις ή να ανακαλούν στερεότυπα. Όλοι μας στα μαθητικά μας χρόνια θέλαμε να είμαστε ενταγμένοι σε παρέες και να είμαστε αποδεκτοί από τους άλλους. Αντιστοίχως, και αυτά τα παιδιά επιθυμούν μια τέτοια ανταπόκριση. Επομένως, υπάρχει μία αγωνία από εμάς μην περιθωριοποιηθούν αυτά τα παιδιά σε ένα σύστημα το οποίο είναι διαφορετικό από αυτό που έχουν συνηθίσει στην καθημερινότητά τους. Χρειαζόμαστε αρκετή προσπάθεια και από τους ίδιους τους μαθητές, για να ενσωματωθούν πλήρως τα παιδιά αυτά.

Κάτι άλλο που μου έκανε εντύπωση, όταν το έμαθα, είναι πως περίπου το 90% των παιδιών που βρίσκονται σε ιδρύματα είναι παιδιά που έχουν γονείς. Δεν είναι παιδιά όπως αυτά της Μικρασιατικής καταστροφής ή του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, όπου έμεναν συνήθως ορφανά ή που οι γονείς τους δεν είχαν επαρκή εισοδήματα για να τα αναθρέψουν και τα άφηναν. Είναι παιδιά που έχουν γονείς, οι οποίοι είτε τα κακοποιούσαν είτε τα παραμελούσαν. Άρα, η υποστήριξη που θα τους δείξουμε είναι ακόμη μεγαλύτερη, επειδή τα παιδιά αυτά χρειάζεται να μην κακοποιηθούν ή παραμεληθούν ξανά, για δεύτερη φορά.

Γνωρίζουμε ότι είχατε το έναυσμα να συνεργαστείτε με το σχολείο μας, διότι πρόσφατα το Κολλέγιο Αθηνών ενέταξε στο πλαίσιο της διαφορετικότητας αλλά και της κοινωνικής πρόνοιας ως μαθητές του πρόσφυγες. Υπάρχει αντίστοιχη πολιτική και σε άλλα σχολεία; Αν όχι, πώς σκοπεύετε να ενεργήσετε;

Καταρχάς, εγώ ξεκίνησα από το Σχολείο μου, γιατί θα το θεωρούσα προδοσία να ξεκινήσω με άλλο σχολείο! Όπως και να το κάνουμε θεωρώ πως είναι το καλύτερο σχολείο, οπότε αυτό πρέπει να θέσει το παράδειγμα. Θεωρώ πως το Κολλέγιο θα δημιουργήσει έναν θετικό

«ανταγωνισμό» και θα δημιουργήσει ένα κίνητρο και στα άλλα σχολεία να κάνουν και να πολλαπλασιάσουν τις κοινωνικές τους δράσεις. Αυτό που έχουμε κάνει με άλλα ιδιωτικά σχολεία της περιφέρειας είναι να μπορούν παιδιά που βρίσκονται σε δομές, να κάνουν π.χ. αθλητικές δραστηριότητες σε γήπεδα άλλων σχολείων, τα οποία έχουν πολύ καλύτερες εγκαταστάσεις από αυτές των δομών ή των σχολείων τους.

Επειδή έχουμε εμπνευστεί από την πρωτοβουλία σας και είμαστε αρκετά ευαισθητοποιημένοι, μάλιστα έχουμε κάνει και μία δράση στο Κολλέγιο στο πλαίσιο της οποίας προσφέραμε υλικά αγαθά στην Ουκρανία, θα θέλαμε να ρωτήσουμε τι άλλο θα μπορούσαμε να κάνουμε για να προσφέρουμε βοήθεια στα παιδιά της Ουκρανίας πέραν της υλικής συνεισφοράς.

Εμείς τώρα είμαστε σε μία συνεννόηση έτσι ώστε να δούμε αν πενήντα παιδιά με αναπηρίες από ίδρυμα της Ουκρανίας μπορούν να έρθουν στην χώρα μας. Εμείς έχουμε το κτίριο, τις εγκαταστάσεις και τον κατάλληλο υλικοτεχνικό εξοπλισμό. Ωστόσο, θα χρειαστούμε και από εσάς βοήθεια σε ρούχα, τρόφιμα, είδη πρώτης ανάγκης. Το δημόσιο σύστημα παρότι έχει τα απαιτούμενα χρήματα πρέπει να ακολουθήσει πολλές χρονοβόρες διαδικασίες μέχρι την φτάσουν τα υλικά στα παιδιά. Επιπλέον, δρομολογούμε την παραχώρηση ενός κτιρίου μας στην Ένωση ΜΑΖΙ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ προκειμένου να δημιουργηθεί ένας ξενώνας στο κέντρο της Αθήνας για παιδιά και μητέρες πρόσφυγες από την Ουκρανία. Για όλα αυτά χρειαζόμαστε και την δική σας βοήθεια. Οπότε αυτό που θα μας είναι χρήσιμο είναι να μπορέσουμε να μαζέψουμε κάποιους πόρους σε είδος για την φιλοξενία των παιδιών αυτών. Το άλλο που θα μπορούσατε να κάνετε είναι η παροχή βοήθειας στις οικογένειες που ήδη φιλοξενούμε και η κάλυψη των αναγκών τους. Είναι σημαντικό αυτές οι προσφορές να γίνονται και σε δημόσια ιδρύματα και όχι μόνο στα πιο γνωστά ιδιωτικά, διότι, όπως έχει επαληθευτεί και από την πείρα μου, το δημόσιο είναι αυτό που αναλαμβάνει συνήθως τις πιο δύσκολες περιπτώσεις. Επίσης, είναι σημαντικό, όπου μπορούμε, να κινητοποιήσουμε κάποιους. Για παράδειγμα, εάν γνωρίζουμε κάποιον ο οποίος εργάζεται ή έχει μία επιχείρηση που σχετίζεται με software θα ήταν σκόπιμο δυο άνθρωποι να πηγαίνουν μερικές φορές τον μήνα να τους μαθαίνουν πώς να χρησιμοποιούν υπολογιστές. Αν κάποιος έχει γήπεδα και αθλητικούς χώρους, θα μπορούσε να προσφέρει σε ένα παιδί τη δυνατότητα να πηγαίνει μια φορά την εβδομάδα και να αθλείται. Όλα αυτά είναι πράγματα που μπορούμε να κάνουμε για τα παιδιά αυτά.

Είχατε ξεκινήσει πριν να μας μιλάτε για τους τρεις πυλώνες του υπουργείου. Θα μπορούσατε να τους επισημάνετε με συντομία;

Υπάρχουν τρεις πυλώνες του Υπουργείου και τρεις πυλώνες του Υφυπουργείου. Το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων έχει τους εξής τρεις άξονες: τον εργασιακό (πώς ορίζονται οι εργασιακές σχέσεις μεταξύ εργοδότη και εργαζόμενου), τον συνταξιοδοτικό (το μεγάλο πρόβλημα της Ελλάδας: πώς μπορούν να βγαίνουν οι συντάξεις βιώσιμα και γρήγορα) και τον κοινωνικό (πώς ενισχύουμε συγκεκριμένα ανθρώπους οι οποίοι είναι ευάλωτοι είτε οικονομικά είτε λόγω της ηλικίας τους είτε λόγω της υγείας τους). Εγώ ασχολούμαι με τον κοινωνικό. Όλη η ομάδα μας ασχολείται με το πώς να κάνει την ζωή και την καθημερινότητα των ανθρώπων που έχουν ανάγκη καλύτερη. Ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα που αντιμετωπίσαμε ήταν η διεξαγωγή αυτού του πολύ σοβαρού έργου εν μέσω πανδημίας.

Ποιο θα θέλατε να είναι το απούτωμα σας στην κοινωνική πρόνοια και πώς αυτό έχει βοηθήσει και εσάς την ίδια να αναπτυχθείτε ως προσωπικότητα;

Σήμερα σκεφτόμουν πόσο ευγνώμων είμαι που ο Πρωθυπουργός μου έδωσε αυτό το Υπουργείο. Το όραμα μου για την παιδική προστασία χωρίζεται σε δύο άξονες: ο ένας είναι η προστασία των πιο ευάλωτων παιδιών μέσω της αποϊδρυματοποίησης και ο άλλος είναι η ενίσχυση της προσχολικής αγωγής μέσω των βρεφονηπιακών σταθμών, για τους οποίους είμαι υπεύθυνη. Πιστεύω πως οι βρεφονηπιακοί σταθμοί είναι ουσιαστικό όχημα για την εξέλιξη των παιδιών. Όπως αποδεικνύεται και από έρευνες, η εξέλιξη των παιδιών έχει πολύ μεγάλη σχέση με την ποιότητα της προσχολικής αγωγής, δηλαδή στα παιδιά πρέπει να δίνονται σωστά ερεθίσματα. Πρέπει να διασφαλίσουμε ως χώρα πως τα ερεθίσματα, τα παιχνίδια, τα βιβλία, οι προσλαμβάνουσες είναι οι καλύτερες δυνατές για όλα τα παιδιά. Να έχουμε την ισότιμη συμμετοχή τους στην προσχολική αγωγή και αυτή να μην περιορίζεται από το εισόδημα των γονιών τους ή την ακριτικότητα της περιοχής τους. Προσωπικά αισθάνομαι πως έχω γίνει πολύ καλύτερος άνθρωπος μέσω αυτού του Υπουργείου. Βλέποντας και βιώνοντας όλο το εύρος και την ένταση των προβλημάτων μπορώ και δίνω στα δικά μου προβλήματα τη σωστή τους διάσταση.

Σας ευχαριστούμε θερμά για αυτή την συνέντευξη. Σας ευχόμαστε επιτυχία στο έργο σας!

Έρχονται οι Τσέτες

ΔΙΗΓΗΜΑ ΤΗΣ ΜΑΡΙΛΕΝΑΣ ΛΥΚΙΑΡΔΟΠΟΥΛΟΥ, Β1

Η Αγγελική ήταν μία νεαρή κοπέλα 16 ετών. Ζούσε στην Μαγνησία μαζί με την οικογένειά της. Τον πατέρα της, τον παπά Γιώργη, την μητέρα της, την Βασιλεία και τα τρία μικρότερα αδέρφια της. Η Ευαγγελία ήταν η ξαδέρφη της, με την οποία ήταν πολύ δεμένη, παρ' όλη την μεγάλη διαφορά στην ηλικία τους, περίπου 10 χρόνια.

Κάθε καλοκαίρι η Ευαγγελία έπαιρνε κοντά της την Αγγελική στο εξοχικό της στην Πάσσα. Έτσι έγινε και το 1922, όπου περνούσε τις διακοπές της στο αρχοντικό σπίτι της. Εκείνη την χρονιά, όμως, τα πράγματα ήταν διαφορετικά. Η Αγγελική είχε χάσει τον πατέρα της και η Ευαγγελία, ενώ ήταν έγκυος στο πέμπτο της παιδί, είχε χάσει τον σύζυγό της.

Ένα πρωινό ήρθε ένας χωροφύλακας έντρομος τρέχοντας και την προειδοποίησε:

- Κυρά Ευαγγελία! Τρέξτε να σωθείτε! Έρχονται οι Τσέτες! Πάρτε ό,τι έχετε και δεν έχετε και φύγετε!

Τα λόγια του χωροφύλακα είχαν φανερό αντίκτυπο στην Αγγελική. Ήταν έτοιμη να ακολουθήσει τις προσταγές του. Δεν ίσχυε όμως το ίδιο και για την Ευαγγελία, η οποία αντιμετώπιζε την κατάσταση με μία παράλογη αισιοδοξία.

- Ησύχασε! Υπερβολές είναι! Τώρα κάτσε να φάμε.

- Μα Ευαγγελία! Ας κινήσουμε τουλάχιστον προς την Σμύρνη! Οι Τούρκοι δεν αφήνουν κανέναν Έλληνα στο πέρασμά τους.

Μάταια, όμως. Η Ευαγγελία επέμενε πως δεν συνέβαινε τίποτα και έπειτα συνέχισαν την μέρα τους.

Ήταν τρεις η ώρα το βράδυ. Δυνατοί χτύποι ακούγονταν στην πόρτα. Χωροφύλακες φώναζαν στις γυναίκες μες στο σπίτι.

- Έρχονται οι Τσέτες! Φύγετε! Τρέξτε να σωθείτε!

Ανέβηκαν στα άλογά τους και έγιναν καπνός.

Ακούγονταν παντού ουρλιαχτά, φωνές, βρισιές, θρήνοι, σφαγές. Η Ευαγγελία συνειδητοποίησε την σοβαρότητα της κατάστασης. Ανέβηκε πάνω στο δωμάτιο, άρπαξε ένα όπλο, κοσμήματα, χρήματα και δύο θαυματουργές εικόνες. Αυτές της Αγίας Αναστασίας της Φαρμακολύτριας και του Αγίου Ελευθερίου.

- Πάμε να φύγουμε! Είπε αποφασισμένη.

Τρέξανε στο σπίτι που ο άντρας της νοίκιαζε σε Γάλλους υπηκόους. Αυτό δεν θα το ενοχλούσαν οι Τούρκοι. Είχε Γαλλική σημαία.

Χτυπούσαν με μανία την πόρτα, αλλά κανείς δεν απαντούσε. Ο φόβος του θανάτου την έκανε να ανοίξει μόνη της. Παραβίασε την πόρτα, μπήκαν όλοι μέσα και την έκλεισε καλά, με ένα κοντάρι που βρήκε. Τους έβαλε όλους να κατεβούν στο υπόγειο του σπιτιού.

Όταν άνοιξε την πόρτα έμεινε άναυδη από το θέαμα. Δεκάδες απελπισμένοι άνθρωποι που είχαν δει και εκείνοι την Γαλλική σημαία, κρύβονταν στον ίδιο χώρο. Ένας άντρας κοίταξε από τον φεγγίτη και είπε:

- Ο δρόμος είναι γεμάτος νεκρούς.

Την ώρα εκείνη ακούστηκαν ποδοβολητά αλόγων. Οι Τούρκοι ήταν έξω από το σπίτι. Το μωρό της Ευαγγελίας άρχισε να κλαίει.

- Κάνε το να σταματήσει! Φώναξαν οι άνθρωποι.

- Θα καταλάβουν ότι είμαστε εδώ!

- Σταμάτα το αλλιώς θα το πνίξουμε!

Η Ευαγγελία με τα πολλά έκανε το μωρό να ψυχάσει. Τότε είδε μία κοπέλα με παρόμοιο σωματότυπο με την Αγγελική, η οποία φορούσε κουρελιασμένα ρούχα. Για να μην πειράξουν οι Οθωμανοί την Αγγελική, που ήταν όμορφη και φορούσε εξεζητημένα ρούχα της είπε:

- Ανταλλάξεις τα ρούχα σου με την ξαδέρφη μου;

Το κορίτσι πρόθυμα δέχτηκε, αφού το φόρεμα της Αγγελικής ήταν ακριβό και ωραίο.

Αφού πέρασε το κύμα επιδρομών η Ευαγγελία είπε:

- Πρέπει να φύγουμε. Αν συνεχίσουμε να είμαστε εδώ κάποια στιγμή θα μας βρύνει.

- Και πού θα πάμε;

- Στο νεκροταφείο που είναι εδώ κοντά και από κει βλέπουμε. Ήξερε ότι οι Τούρκοι ήταν προληπτικοί και δεν έμπαιναν στα νεκροταφεία.

Έτσι κι έγινε. Όσο πιο γρήγορα μπορούσαν έφυγαν από το σπίτι, η Ευαγγελία, η Αγγελική και τα παιδιά. Στο νεκροταφείο βρήκαν έναν μεγάλο και άδειο τάφο. Εκεί θα έμειναν. Αλλά για πόσο καιρό;

Μία εβδομάδα έμειναν. Ούτε και οι ίδιοι δεν γνώριζαν πώς τα κατάφεραν. Φαγητό και νερό δεν υπήρχε. Μετά βίας κρατιούνταν στην ζωή. Μια μέρα κάποιος άρχισε να φωνάζει:

- Στα πλοία όλοι! Οι Τσέτες καίνε συνοικίες Ελλήνων και Αρμενίων. Θα μας κάψουν ζωντανούς!

Η οικογένεια ήταν εξαντλημένη από την πείνα, τη δίψα και την αϋπνία τόσων ημερών. Με την τελευταία δύναμη που τους απέμεινε πήγαν στο λιμάνι. Η αγωνία να μείνουν ζωντανοί ήταν η κινητήριο δύναμή τους. Και εκεί στην παραλία η Αγγελική έχασε την Ευαγγελία.

Η Αγγελική κραύγαζε με όλη της την δύναμη «Ευαγγελία! ... Ευαγγελία! ...» Ούρλιαζε αλλά κανείς δεν της έδινε σημασία. Όλοι κοιτούσαν να σωθούν από τα άγρια θηρία. Η Ευαγγελία ήταν λίγο πιο πέρα, την έβλεπε και της φώναζε, όμως λόγω της οχλοβοής δεν την άκουγε. Η Αγγελική συνέχιζε να οδύρεται, σήκωνε τα χέρια της και σπρωχνόταν από το ανθρώπινο ρεύμα προς την θάλασσα.

Τότε ένας Αμερικανός ναύτης την σήκωσε σαν πούπουλο και την πέταξε μέσα στο καράβι του. Ένας άλλος την έβαλε μέσα στα αμπάρια του πλοίου. Η βάρκα άρχισε το ταξίδι της. Μέσα στην κοσμοπλημμύρα η Αγγελική διέκρινε την Ευαγγελία! Αμέσως η μία όρμησε στην αγκαλιά της άλλης με κλάματα στα μάτια: «Ευαγγελία! Μην με ξαναφήσεις ποτέ! Είσαι ο μόνος άνθρωπος που μου απέμεινε!»

Το καράβι τους οδήγησε στην Κρήτη, μιας και ήταν το μόνο μέρος που δεχόταν πρόσφυγες. Εκεί η Αγγελική δηλώθηκε στον Ερυθρό Σταυρό και η μητέρα της μπόρεσε να την εντοπίσει.

«Εάν θυμάσαι όσα συνέβησαν στο παρελθόν σου, τότε θα σκέφτεσαι καλύτερα το μέλλον σου»

Ισοκράτης

Ο καθηγητής κ. Ν. Σταμπολίδης γεννήθηκε στα Χανιά της Κρήτης. Σπούδασε Αρχαιολογία στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης (Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας) με καθηγητές τον Μ. Ανδρόνικο και τον Γ. Δεσπίνη. Κατόπιν έκανε μεταπτυχιακές σπουδές στο Πανεπιστήμιο της Βόννης (1975-1978) και ολοκλήρωσε το διδακτορικό του στη Θεσσαλονίκη (1979).

Έχει συγγράψει και επιμεληθεί πλήθος βιβλίων, καταλόγων εκθέσεων και άρθρων στην ελληνική, αγγλική, γερμανική γλώσσα. Έχει ανασκάψει στη Βεργίνα, τους Φιλίππους, τη Χαλκιδική, τη Ρόδο, την Ελεύθερνα κ.α. Είναι Ομότιμος Καθηγητής Αρχαιολογίας στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Κρήτης, το οποίο υπηρέτησε επί 36 χρόνια. Έχει διατελέσει Πρόεδρος του Τμήματος Αρχαιολογίας και Κοσμήτορας της Φιλοσοφικής Σχολής, Διευθυντής του Μουσείου Κυκλαδικής Τέχνης στην Αθήνα, για 25 έτη (βράβευση από τον διεθνή φορέα «Global Fine Arts Awards») και Τακτικό Μέλος του Κεντρικού Αρχαιολογικού Συμβουλίου της Ελλάδας επί 21 έτη. Από τον Σεπτέμβριο του 2021 υπηρετεί το Μουσείο Ακρόπολης, από τη θέση του Γενικού Διευθυντή. Έχει λάβει 14 τιμητικές διακρίσεις, ανάμεσα στις οποίες ξεχωρίζουν ο Μεγαλόσταυρος της Ελληνικής, της Ιταλικής και της Ισπανικής Δημοκρατίας για τη συμβολή του στα Γράμματα, τις Τέχνες και τον Πολιτισμό.

Συνέντευξη του Γενικού Διευθυντή του Μουσείου Ακροπόλεως, κ. Ν. Σταμπολίδη

**ΣΤΟΥΣ ΔΗΜΗΤΡΑ ΓΟΝΙΔΗ, Γ1
ΓΙΩΡΓΟ ΜΠΑΚΟΥΛΑ, Α5
ΑΡΗ ΤΣΟΜΩΚΟ, Β8**

Γιώργος: Για ποιο λόγο επιλέξατε να ασχοληθείτε επαγγελματικά με την αρχαιολογία; Στη μακρόχρονη καριέρα σας στην αρχαιολογία τί είναι αυτό που σας έχει εμπνεύσει περισσότερο;

Κος Σταμπολίδης: Ξέρετε πολύ καλά και οι ίδιοι και από τους γονείς σας ότι υπάρχουν ηλικιακά στάδια που η κοινωνία, η οικογένεια, εμείς οι ίδιοι, οι φίλοι μας, έχουμε κάποιες οχλήσεις για το τι θα κάνουμε στο μέλλον. Τι είναι αυτό που διαλέγουμε ως επάγγελμα; Θεωρώ ότι το ερώτημα αυτό είναι ουσιαστικό, κυρίως γιατί το επάγγελμα που διαλέγουμε είναι ο τρόπος που διαλέγουμε να ζήσουμε. Δηλαδή σε ένα εικοσιπεντάχρονο που διαιρείται σε τρία οκτάωρα, ένα οκτάωρο είναι του ύπνου. Ένα δεύτερο οκτάωρο είναι για διάβασμα, γράψιμο, για φίλους, παρέες, φαγητό, βόλτα, κτλ., Όμως το κυριότερο δημιουργικό οκτάωρο είναι αυτό της εργασίας μας. Επομένως όποιος διαλέξει σωστά αυτό που θέλει να κάνει στη ζωή του, έχει διαλέξει πώς θα ζήσει. Όταν ερωτεύεσαι το επάγγελμά σου, σημαίνει ότι ερωτεύεσαι και τον τρόπο που θα ζήσεις. Για μένα, η αρχαιολογία, ανάμεσα σε άλλου είδους λειτουργήματα ή επαγγέλματα, ήταν μία ουσιαστική επιλογή, γιατί ασχολείται με τον άνθρωπο.

Ως προς τα ενδιαφέροντά μου από παιδί, πριν από το Δημοτικό Σχολείο, πριν πάω δηλαδή στο Νηπιαγωγείο, θυμάμαι τον εαυτό μου να παρατηρεί τους μεγαλύτερους ανθρώπους και να τους κατατάσσει σε κατηγορίες. Ήταν δηλαδή μια ανθρωπολογική, θα έλεγα, προσέγγιση. Επομένως, αφού το ενδιαφέρον μου ήταν ανθρωποκεντρικό, τα επαγγέλματα που ουσιαστικά με ήλκυαν, ήταν ανάμεσα σε εκείνο του γιατρού και του αρχαιολόγου. Φαινομενικά διαφορετικά μεταξύ τους, διότι ο μεν γιατρός ασχολείται με τον ανθρώπινο πόνο, είναι κατά κάποιον τρόπο θα έλεγα ο ληστής του Χάρου, κλέβει δηλαδή από τον Χάροντα τους υποψήφιους νεκρούς και τους κρατά στη ζωή, αλλά όπως και να το κάνουμε είναι περιορισμένο. Δηλαδή, ναι μεν γιατρεύει τον ανθρώ-

πινο πόνο, αλλά, είναι για συγκεκριμένους ανθρώπους, για μια συγκεκριμένη περίοδο ζωής. Ενώ η αρχαιολογία αναφέρεται στον άνθρωπο διαχρονικά, από τον Homo Erectus και τον Homo Sapiens, σε όλα τα παλαιολιθικά, τα νεολιθικά χρόνια και τις άλλες περιόδους της ιστορίας, σε ολόκληρο το φάσμα της εξέλιξης του ανθρώπου, όχι μόνο νοητικά, όχι μόνο τεχνολογικά, αλλά και εσωτερικά, για την εξέλιξη του ανθρώπινου είδους. Επίσης, επειδή η Αρχαιολογία έχει και τη γοητεία του παραμυθιού, του μύθου, της ιστορίας, της φαντασίας κλπ., είναι αυτό που με τράβηξε περισσότερο σε αυτήν. Τώρα, τη μακρόχρονη καριέρα μου - όπως το λέτε - στην αρχαιολογία, παρόλο που, εγώ τη λέξη καριέρα δεν τη θεωρώ προτεραιότητά μου, γιατί παραπέμπει σε καριερίστες ανθρώπους, δηλαδή σε ανθρώπους που ο στόχος τους δεν είναι η ουσία, αλλά είναι το φάσμα εκείνο της επαγγελματικής και κοινωνικής καταξίωσης που πολλές φορές μπορεί φαινομενικά να είναι ωραίο, αλλά δεν είναι ουσιαστικό, την αρχαιολογία τη θεωρώ λειτουργήμα. Το λειτουργήμα που κάνεις, δηλαδή, το επάγγελμα που έχεις διαλέξει, το λειτουργείς προς όφελος των ανθρώπων και όχι των βημάτων της δικής σου επαγγελματικής και οικονομικής και κοινωνικής εξέλιξης και καταξίωσης. Με ερωτάτε τί είναι αυτό που με εμπνέει περισσότερο. Ο άνθρωπος με εμπνέει περισσότερο. Και επειδή ο χρόνος είναι ο Κρόνος που τρώει τα παιδιά του, όλους εμάς, ο χρόνος μας καταλύει κάποια στιγμή. Και όχι μόνο εμάς αλλά και τους ίδιους τους θεούς. Θυμηθείτε πόσες θρησκείες, πόσοι θεοί έχουν αλλάξει από το απώτατο παρελθόν μέχρι σήμερα. Άρα λοιπόν, ο χρόνος διαιρείται σε παρελθόντα, παρόντα και μέλλοντα χρόνο. Ο μεν παρών χρόνος, ουσιαστικά δεν υφίσταται, διότι ήδη, η αρχή της απάντησής μου είναι παρελθόν, ενώ το μέλλον είναι άδηλο, δηλαδή δεν μπορεί κανείς να το συλλάβει. Σας θυμίζω ότι το 2019 σχεδιάζαμε για το 2020 χιλιάδες πράγματα και ως κοινωνία και μεμονωμένα ως άτομα, τα οποία ο κορονοϊός τα

άλλαξε πλήρως και στη λήξη του κορονοϊού που προγραμματίζαμε φέτος ήρθε να προστεθεί ένας πόλεμος - άρα το μέλλον δεν μπορείς να το προδιαγράψεις. Πρέπει, να το προδιαγράψεις, για να μην σου έρθει ξαφνικά η μέρα της κρίσεως, που λέω εγώ. Όμως, το παρελθόν είναι το πιο σταθερό μας στοιχείο. Και ακριβώς, η αρχαιολογία, που ενδιαφέρεται για την ιστορία των ιδεών και της εξέλιξης των ανθρωπίνων κοινωνιών, για μένα είναι το κέντρο που με εμπνέει, δηλαδή με εμπνέει ο άνθρωπος. Αυτή τη στιγμή, αυτό που με εμπνέει, είστε εσείς, διότι κάθε φορά, είτε βρίσκομαι σε μια αίθουσα Πανεπιστημίου, ή σε μία διάλεξη, ή μπροστά σε ένα σύνολο ανθρώπων, αυτοί που είναι απέναντί μου, είμαι εγώ. Δεν ξέρω αν το καταλαβαίνετε. Κάθε φορά, εγώ και εσείς, μάλλον εγώ και ο άλλος, είμαι ο άλλος και ο άλλος είστε εγώ.

Άρης: Είχατε κάποιον αρχαιολόγο ως πρότυπο, όταν ξεκινήσατε την πορεία σας στη μελέτη του αρχαίου κόσμου;

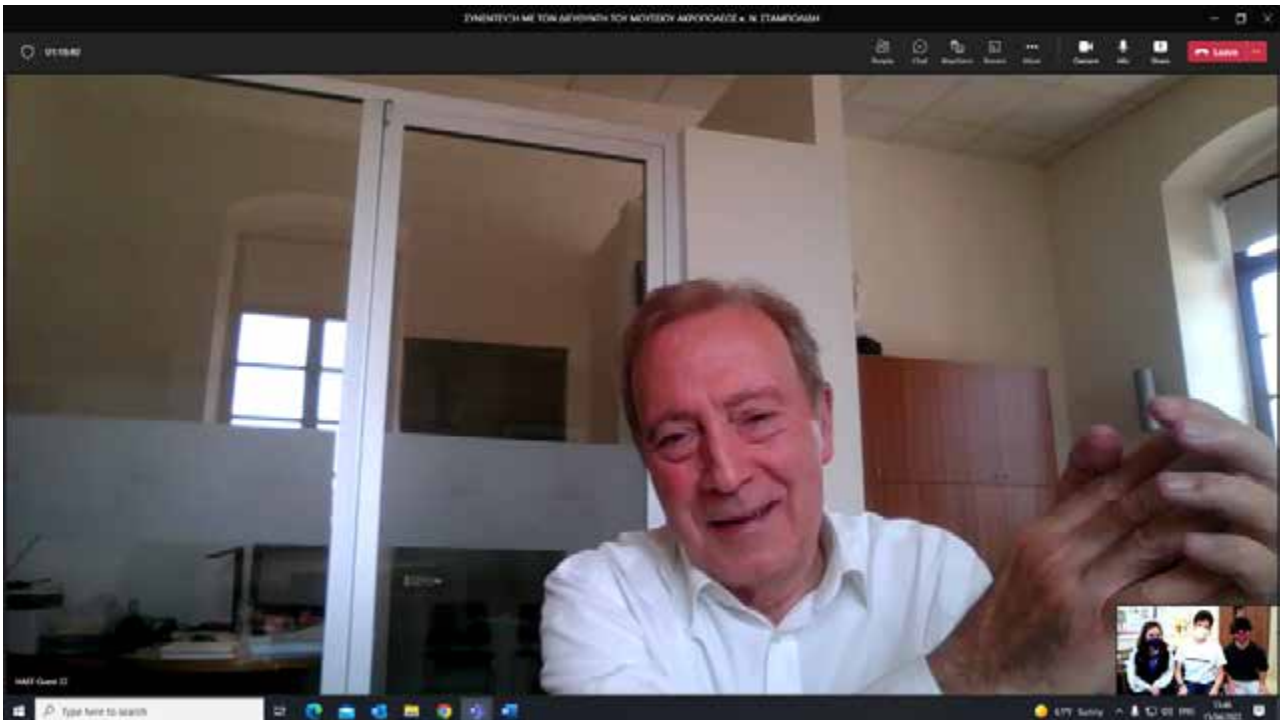
Κος Σταμπολίδης: Αν με ρωτάτε πριν από το Πανεπιστήμιο, όχι. Μου άρεσε ο άνθρωπος και η αρχαιολογία, ο μύθος και η ιστορία του. Όμως όταν μπήκα στο Πανεπιστήμιο, τύχη αγαθή, είχα όχι ένα, αλλά δύο πρότυπα. Άλλωστε, όπως λέει και ο Σωκράτης, συνόντε (με έφιλον, δηλαδή δικούς αριθμούς), εκ δύο. Είναι σαν ένα διπλό κεράσι, που έχει κοινή ρίζα. Επομένως, ήμουν τυχερός να έχω δυο υπέροχους δασκάλους στην αρχαιολογία, τον Μανόλη Ανδρόνικο και τον Γιώργο Δεσπίνη. Δύο τελείως διαφορετικούς ανθρώπους. Ο μεν Ανδρόνικος ήτανε το κοσμοόραμα, ο ευρύς ορίζων, αυτός που εκτός από την αρχαιολογία μας έφερνε στο κοινωνικό γίγνεσθαι, στην ποίηση, σε πράγματα καθημερινά και ανθρώπινα, κοινωνικά και παγκόσμια. Ο άλλος ήταν η αυστηρότητα της παρατήρησης. Χωρίς την παρατήρηση, δεν μπορείς να έχεις την ουσία των πραγμάτων, δεν μπορείς να αποδώσεις αυτό που βλέπεις, παρά μόνο παρατηρώντας ενδελεχώς, και επομένως, η λεπτομέρεια και η παρατήρηση

ήταν το μεγάλο του ατού, γιατί ήταν ένας πρακτικός άνθρωπος, αντίθετα με το πιο θεωρητικό στοιχείο του Ανδρόνικου. Εγώ άντλησα και από τις δύο αυτές πηγές και τις ενσωμάτωσα μέσα μου με τέτοιον τρόπο που νομίζω ότι, από ό,τι λένε οι φοιτητές μου, από ό,τι λένε οι μαθητές μου, αυτά τα δύο, δηλαδή και η θεωρία και η

κνώσει κανείς μέσα σε μία απάντηση, τριάντα επτά χρόνια ζωής; Δεν είναι εύκολο. Όμως, πρέπει να πω ότι αυτό που αποκόμισα από την εμπειρία αυτή ήταν η μηδαμινότητά μου. Όταν πρωτοπήγα, νεαρός καθηγητής στο Πανεπιστήμιο, περίπου 30 χρονών, λίγο πιο μεγάλος από εσάς, με σγουρά μαλλιά, είδα τον λόφο

νες ή ξένους, για να συγκρίνω τις κοινωνίες εκείνες με τις δικές μας. Επομένως, αυτό που αποκόμισα, εξακολουθώ να λέω, είναι και το μεγαλείο της ανθρώπινης σκέψης αλλά και η μηδαμινότητα της ανθρώπινης φύσης.

Γιώργος: Ποια κατά τη γνώμη σας

πράξη, και ο ευρύς ορίζοντας, και το οριζόντιο στοιχείο και το κάθετο, δηλαδή το βάθος, ισορρόπησαν μέσα μου.

Αυτοί οι δύο ήταν τα πρότυπά μου στο Πανεπιστήμιο και στη ζωή μετά, γιατί ο καθένας απ' αυτούς με δίδαξε με τον τρόπο του. Ο μεν Ανδρόνικος, όταν χρειάστηκε να πάρω μια υποτροφία, έγραψε, όπως γράφουν όλοι οι δάσκαλοι, ωραία πράγματα, ότι είναι έξυπνος, είναι καλός και τα λοιπά, όμως στο τέλος της επιστολής, έγραψε ότι: «αν όμως είχα να διαλέξω μόνο έναν, μόνο για μία υποτροφία, θα διάλεγα τον Σταμπολίδη». Και ο Δεσπίνης, πρέπει να πω, πιο βαθύς και πιο ουσιαστικός στην πράξη, είναι αυτός που πλήρωσε την εκπαίδευσή μου στη γερμανική γλώσσα, πλήρωσε δηλαδή τον δάσκαλο μου των γερμανικών, χωρίς να το ξέρω. Και το έμαθα τυχαία!

Δήμητρα: Το έργο σας στην Ελεύθερνα, υπήρξε σίγουρα σημαντικότατο. Θα μπορούσατε να μας μιλήσετε για όσα αποκομίσατε από όλη αυτή τη μοναδική εμπειρία;

Κος Σταμπολίδης: Πώς μπορεί να συμπε-

της Ελεύθερνας και είπα «α, πολύ ωραία, μέχρι να πάρω σύνταξη θα τον έχω σκάψει». Ο λόφος, υποθέτω, προσωποποιημένος αν ήταν, θα γέλασε και θα είπε «άντε βρε, που νομίζεις ότι είσαι κάτι!» και μου απέδειξε τη μηδαμινότητα. Μου επιδαψίλευσε, ωστόσο, όλη τη χαρά της έρευνας και της δημιουργίας, όχι μόνο μέσα από τα καταπληκτικά ομηρικά και άλλα ευρήματα όλων των εποχών και με έκανε να εντρυφήσω στην ανθρώπινη φύση και στο μεγαλείο της από τη μια μεριά, και στη μηδαμινότητά της από την άλλη μεριά, διότι σκάβοντας τους σκελετούς των ανθρώπων, καταλάβαινα αυτό στο οποίο θα καταλήξουμε όλοι. Και επομένως αυτό που με ενδιέφερε, μέσα από τα ίδια τα ευρήματα και τα αντικείμενα, ήταν να βρω τα χέρια που τα έπλασαν, τον τρόπο που σκέπτονταν οι άνθρωποι, οι δημιουργοί τους, να διαπιστώσω, όσο το δυνατόν ευρύτερα, τον κλειστό ή τον ανοικτό τρόπο του σκέπτεσθαι των κοινωνιών τους, και να τον συγκρίνω πάντα με την καθημερινότητα τη δική μου, κοιτάζοντας τους εργάτες, τους φοιτητές μας, τους επισκέπτες του αρχαιολογικού χώρου και του μουσείου, κάθε φορά, Έλλη-

είναι τα απαραίτητα προτερήματα ενός ερευνητή; Πώς αυτά αποτέλεσαν εφόδιο στην έρευνά σας για την αρχαία Ελεύθερνα και γενικότερα στην επιστημονική και διοικητική σας πορεία;

Κος Σταμπολίδης: Αυτό είναι ένα πολύ δύσκολο ερώτημα. Γεννιέται ο ερευνητής, ή γίνεται; Πιστεύω ότι είναι και τα δυο, δηλαδή και πρέπει να το έχεις μέσα σου, αυτό το σκάψιμο, το οποίο δεν είναι μόνο να σκάβεις το χώμα και τους πολιτισμούς τους προγενέστερους, αλλά συγχρόνως να σκάβεις και μέσα σου, «ένδον σκάπτει», είναι λοιπόν και τα δυο. Πιστεύω ότι, εάν ένας άνθρωπος δεν το έχει να είναι ερευνητής, όσο και να το ασκήσει δε θα γίνει ένας πολύ καλός ερευνητής. Μπορεί να γίνει ένας ερευνητής, διότι οι δυνατότητες του ανθρώπου είναι άπειρες, αρκεί να τις βρει, να διαλέξει δηλαδή το μονοπάτι το σωστό, αλλά ερευνητής και γεννιέσαι και γίνεσαι. Και αυτό είναι ένα δώρο της φύσης, ή του Θεού, όπου πιστεύει ο καθένας, το οποίο όμως, ξέρετε, μπορεί να το έχεις και να μην το καταλάβεις ποτέ. Σας θυμίζω από τα Θρησκευ-

τικά την παραβολή των ταλάντων, όπου ένας κύριος είχε τέσσερις δούλους και αφού έδωσε, στον έναν τέσσερα τάλαντα, στον άλλον τρία, στον τρίτο δύο και στον τέταρτο ένα, τους άφησε ελεύθερους λέγοντας: «πηγαίετε για δυο τρία πέντε χρόνια έξω και γυρίστε να μου πείτε τί κάνατε με τα τάλαντα αυτά». Γύρισαν κάποια στιγμή και ο κύριος ρώτησε, «τί έκανες εσύ;». Ο πρώτος του απάντησε «εγώ ξέρετε κύριε τα τέσσερα τα έκανα οκτώ», ο δεύτερος τα τρία τα έκανε έξι, ο τρίτος τα δύο τα έκανε τέσσερα, διπλασίασαν δηλαδή αυτό που τους είχε ορίσει ο Θεός και η φύση. Ο τέταρτος, του λέει «εγώ κύριε φοβήθηκα και το 'κρυψα». Και ο Θεός του απαντά «δούλε πονηρέ και κακέ, έξελθε του οίκου του κυρίου σου». Τί σημαίνει αυτό; Ότι εάν δεν εκμεταλλευτείς, με τη σωστή έννοια του όρου, τα προσόντα σου, τα φυσικά σου χαρίσματα, τα ερευνητικά ή τα άλλα, σημαίνει ότι δεν είσαι άξιος αυτού που σου δόθηκε από τη φύση, ή αν θέλετε, από τη σύλληψή σας από τον έρωτα των γονιών σας, αυτό που είστε εσείς,

Επομένως, το ερευνητικό προσόν, οδηγεί και στην επιστημονική και στη διοικητική πείρα. Όταν αγαπάς τους ανθρώπους, αγαπάς τα ανθρώπινα, βρίσκεις τρόπο να είσαι όσο το δυνατόν γίνεται - γιατί κανείς δεν είναι αλάνθαστος - και καλός επιστήμων, και καλός άνθρωπος, επομένως και καλός διοικητής.

Άρης: Ποια είναι η πιο ενδιαφέρουσα πτυχή της ανασκαφής, αλλά και της ιστορίας της Ελεύθερνας; Τί θα θέλατε να γνωρίζει το ευρύ κοινό για αυτήν την ανασκαφή;

Κος Σταμπολίδης: Αν το δω γενικά, θα ήθελα να βλέπει το κοινό, όπως και εγώ, τη διαχρονία αυτής της πόλης, που ξεκινάει από την ύστερη 4η χιλιετία προ Χριστού, δηλαδή περίπου από το 3.500/3.200 προ Χριστού, και φτάνει τουλάχιστον μέχρι τον 14ο αιώνα μετά Χριστόν. Γιατί αυτή η διαρκής ζωή στην πόλη αλλά και στην επικράτεια της είναι ο ίδιος ο ελληνικός πολιτισμός ουσιαστικά. Αυτό που έχει η Ελλάδα ως αρχαίος και ως νεότερος και σύγχρονος πολιτισμός, που δεν το έχουν δυστυχώς άλλοι πολιτισμοί - ίσως η Κίνα να το έχει - είναι, αν μη τι άλλο, η συνέχεια της γλώσσας μας, άρα και της ύπαρξής μας, και επομένως, και του τρόπου του σκέπτεσθαι, διότι, χωρίς τις λέξεις, δεν μπορείς να εκφράσεις τα νοήματά σου, να προχωρήσεις τον πολιτισμό σου. Επομένως αυτό που είναι ουσιαστικό στην Ελεύθερνα και γενικότερα στον ελληνι-

κό πολιτισμό, είναι η διάρκεια. Αυτό είναι το σημαντικό. Αυτό γενικά. Ειδικότερα όμως, είναι ο Όμηρος και η Ελεύθερνα, δηλαδή είναι ουσιαστικά η απόδειξη ενός Ομηρικού ζητήματος που ταλάνιζε ήδη από τον 4ο αιώνα π.Χ. τον Πλάτωνα και τον Αριστοτέλη και έφτασε μέχρι και τον 20ο αιώνα, ότι δηλαδή σ' αυτήν τη γη της Ελεύθερνας αποδείχθηκε η αλήθεια του Ομήρου τουλάχιστον για αυτά που έχει γράψει στην 23η Ραψωδία της Ιλιάδας για την καύση του Πατρόκλου και τα οποία εμείς τα βρίσκουμε ως εικονογραφημένο κλασικό στην ίδια την ανασκαφή. Επομένως, αυτό είναι το σημαντικότερο κατά τη γνώμη μου κομμάτι, το οποίο θα πρέπει να ξέρει ο επιστημονικός κόσμος αλλά και το ευρύτερο κοινό. Εξίσου σημαντική είναι και η εναλλαγή ανάμεσα στον παγανισμό και τον Χριστιανισμό με τις Βασιλικές που ανασκάπτουμε σήμερα.

Άρης: Πριν κάποια χρόνια είχατε δώσει μια ομιλία στο Σχολείο μας, στο θέατρο Χωρέμη, για τη σύνδεση του Ομήρου και της αρχαίας Ελεύθερνας και μου είχε κάνει ιδιαίτερη εντύπωση που είχατε μιλήσει για τη σχέση που έχει ο Όμηρος και η αρχαία Ελεύθερνα και είχαμε ετοιμάσει κι εμείς κάποιες εργασίες.

Δήμητρα: Αναφορικά με την ανάληψη των καθηκόντων σας ως διευθνή του σημαντικότερου αρχαιολογικού μουσείου της χώρας μας, του Μουσείου Ακρόπολεως, ποιοι είναι οι μακροπρόθεσμοι και οι βραχυπρόθεσμοι στόχοι σας για το Μουσείο;

Κος Σταμπολίδης: Πρέπει να πω ότι ευχαριστώ και τον θεό και την τύχη και τους ανθρώπους, διότι μέσα σε αυτό το εξάμηνο που έχω αναλάβει, υπάρχουν ήδη ορατά επιτεύγματα για την επανένωση των Γλυπτών του Παρθενώνα. Πρώτα πρώτα, μαζί με την υπόλοιπη επιτροπή, δηλαδή, με τον Γ.Γ. κύριο Διδασκάλου, την κυρία Παπαθανασίου και την κυρία Παπαγεωργίου, για πρώτη φορά η UNESCO αποφασίζει, μετά από 37 χρόνια μετά τη Μελίνα Μερκούρη να δηλώσει ευθαρσώς ότι το θέμα των Γλυπτών είναι διακυβερνητικό θέμα, ότι είναι ορθό, δίκαιο και ηθικό να επιστρέψουν και να επανενωθούν τα αρχιτεκτονικά γλυπτά του Παρθενώνα στο Μουσείο της Ακρόπολης, όπου και ανήκουν. Θέλω επίσης να μιλήσω για τα μικρά και τα μεγάλα, διοικητικά και άλλα επιτεύγματα, να μιλήσω για τους συναδέλφους και τους εργαζόμενους μέσα στο ίδιο το Μουσείο, που ο καθένας βάζει το λιθάρι του, είτε μικρό ή μεγάλο, με τον

τρόπο του, και συμβάλλει στην ανάπτυξη αυτού εδώ του τεράστιου οργανισμού που είναι το Μουσείο της Ακρόπολης. Επίσης να πω και τα μικρά ή μεγάλα κομμάτια, τα μουσικά, τα χορευτικά, τα κοινωνικά, τις διαλέξεις, την Ημέρα της Γυναίκας, αυτή την καταπληκτική βραδιά, παρουσία της Προέδρου της Δημοκρατίας, όπου αρχαίες ποιήτριες του 5ου και του 4ου αιώνα και των ελληνιστικών χρόνων ζωντάνεψαν με μουσική της Λένας Πλάτωνος και την ερμηνεία της Μαρίας Φαραντούρη. Να πω ακόμα για τα θραύσματα που έχουν επιστρέψει και παραχωρηθεί πια στο Μουσείο της Ακρόπολης από το Εθνικό μας Μουσείο αλλά κυρίως για το περίφημο κομμάτι Fagan από το Μουσείο του Παλέρμο, το οποίο ήρθε εδώ ως κατάθεση για οκτώ χρόνια με την προϋπόθεση να αλλάξει ο νόμος στην Ιταλία και να παραμείνει για πάντα ενωμένο με τα κομμάτια της ανατολικής ζωφόρου. Πραγματικά, μόλις αυτό συμβεί και τελεσφορήσει με την απόφαση της Ιταλικής Κυβέρνησης, ελπίζω σύντομα - αυτό θα είναι η αρχή, που η αρχή είναι το ήμισυ του παντός - να μπορέσουν να επιστρέψουν, να επαναπατριστούν και να επανενωθούν και τα Γλυπτά από το Βρετανικό Μουσείο.

Αυτό είναι το σημαντικό, τα αρχιτεκτονικά Γλυπτά να επανενωθούν στο Μουσείο της Ακρόπολης, διότι δεν πρόκειται για ένα άγαλμα, χάλκινο, λίθινο, μαρμάρινο ή οτιδήποτε άλλο που έφυγε από το χώρο του και πήγε σε ένα ξένο μουσείο. Ο Παρθενώνας είναι το σύμβολο του παγκόσμιου πολιτισμού, είναι ένα σώμα, ένα αρχιτεκτόνημα του οποίου τα αετώματα, οι μετόπες και η ζωφόρος είναι μέλη, είναι κομμάτια του αρχιτεκτονήματος. Είναι σαν να σας κόβω εγώ το κεφάλι, τα χέρια και τα πόδια σας και να αφήνω κούτσουρο τον υπόλοιπο κορμό σας. Επομένως, αυτό είναι πάρα πολύ σημαντικό, ότι, δηλαδή, εμείς δεν διεκδικούμε άλλα έργα, κάτι που φοβούνται πολλά μουσεία του κόσμου διεθνώς ότι θα γίνει αλλά να αποδώσουμε στον κόσμο ολόκληρο το σώμα του Συμβόλου του Παγκόσμιου Πολιτισμού, που είναι ο Παρθενώνας. Επομένως αυτό είναι και το βραχυπρόθεσμο και το μακροπρόθεσμο κομμάτι και στόχος μου, σε αυτό εδώ το Μουσείο. Όλες οι άλλες δραστηριότητες έρχονται και θα γίνονται, για παράδειγμα Μεγάλη Δευτέρα, Μεγάλη Τρίτη, Μεγάλη Τετάρτη, έχουμε με τη Λυρική Σκηνή μια ωραία σύμπραξη για θρησκευτική μουσική τόσο στο προαύλιο του Μουσείου όσο και μέσα στο Μουσείο με εξαιρετικές μουσικές, ορι-

σμένες από τις οποίες θα ερμηνεύσει η Ν. Μποφίλιου και άλλοι. Βλέπετε ότι προσπαθούμε να είμαστε πάντα μέσα στο γίγνεσθαι του σήμερα, γιατί το σήμερα δεν είναι τίποτα άλλο από το χθες, είναι, να το πω αλλιώς, καινούριο κρασί μέσα σε παλιά βαρέλια.

Γιώργος: Ποιο πιστεύετε ότι είναι το μέλλον της αρχαιολογίας στη χώρα μας και τι πιστεύετε ότι χρειάζεται να παραμείνει και τι να αλλάξει στην αρχαιολογική έρευνα στην Ελλάδα;

Κος Σταμπολίδης: Ξέρετε ότι στην ελληνική πολιτεία, από τη σύστασή του ελληνικού κράτους μέχρι σήμερα, παρ' όλη την πολυνομία της, ο μόνος νόμος που έχει αλλάξει μόνο τρεις φορές στα διακόσια χρόνια είναι ο αρχαιολογικός νόμος, δηλαδή ένας νόμος που μπορεί να διαρκεί πενήντα, ογδόντα, εκατό χρόνια. Αυτό δεν είναι εύκολο πράγμα, σε μια κοινωνία όπως η ελληνική, όπου οι αντιθέσεις δημιουργούνται από τη μια στιγμή στην άλλη. Το έχει η φύση μας ως λαού ευφυούς, έξυπνου και αυτό δημιουργεί αντιθέσεις, επομένως η αρχαιολογία είναι ένα κομμάτι συνδεδεμένο με εμάς, με το παρόν και με το μέλλον μας, και επομένως, θα έλεγα, ότι η ανάπτυξη της με τον καλύτερο τρόπο, όχι μόνο στο ερευνητικό πεδίο, στις ανασκαφές, δηλαδή, και στις δημοσιεύσεις αλλά και στο κοινωνικό κομμάτι αλλά και στο διεθνές γίνεσθαι είναι ένας ακρογωνιαίος λίθος του πολιτισμού μας, της κοινωνίας μας και του κράτους μας.

Όλος αυτός ο αρχαιολογικός μας πλούτος και θα έλεγα γενικότερα ο πολιτισμός μας, όχι μόνο ο αρχαιολογικός, αλλά και ο εικαστικός, ο καλλιτεχνικός, ο μουσικός, ο θεατρικός είναι ένας κόσμος ολόκληρος του οποίου πρέπει να παραμείνουν κάποια στοιχεία σταθερά, αλλά και κάποια άλλα πρέπει να αλλάξουν. Η ανάπτυξη, δηλαδή, των μουσείων μας με έναν πιο εύλογο τρόπο και η ανάπτυξη των αρχαιολογικών μας χώρων και των θεάτρων μας, όλα αυτά, μαζί με τον νεότερο πολιτισμό μας, θα πρέπει να ωσμώνονται και να προχωρούν οι αλλαγές που επιτρέπει κάθε φορά η πρόοδος της κοινωνίας μας. Ορισμένα κομμάτια θα πρέπει να αλλάζουν ακόμα και στο νόμο. Διότι τι είναι ο νόμος; Είναι κώδικας συνεννόησης των κοινωνιών και επομένως, όπως εξελίσσεται η κοινωνία, θα πρέπει να εξελίσσονται και οι νόμοι. Επομένως, σ' αυτό το πλαίσιο, σ' ένα λελογισμένο πλαίσιο, όπου όλοι μαζί, άτομα, ομάδες, κοινωνία και, στην συγκεκριμένη περίπτωση

στην αρχαιολογία, θα πρέπει να συμβαδίζουν για κάτι ανώτερο και πιο κυρίαρχο, την ανάπτυξη, όχι μόνο την τεχνολογική, αλλά και εκείνη του εσωτερικού μας κόσμου. Αυτό που ονομάζουμε, όχι τεχνικό ή τεχνολογικό πολιτισμό, αλλά culture, κουλτούρα δηλαδή, για να γινόμαστε καλύτεροι άνθρωποι. Διότι έχουμε κάνει τεράστια άλματα ως προς το τεχνολογικό μέρος, αλλά ως προς το εσωτερικό μας κομμάτι, δυστυχώς, υπάρχει πολύ λίγη ενσυναίσθηση και ανάπτυξη. Ως ανθρώπινο είδος, εννοώ.

Άρης: Θα ήθελα να κάνω μια ερώτηση για τη σύγχρονη εποχή, που έχει να κάνει με την τεχνολογική εξέλιξη, στην οποία αναφερθήκατε, και αφορά διάφορα ζητήματα, όπως είναι ο επαναπατρισμός και η επανένωση των Γλυπτών του Παρθενώνα. Στη σύγχρονη εποχή, στην οποία η τεχνολογική ανάπτυξη είναι ραγδαία, πιστεύετε ότι είναι σημαντική η ενσκόληση με τα αρχαία μνημεία και τον αρχαίο πολιτισμό;

Κος Σταμπολίδης: Αυτό ακριβώς είπα. Ότι υπάρχει μια διάσταση, discrepancy στα αγγλικά. Σε όλες τις εξάρσεις και τις βαθύνσεις της ιστορίας, πάντα υπάρχει μια κορύφωση, όπως για παράδειγμα του Κλασικού Πολιτισμού, που αντιπροσωπεύει η Ακρόπολη, ο Παρθενώνας κλπ. αλλά και υφέσεις, αναπτύξεις κλπ. Ο πολιτισμός του ανθρώπου δεν διαιρείται σε αυτές τις πολλαπλές διαιρέσεις που έχουμε ορίσει για να συνεννοούμεθα οι ιστορικοί και οι αρχαιολόγοι. Υπάρχει μία διάσταση, ένα discrepancy, ανάμεσα στον τεχνολογικό μας πολιτισμό και στην κουλτούρα, στον εσωτερικό μας πολιτισμό. Δηλαδή δεν έχουμε πάψει ούτε να αγαπάμε, ούτε να μισούμε, ούτε να εκδικούμεθα κλπ. Επομένως, αυτό που πρέπει να αναπτύξουμε είναι ο εσωτερικός μας κόσμος, για να γίνεται κάθε φορά καλύτερος. Θα επαναλάβω ότι ο άνθρωπος είναι ατελής ον. Δεν είναι ούτε ζώον, ώστε να μην έχει συνείδηση, ούτε όμως θεός, ώστε να μπορεί να κάνει ό,τι θέλει. Επομένως, εξαρτάται προς τα πού πηγαίνει. Αν πηγαίνει προς το θείο μέσα του γίνεται καλύτερος. Ο καθένας μας, αν φτιάξει τον εαυτό του, τότε την επόμενη μέρα όλοι θα είναι καλύτεροι. Εμείς τι κάνουμε; Βλέπουμε την καμπούρα του διπλανού μας και δεν κοιτάζουμε την δική μας. Επομένως, αντί να πηγαίνουμε προς το ζώον, θα πρέπει να πηγαίνουμε προς το θείο και να αναπτύξουμε όλες αυτές τις ενσυναίσθησεις και τις δεξιότητες του

εσωτερικού μας εαυτού, για να γινόμαστε καλύτεροι άνθρωποι και να δημιουργούμε καλύτερες κοινωνίες. Αυτό πρέπει να αναπτύξουμε. Είναι λάθος όλα αυτά τα πρότυπα του πλουτισμού, των χρημάτων, της καριέρας κλπ, τα οποία είναι ανταγωνιστικά και όχι συναγωνιστικά. Πρέπει σιγά σιγά να εκλείψουν, για να γίνουν καλύτερες οι κοινωνίες και επομένως καλύτερη η ανθρωπότητα.

Γιώργος: Θα ήθελα να ρωτήσω, όπως είπε και ο κος Καλογεράς, δεδομένης της μακρόχρονης υπηρεσίας σας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, καθώς και της στενής επαφής σας με νέους ανθρώπους, αν θα μπορούσατε να προτείνετε τρόπους που θα επέτρεπαν ενδεχομένως στους μαθητές της Μέσης Εκπαίδευσης να γνωρίσουν την αρχαιολογία και να ενισχύσουν το ενδιαφέρον τους για τη μελέτη του αρχαίου κόσμου.

Κος Σταμπολίδης: Αν μιλήσω προσωπικά, θα πω ότι υπάρχουν φιλήμια για την επαγγελματική, ας πούμε, κατάρτιση και τον τρόπο που πρέπει να διαλέγουν ορισμένοι νέοι του Λυκείου ή του Γυμνασίου το επάγγελμά τους και ιδιαίτερα την αρχαιολογία. Υπάρχει ένα πολύ καλό φιλήμια σχετικό και το έχει κάνει η κα Τατιάνα Καραπαναγιώτη και μπορείτε να το βρείτε και στο διαδίκτυο. Είναι αρκετά χρόνια πριν, νομίζω μια δεκαετία πριν, τουλάχιστον. Αυτό μπορεί να διοχετεύεται και στα Γυμνάσια και στα Λύκεια. Οπότε, αυτό το φιλήμια θα μπορούσε να δώσει απαντήσεις, τουλάχιστον σε όσους ενδιαφέρονται να γνωρίσουν την αρχαιολογία και να ενισχύσουν το ενδιαφέρον τους για τη μελέτη του αρχαίου κόσμου. Θα μπορούσατε να κάνετε ένα δίκτυο με άλλα σχολεία, όχι μόνο της πρωτεύουσας ή της Θεσσαλονίκης, αλλά κυρίως της επαρχίας, τόσο της μητροπολιτικής όσο και της νησιωτικής Ελλάδας, ούτως ώστε να δίνεται η ευκαιρία στους μαθητές, όπως κάνετε εσείς, να πλησιάζουν αντίστοιχους ανθρώπους και να τους ρωτούν για αυτούς ή άλλου είδους επάγγελμα. Εγώ, πάντως, είμαι στη διάθεσή ΣΑΣ και στη διάθεσή ΤΟΥΣ, όποτε θελήσουν. Θα μπορούσαν, επίσης, να υπάρξουν προγράμματα, που ξέρω ότι τα χρηματοδοτεί η Ευρωπαϊκή Ένωση. Εσείς να αναλάβετε μια τέτοια πρωτοβουλία και μ' ένα τέτοιο πρόγραμμα να πάρετε τον κύριο Σταμπολίδη ή οποιονδήποτε κύριο Σταμπολίδη και να τον τρέξετε σε 3, 4 ή 5 σημεία της Ελλάδας με ένα τέτοιο πρόγραμμα, που θα μπορούσε να προβάλλει τις σπουδές για τον αρχαίο κόσμο και την αρχαιολογία.

Άρης: Σε πρόσφατη συνέντευξή σας αποκαλύψατε πως η αγάπη σας για τους ανθρώπους και η επιθυμία σας να τους γνωρίσετε στο πλαίσιο του χώρου και του χρόνου ήταν που σας οδήγησε στη μελέτη της αρχαιολογίας. Στις εκθέσεις, μάλιστα, που έχετε επιμεληθεί, με πιο πρόσφατη το «ΚΑΛΛΟΣ», εκφράζεται η ουσία της διαχρονίας των ιστορικών ευρημάτων και της τέχνης, ενώ παράλληλα τονίζεται η σύνδεσή τους με τη σύγχρονη πραγματικότητα. Πιστεύετε πως η τέχνη μπορεί να «μιλήσει» στους ανθρώπους της εποχής μας;

Κος Σταμπολίδης: Όπως αναφέρατε, οι εκθέσεις που δημιουργούσα κάθε φορά μαζί με τους συνεργάτες μου στο Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης είχαν ως κέντρο τον άνθρωπο. Ήταν, δηλαδή, συυφασμένες, διαλεγμένες για πανανθρώπινα θέματα. Όχι μόνο της ελληνικής, αλλά και της παγκόσμιας κοινωνίας. Διότι και ο Έρωτας και η Υγεία και ο Θάνατος και το Χρήμα και το Κάλλος σε όλες τις κοινωνίες και σε όλους τους λαούς και σε όλους τους ανθρώπους και σε όλη τη διάρκεια της ανθρώπινης ιστορίας υπήρχαν, υπάρχουν και θα υπάρχουν. Και αυτό προσπάθησα να κάνω και με το «ΚΑΛΛΟΣ». Βλέπετε πώς φτωχαίνουν οι λέξεις με όλα αυτά τα greeklish και τα κινητά κλπ., όπου οι λέξεις μειώνονται βαθμιαία – από 10.000 γίνονται 5.000, από 1.000 γίνονται 500 και στο τέλος ξαναγυρίζουμε στα ιερογλυφικά, να στέλνουμε σε μηνυματάκια ένα φιλί ή ένα χειροκρότημα κλπ.. Αυτό είναι, δυστυχώς, ευλογία και δυστυχία της ηλεκτρονικής εποχής μας. Επομένως, θέλω να πω πως η διαχρονία της τέχνης, η ίδια η Τέχνη δεν είναι τίποτε άλλο από το κομμάτι εκείνο της ζωής, σε οποιαδήποτε εποχή, που κουβαλάει, συγκρατεί αν θέλετε, όχι μόνο τη γραφή, αλλά και το όνειρο της ιστορίας. Η τέχνη είναι το κοσμοόραμα, μέσα από το οποίο εκφράζεται η εκάστοτε ομάδα, μονάδα, η κοινωνία ολόκληρη. Επομένως, γι' αυτό δημιουργήσαμε και τη σειρά των «Θεϊκών Διαλόγων», όπου έργα της αρχαιότητας και της σύγχρονης και μοντέρνας εποχής συνδιαλέγονται, γιατί τίποτα δεν είναι καινούργιο και τίποτα, βέβαια, δεν είναι παλιό. Αυτή όλη η ώσμωση των πραγμάτων είναι που προχωρεί την κοινωνία και η Τέχνη είναι αυτή που μπορεί να συγκρατεί πραγματικά το όραμα των κοινωνιών και της ιστορίας.

Παιδιά: Σας ευχαριστούμε πολύ για τον χρόνο που μας διαθέσατε.

Κος Σταμπολίδης: Ξέρετε θα ήταν πολύ πιο ουσιαστικό και δεν θα είχαμε και τα τεχνολογικά προβλήματα εάν ήσασταν μπροστά μου, αν ήσασταν μαζί. Διότι κάθε άτομο, κάθε ανθρώπινο ον έχει μέσα του και γύρω του ένα ηλεκτρομαγνητικό πεδίο. Είναι αυτό που, δυστυχώς, χάνεται με όλα αυτά τα τεχνολογικά μας επιτεύγματα, όπου βλέπουμε νεαρούς ανθρώπους να κάθονται να πιούν ένα καφέ και ενώ μπορεί να λέγονται ή να είναι ερωτευμένοι, να επικοινωνούν με το κινητό τους, ενώ κάθονται σε μια απόσταση ενός τραπεζιού. Έχει χαθεί η αφή και η επαφή των ανθρώπων και αυτό δεν είναι πολιτισμός. Δεν μιλάω τώρα για τον κορωνοϊό, μιλάω γενικότερα. Αυτό, δυστυχώς, που δεν μπορεί να αναπληρωθεί παρά μόνο με τις αισθήσεις μας και εννοώ με τις πέντε αισθήσεις, και την ακοή και την όραση και την αφή και τη γεύση κλπ., αλλά κυρίως με τη αφή και φυσικά με την έκτη αίσθηση, που είναι και το ένστικτο και η ενσυναίσθηση μαζί και η οποία δεν ξεγελάει το ηλεκτρομαγνητικό μας πεδίο. Ενώ η όραση, δηλαδή η τήλε-όραση μπορεί να το ξεγελά, γιατί είναι εικόνα και η εικόνα μπορεί να είναι ψεύτικη, αν η ψυχή του δημιουργού, η ψυχή του καλλιτέχνη δεν περνάει είτε στο μάρμαρο, αν είναι γλύπτης, είτε στο χρωστήρα του, αν είναι εκαστικός καλλιτέχνης, είτε στη μουσική, αν είναι μουσικός, είτε στο παίξιμο του ηθοποιού, αν είναι θεατρικός ή κινηματογραφικός δημιουργός. Αυτή η επαφή είναι που λείπει στους ανθρώπους και είναι αυτή που κάνει τον εσωτερικό κόσμο να λείπει από την ανάπτυξη της τεχνολογίας.

Κος Σταμπολίδης: Ωραία! Εγώ ευχαριστώ τον κύριο Καλογερά, τους δασκάλους σας - κυρίως τους εμπνευσμένους - και εσάς τους ίδιους. Να μπαίνετε στο Instagram, όπου υπάρχει σελίδα για το μουσείο. Εκεί υπάρχει και ένα ποίημά μου, να το διαβάσετε.

Κος Καλογεράς: Θα μπορούμε οπωσδήποτε και να τα πούμε και από κοντά. Χαρήκαμε πάρα πολύ, πραγματικά! Ήταν κάτι που έσπασε την καθημερινότητά μας η συνέντευξη που μας παραχωρήσατε.

Κος Σταμπολίδης: Ευχαριστώ Άρη, ευχαριστώ Δήμητρα, ευχαριστώ Γιώργο. Να μπαίνετε στο Instagram του Μουσείου της Ακρόπολης να ενημερώνεστε και να ενημερώνετε και τους άλλους και φυσικά να έρχεστε από 'δω κάποια βόλτα! Όλη αυτή η περιοχή του Μουσείου της Ακρόπολης, του περιπάτου στη Διονυσίου Αεροπαγίτου να γίνει κομμάτι της καθημερινότητας και της ζωής σας!

100 Χρόνια Σμύρνη!

ΤΟΥ ΓΙΩΡΓΟΥ ΠΑΠΑΔΑΚΗ, Α6

Φέτος συμπληρώνονται 100 χρόνια από την καταστροφή της Σμύρνης. Η καταστροφή αποτελεί ένα από τα τραγικότερα γεγονότα της σύγχρονης ελληνικής ιστορίας. Οι μνήμες είναι νωπές και οι πληγές δεν έχουν επουλωθεί.

Χιλιάδες Έλληνες ξεριζώθηκαν από τον τόπο τους, άφησαν τα σπίτια τους το βίος τους, αλλά πήραν μαζί τις μνήμες τους και την προσωπική τους ιστορία. Ο πόνος του ξεριζωμού μεγάλος, γεννάει την νοσταλγία για τις χαμένες πατρίδες, που έχουν γραφτεί στη συλλογική μνήμη της ελληνικής κοινωνίας. Γενιές ολόκληρες μεγαλώσαμε ακούγοντας τις ιστορίες των παππούδων και των γιαγιάδων μας για τον ξεριζωμό από την αλυσμένη πατρίδα τους, την Σμύρνη. Οι Μικρασιάτες πρόσφυγες έφεραν μαζί τους μια μακραίωνη ιστορία, μια κουλτούρα, έναν ελληνικό πολιτισμό με ιστορία

3000 ετών. Όλα αυτά τα μετέφεραν στην μητέρα-πατρίδα, την Ελλάδα και προσπάθησαν να τα διαφυλάξουν αλώβητα. Οι πρόσφυγες φέρνουν νέα ήθη νέα πνοή στην ηπειρωτική και νησιώτικη Ελλάδα. Τα ήθη και τα έθιμά τους γίνονται το καταφύγιο και το ορμητήριο τους για την νέα τους ζωή.

Η Σμύρνη είχε μια ιδιαίτερη ομορφιά. Ο φυσικός πλούτος και το μπλε χρώμα του Αιγαίου αντανακλάται στα πανέμορφα σπίτια της. Ο λαϊκός πολιτισμός της, έτσι όπως διαμορφώθηκε στα Σμυρναϊκά τραγούδια, αποτέλεσε μέσο στήριξης αλλά και αφύπνιση για τους Σμυρνιούς. Στην μητέρα πατρίδα παλεύουν να στεριωθούν. Ο πόνος και η νοσταλγία, δύο θεριά μέσα τους, συνθλίβουν το είναι τους. Προσπαθούν να στήσουν την νέα τους ζωή, να στεριωθούν σε ένα τόπο, να σβήσουν από την μνήμη τους την φωτιά που έκαψε την πατρίδα τους, την ψυχή τους και την ζωή τους. Η Ελλάδα χρωστάει πολλά στους Έλληνες πρόσφυγες της Σμύρνης!

Σμύρνη, 1922

ΤΗΣ ΑΛΙΚΗΣ ΒΑΡΕΛΑ, Α1

Τι Σεπτέμβρης κι αυτός,
δεν άφησε τη Σμύρνη να δει το φως.

Σμύρνη μου αγαπημένη,
Πώς κατέληξες στα μαύρα ντυμένη;

Σαν έφυγε ο ελληνικός στόλος,
άλλαξε ο κόσμος όλος

Σαν έφτασε ο Κεμάλ στη Μικρασία,
λύση δεν υπήρχε καμία.

Ξεκινώντας απ' την αρμενική τη συνοικία,
Η φωτιά έσπευρε παντού τη δυστυχία.

Έτσι κύλησαν οι μέρες,
Και βασιλεύε ο ήχος από τις σφαίρες.

Ξεριζώθηκαν άνθρωποι πολλοί,
αναζητώντας πλέον μια νέα ζωή.

Λίγοι τυχεροί φτάσαν στη μάνα χώρα,
Καταφέραν και σωθήκαν από τούτη τη μπόρα.

Στην Ελλάδα εφτάσαν πρόσφυγες πολλοί,
Έτοιμοι για μια νέα ζωή

Αχ, Σμύρνη μου τώρα σε σένα αν φτάσω,
Την ομορφιά σου ποθώ να θαυμάσω.

Μα η μνήμη σου πάντα
θα ναι στην καρδιά μου,

Σμύρνη μου, είσαι πατρίδα δικιά μου.

Σμύρνη, συγχώρεσέ μας

ΤΗΣ ΜΑΡΘΑΣ ΑΛΕΥΡΑ, Α1

Μα ποιος να περίμενε τέτοιο τέλος;
Να πνίγεται η Σμύρνη στο αίμα, χωρίς έλεος

Στους δρόμους, στα στενά πυροβολισμοί αντηχούν,
Όλες οι δυνάμεις κατά της Σμύρνης συμμαχούν.

Φλόγες αγκαλιάζουν γερά το λιμάνι,
Το πεπρωμένο της Σμύρνης γραμμένο με μελάνι.

Στα σκοτεινά, εχθρικά νερά
Πέφτουν άνδρες, γυναίκες, παιδιά.

Σκοντάφτω πάνω σε έναν νεκρό, εκεί άλλος ένας,
Ψυχές που χάθηκαν μα ξεχασμένος κανένας.

Σκιές τρομαγμένες που τρέχουν να προλάβουν,
Τη νύχτα αυτή να μην επαναλάβουν.

Οι σκέψεις περιστρέφονται γύρω απ' τη σωτηρία,
Κολυμπώντας με δύναμη κυνηγώ ελευθερία.

Ο θάνατος με κύκλωσε, με τραβάει απ' το χέρι,
Το κορμί μου ζητά να ξεφύγει να καταφέρει.

Στις βάρκες που φεύγουν ο φόβος επιβάτης,
Ελπίδες κι ευχές όλα σαν εφιάλτης.

Με δάκρια στα μάτια, μαχαίρι στην καρδιά,
Βλέπω την Πόλη μου γυμνή από κάθε ομορφιά.

- Σμύρνη με ακούς, σου φωνάζω, προσπαθώ!
- Φύγε γρήγορα, μη διστάζεις, σε παρακαλώ!

Μερικοί τολμηροί μένουν και αντιστέκονται,
Μένουν στην πόλη, τη μοίρα τους αποδέχονται.

Ησυχάζει η νύχτα, τέλος το κακό,
Η πόλη όμως ωρύεται χωρίς σταματημό.

Η Σμύρνη κι αν χάθηκε η μνήμη την φέρνει
στον νου των ανθρώπων της και τον παρασέρνει.

Η Σμύρνη στην Ποίηση

ΤΗΣ ΛΗΔΑΣ ΠΕΤΣΑ, Α7

Κ.Π. Καβάφης, «Ιωνικόν» (1911)

**Γιατί τα σπάσαμε τ' αγάλματά των,
 γιατί τους διώξαμεν απ' τους ναούς των,
 διόλου δεν πέθαναν γι' αυτό οι θεοί.
 Ω γη της Ιωνίας, σένα αγαπούν ακόμη,
 σένα η ψυχές των ενθυμούνται ακόμη.
 Σαν ξημερώνει επάνω σου πρωί αυγουσιάτικο
 την ατμοσφαίρα σου περνά σφρίγος απ' την ζωή
 των·
 και κάποτ' αιθερία εφηβική μορφή,
 αόριστη, με διάβα γρήγορο,
 επάνω από τους λόφους σου περνά.**

Στο ποίημα «Ιωνικόν» του Καβάφη που γράφτηκε το 1911 αποτυπώνονται τα λόγια ενός ειδωλολάτρη που πιστεύει ότι παρά την καταστροφή των αγαλμάτων, οι θεοί μένουν ακόμα ζωντανοί. Το ποίημα αναφέρεται στην Ιωνία. Ο αφηγητής τονίζει πως η Ιωνία είναι το αγαπημένο μέρος των θεών και σε αυτήν επιστρέφουν. Σκοπός αυτής της αναφοράς στην Ιωνία είναι να τονίσει την ομορφιά του τόπου και δείχνει την αγάπη του συγγραφέα για την Ιωνία.

Στην πρώτη μορφή του το ποίημα δημοσιεύτηκε το 1896 στην εφημερίδα Το Άστυ και είχε τον τίτλο «Μνήμη». Με την τελική του μορφή με τον τίτλο «Ιωνικόν» δημοσιεύτηκε στο περιοδικό Γράμματα.

Το ποίημα αναφέρεται μάλλον στην καταδίωξη των εθνικών (ειδωλολατρών) από τους χριστιανούς στην Ιωνία («Γιατί τα σπάσαμε τ' αγάλματά των / γιατί τους διώξαμε απ' τους ναούς των»). Ταυτόχρονα όμως, η Ιωνία αποκτά συμβολικό χαρακτήρα: δεν είναι μόνο ο τόπος ο γεωγραφικός, αλλά μια ολόκληρη παράδοση που συνδέεται με τα γράμματα, τη φιλοσοφία και την αγάπη για την ομορφιά (το αρχαίο «κάλλος»). Ο Καβάφης, που είχε ο ίδιος ρίζες από την Κωνσταντινούπολη και έζησε σε όλη του τη ζωή ως Έλληνας της διασποράς στην Αλεξάνδρεια, καταπίεστηκε σε όλο του το έργο με τις τύχες του ελληνισμού. Το κυρίαρχο συναίσθημα στο «Ιωνικόν» είναι αυτό της νοσταλγίας («Ω γη της Ιωνίας, σένα αγαπούν ακόμη, / σένα η ψυχές των ενθυμούνται ακόμη»).

Οδυσσέας Ελύτης, «Μικρή πράσινη θάλασσα» (1971)

**Μικρή πράσινη θάλασσα δεκατριώ χρονώ
Που θα 'θελα να σε υιοθετήσω
Να σε στείλω σχολείο στην Ιωνία
Να μάθεις μανταρίνι και άψινοθο
Μικρή πράσινη θάλασσα δεκατριώ χρονώ
Στο πυργάκι του φάρου το καταμεσήμερο
Να γυρίσεις τον ήλιο και ν' ακούσεις
Πώς η μοίρα ξεγίνεται και πώς
Από λόφο σε λόφο συνεννοούνται
Ακόμα οι μακρινοί μας συγγενείς
Που κρατούν τον αέρα σαν αγάλματα
Μικρή πράσινη θάλασσα δεκατριώ χρονώ
Με τον άσπρο γιακά και την κορδέλα
Να μπεις απ' το παράθυρο στη Σμύρνη
Να μου αντιγράψεις τις αντιφλεγγιές στην οροφή
Από τα Κυριελέσον και τα Δόξα σοι
Και με λίγο Βοριά λίγο Λεβάντε
Κύμα το κύμα να γυρίσεις πίσω
Μικρή πράσινη θάλασσα δεκατριώ χρονώ
Για να σε κοιμηθώ παράνομα
Και να βρίσκω βαθιά στην αγκαλιά σου
Κομμάτια πέτρες τα λόγια των Θεών
Κομμάτια πέτρες τ' αποσπάσματα του
Ηράκλειτου.**

Βασικός σκοπός του ποιήματος «Μικρή Πράσινη Θάλασσα» του Οδυσσέα Ελύτη είναι η ανάδειξη του Ιωνικού πολιτισμού μέσω της αναπόλησης του ποιητή. Μέσα από την αναφορά του στα στοιχεία της, αναφέρεται στην μικρή πράσινη θάλασσα, δηλαδή στο Αιγαίο. Επιπλέον, η επανάληψη της υποτακτικής έγκλισης δηλώνει τη νοσταλγία για την Σμύρνη των Ελλήνων, στοχεύοντας στο θυμικό των αναγνωστών.

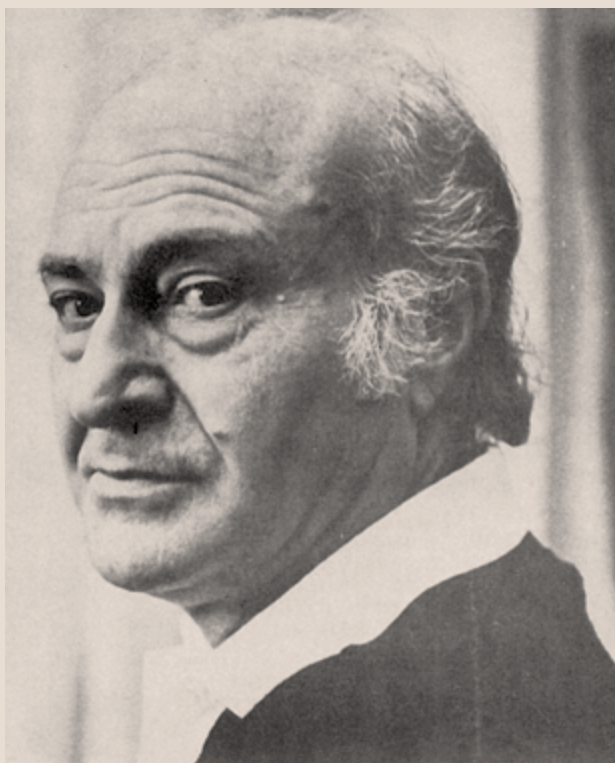
Μεγάλη συγγένεια με το ποίημα του Καβάφη έχει η «Μικρή πράσινη θάλασσα» του Οδυσσέα Ελύτη, που συμπεριλήφθηκε στη συλλογή του Το Φωτόδεντρο και η δέκατη τέταρτη ομορφιά (1971). Και σε αυτή την περίπτωση, η Ιωνία σχετίζεται με μια ολόκληρη παράδοση την οποία ο ποιητής αποζητά με νοσταλγία και που περιλαμβάνει όχι μόνο την αρχαία φιλοσοφία («τ' αποσπάσματα του Ηράκλειτου») και θρησκεία («τα λόγια των Θεών»), αλλά και τον χριστιανισμό («τα Κυριελέσον και τα Δόξα σοι») και στοιχεία της φύσης.

Ο τίτλος του ποιήματος αναφέρεται πιθανότατα στη θάλασσα των παιδικών αναμνήσεων του Ελύτη, όπως τη γνώρισε στα δεκατρία του χρόνια. Ο ποιητής γεννήθηκε στην Κρήτη, καταγόταν όμως από τη Μυτιλήνη, την οποία επισκεπτόταν συχνά. Η οικογένειά του είχε στενούς δεσμούς με τον Ελευθέριο Βενιζέλο, τον πολιτικό που συνδέθηκε με τη Μεγάλη Ιδέα και που η ήπτα του στις εκλογές του 1920 υπήρξε καθοριστική για τα γεγονότα που ακολούθησαν. Όπως ο Καβάφης, έτσι και ο Ελύτης αναφέρεται στα ποιήματά του σε όλες τις περιόδους του ελληνισμού και αναζητά πηγές έμπνευσης στους «μακρινούς συγγενείς» και ιδίως στη γη που μοιράζεται με αυτούς.

Η «μικρή πράσινη θάλασσα δεκατριώ χρονώ», όμως, «με τον άσπρο γιακά και την κορδέλα», παραπέμπει και σε μορφή ερωτικού πόθου. Ο Ελύτης προσωποποιεί την Ιωνία και τις παιδικές του αναμνήσεις, φανερώνοντας έτσι την επιθυμία του να αναστήσει το παρελθόν, έστω με τους στίχους του («κύμα το κύμα να γυρίσεις πίσω»). Έτσι, ο τόπος στο ποίημά του είναι πιο αισιόδοξος από αυτόν του Καβάφη. Παρόλα αυτά, η αίσθηση της απώλειας και του τραγικού δεν απουσιάζει από το ποίημα. Συνοψίζεται ίσως καλύτερα στον στίχο όπου ο ομιλητής μας θυμίζει «πώς η μοίρα ξεγίνεται».

<https://www.google.com/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Fimagineistes.wordpress.com%2F2017%2F07%2F29%2F%25CE%25BF%25CE%25B4%25CF%2585%25CF%2583%25CF%2583%25CE%25AD%25CE%25B1%25CF%2582-%25CE%25B5%25CE%25BB%25CF%258D%25CF%2584%25CE%25B7%25CF%2582-%25CE%25B0%25CE%25B9%25CE%25BA%25CF%2581%25CE%25AE-%25CF%2580%25CF%2581%25CE%25AC%25CF%2583%25CE%25B9%25CE%25BD%25CE%25B7-%25CE%25B8%25CE%25AC%25CE%25BB%25CE%25B1%25CF%2583%25CF%2583%2F&psig=AOvVaw11mHka1YxT2tC7uvq-g3fl&ust=1639696619832000&source=images&cd=vfe&ved=0CAsQjRqFwoTC-ljLgYf45vQCFQAAAAAdAAAAABAD>

<https://www.tanea.gr/wp-content/uploads/2018/09/megalh-fwtia1-768x460-768x460.jpg>

Μετανάστες δύο φορές

ΤΗΣ ΑΡΕΤΗΣ ΠΑΠΠΑ, Α7

Σε αυτή την σελίδα του περιοδικού μας, θα διαβάσετε αποσπάσματα από τα λόγια προσφύγων, στα οποία αποτυπώνονται όλες οι σκέψεις τους, η λύπη τους, η ίδια τους η ψυχή. Μέσα από τα λόγια τους, τις ιστορίες που διηγήθηκαν στη συνέντευξή τους, φαίνεται τόσο η κατάσταση της Ελλάδας, όσο και ο τρόπος που η Πατρίδα, που τόσο αγαπούσαν και ήλπιζαν να ξαναδούν, τους υποδέχθηκε. Διώχθηκαν από τα σπίτια τους και πίστεψαν ότι γυρνούν πίσω στον τόπο τους αλλά δέχθηκαν ξανά την απόρριψη.

Συνέντευξη πρόσφυγα με αριθμό IMTE33 που γεννήθηκε στην Ίμβρο το 1947 και εγκαταστάθηκε στην Θεσσαλονίκη το 1964. Χωρίς ταυτότητα, νιώθοντας ξένος, χωρίς δικαίωμα εργασίας, προσπαθώντας να ξεπεράσει τα εμπόδια της νέας του ζωής στην Ελλάδα.

Τι σήμαινε για σας το να μην έχετε υπηκοότητα;

Πολλά προβλήματα, πολλά προβλήματα, και ύστερα βρήκαμε και εδώ πολλά προβλήματα. Και στην Ελλάδα, γιατί από 'κει διωγμένοι και εδώ το ίδιο, δεν είχαμε άδεια εργασίας. Αν δουλεύαμε χωρίς άδεια εργασίας μας κυνηγούσανε, τα προβλήματα ήταν πάρα πολλά.

Δηλαδή όσοι δεν είχατε υπηκοότητα δεν μπορούσατε να έχετε άδεια εργασίας;

Όχι. Πάρα πολλά προβλήματα! και πολύ δύσκολη η αντιμετώπιση όταν έμπαιναν οι Ίμβριοι στην Ελλάδα τότε με τον διωγμό. Οι Ίμβριοι ήταν φτωχοί άνθρωποι και μέχρι το στρώμα τους έφερναν μαζί. Εγώ θυμάμαι ο πατέρας μου ο καημένος είχε φέρει δυο χαλιά μεταχειρισμένα, τα οποία του τα κράτησαν και τα έστειλαν εδώ στο τελωνείο. Πήγε να τα πάρει και του ζητούσαν τριπλάσια τιμή απ' ότι έκαναν καινούρια χαλιά. Η απογοήτευση ήταν πολύ μεγάλη. Ο πατέρας ζούσε μέχρι τελευταία στην Ίμβρο και έκαναν κρυφό σχολειό με την μάνα μου στα λίγα παιδιά που είχαν μείνει εκεί. Έρχονταν λοιπόν στο σπίτι και έκαναν τα μαθήματά τους.

Σας ανακούφισε κατά κάποιο τρόπο όταν πήρατε την ελληνική υπηκοότητα;

Ναι βέβαια. Καταρχάς μπόρεσα και πήγα στην Ίμβρο. Το πρώτο πράγμα που έκανα μόλις πήρα υπηκοότητα ήταν να πάω στην Ίμβρο, όπου δεν μπορούσα να πάω πιο πριν.

Ίμβρος

<https://www.onalert.gr/wp-content/uploads/files/Image/NewOnAlert/TOURKIAN-EW/imbros1-700x375.jpg>

Συνέντευξη της πρόσφυγα με αριθμό P18 που γεννήθηκε στο Βατούμ το 1916 και εγκαταστάθηκε στη Θεσσαλονίκη το 1929-1930. Μια γυναίκα που εκδιώχθηκε από το σπίτι και τις ανέσεις της στη Μικρά Ασία, για να έρθει στην Ελλάδα να την αποκαλούν κλέφτρα, προσπαθώντας με την οικογένειά της να αντεπεξέλθει στις δυσκολίες χωρίς την βοήθεια κανενός.

Από πού ήρθατε; Από το Βατούμ κατευθείαν με πλοίο;

Βέβαια, Βατούμ, Τραπεζούντα, Κωνσταντινούπολη και Καμάρα ήρθαμε και κλαίγαμε...Μόλις μπήκαμε στην Καβάλα, «Κλεφταράδες»! Το πλοίο στάθμευσε στην Καβάλα. Είχε μια βάρκα από πίσω και ξεφορτώναμε. Ήταν φορτηγό το πλοίο. Και κλαίγαμε. Και χτυπιόταν η μαμά μου και έλεγε: «Πού ήρθαν τα παιδιά μου; Εγώ τα έφερα για να γίνουν άνθρωποι και τι ακούν τώρα;». Έκλαιγε η μαμά μου. Ο μπαμπάς μου έλεγε: «Είδες; Όταν στο έλεγα εγώ, εσύ ήθελες να έρθεις στην Ελλάδα!». Στην Καβάλα ένας καπνέμπορος παρακαλούσε τον πατέρα μου, που ήταν μορφωμένος, τον παρακαλούσε να κατέβει για να τον πάρει υπάλληλο. Και η μάνα μου δεν ήθελε. Ήθελε να φύγει για την Θεσσαλονίκη. Και δεν κατεβήκαμε και ήρθαμε ύστερα στη Θεσσαλονίκη. Ξέρεις τι τραβήξαμε εμείς στην Ελλάδα; Πόσες φορές πλάγισα νησικιά. Ο πατέρας μου δεν έβρισκε δουλειά και χτυπιόταν. Όταν ήρθαμε, εκεί στο Διοικητήριο ξέρεις τι ήταν; Όλο παράγκες. Αν πεις στην εκκλησία, απέναντι εκεί! Τι να σου πω. Όλο παράγκες ήταν. Όλο, όλο, όλο. Λέγαμε: «Σπίτια δεν έχουν εδώ;»

Το κράτος σας βοήθησε καθόλου;

Μπα! Και πολύτεκνοι, ε! Ούτε από εκεί είδαμε χαίρι. Τάχα πήγε ο πατέρας μου στο χωριό, στο Σύλλογο, να μας βοηθήσει. Τίποτα. Χαίρι από κανέναν δεν είδαμε. Όλα μόνοι μας.

Ποντιακές πόλεις

<http://www.kotsari.com/images/sinopi-pontos.jpg>

Πηγές-MLA:

- "Συνέντευξη Του Πρόσφυγα Με Κωδικό IMTE33 Που Γεννήθηκε Στην Ίμβρο Το 1947 Και Εγκαταστάθηκε Στη Θεσσαλονίκη Το 1967." Πρόσφυγες Στην Ελλάδα, <https://refugeeingreece.gr/συνέντευξη-του-πρόσφυγα-με-κωδικό-ιμτ/>.
- "Συνέντευξη Της Πρόσφυγα Με Κωδικό P18 Που Γεννήθηκε Στο Βατούμ Το 1916 Και Εγκαταστάθηκε Στη Θεσσαλονίκη Το 1929-1930." Πρόσφυγες Στην Ελλάδα, <https://refugeeingreece.gr/συνέντευξη-της-πρόσφυγα-με-κωδικό-p18-πο/>.

Κέρκυρα, 20 Ιανουαρίου 1923. Ομάδα Ελλήνων προσφύγων του Πόντου σε αναμνηστική φωτογραφία.

Σμύρνη: Το αστέρι που του στέρησαν την λάμψη του

ΤΗΣ ΜΑΡΙΝΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΤΟΥ, Α1

Σμύρνη, μια πόλη που ξαφνικά, πριν από 100 ακριβώς χρόνια, έχασε την λάμψη του. Την μια στιγμή έλαμπε σαν μια ηλιαχτίδα και μέσα σε λίγες μέρες είχε καλυφτεί ολοσχερώς από φλόγες. Οι φλόγες αυτές την κατέστρεψαν, της πήραν όλη της την ομορφιά, την δόξα και τον παραδεισένιο χαρακτήρα της.

Ιδρύθηκε από τους Αιολείς το 1.100 π.Χ. και από τότε την κατέκτησαν διάφοροι λαοί. Τον 8ο αιώνα π.Χ. κατοικήθηκε από τους Ίωνες και κατακτήθηκε από τους Οθωμανούς το 1424. Μέχρι το 1919 η Σμύρνη εξακολουθούσε να είναι υπό την κατοχή των Οθωμανών, όμως με την παρέμβαση των ελληνικών στρατευμάτων μπόρεσε να αποκτήσει την αυτονομία της.

Η Σμύρνη πριν από την καταστροφή αποτελούσε σημείο συνάντησης πολιτισμών. Ήταν μια πολυεθνική πόλη, χωρισμένη σε συνοικίες. Οι κάτοικοι της Σμύρνης είχαν καλές σχέσεις μεταξύ τους. Αξιοσημείωτο ήταν πως ζούσαν όλοι ειρηνικά, χωρίς να τους διχάζει η καταγωγή και οι φυλετικές διαφορές τους.

Ένα σταυροδρόμι πολιτισμών, που ξεχώριζε για το εμπόριο, τα γράμματα, τις τέχνες, τον τρόπο ζωής και πολλά άλλα. Η γεωγραφική της θέση της εξασφάλιζε το πλεονέκτημα των εμπορικών συναλλαγών με πολλές πόλεις της ανατολικής Μεσογείου και του Εύξεινου Πόντου. Το λιμάνι της ήταν ένα από τα μεγαλύτερα της Μεσογείου. Ήταν μια πόλη μέσα στα πλούτη, μια πόλη παραδεισένια. Εξασφάλιζε υψηλό βιοτικό επίπεδο στους κατοίκους της ενώ έδινε ίσες εκπαιδευτικές ευκαιρίες σε όλους, ανεξαρτήτως φύλου ή φυλής.

Όμως ξαφνικά όλα άλλαξαν. Η Σμύρνη έχασε το μεγαλείο της. Μεταμορφώθηκε σε μια καμένη γη. Χιλιάδες άνθρωποι έχασαν τη ζωή τους, έχασαν την ταυτότητά τους, έχασαν την πατρίδα τους και πλέον ξεκίνησαν τον αγώνα για μια καινούρια ζωή. Ξεκίνησαν από το μηδέν, από το τίποτα. Έγιναν πρόσφυγες και άφησαν πίσω τους την πατρίδα τους, τα σπίτια τους και την παλιά τους ζωή. Αναγκάστηκαν να αγωνιστούν για να φτιάξουν μια νέα ζωή. Να σταθούν πάλι στα πόδια τους.

Η καταστροφή της Σμύρνης άλλαξε καθοριστικά την όψη, την ταυτότητά της και συνεπώς τις ζωές των ανθρώπων της. Με την καταστροφή της Σμύρνης χάθηκαν πολλά περισσότερα από μια πόλη. Χάθηκε ένας πολιτισμός που έχει όμως μείνει ως παρακαταθήκη στην σημερινή Ελλάδα. Από την μικρασιατική καταστροφή πρέπει να κρατάμε στο νου μας την αξία που έχει ο αγώνας για την ανεξαρτησία και την ελευθερία.

A SINGULAR SCHOOL
A COLLECTIVE EFFORT

Στηρίξτε
το Πρόγραμμα
Υποτροφιών
με τη δωρεά σας!

Η συλλογική συμμετοχή
είναι η δύναμή μας!

Στηρίξτε εδώ

www.athenscollege.edu.gr/give/givenow

1925
ΚΟΛΛΕΓΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

Ελληνο-Αμερικανικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα
Νεοελληνισμός - Δημόσια - Γαλλισμός - Λαϊκισμός
ΚΟΛΛΕΓΙΟ ΑΘΗΝΩΝ - ΚΟΛΛΕΓΙΟ ΠΥΡΡΟΥ - ΚΟΛΛΕΓΙΟ ΤΩΝ ΑΓΓΛΩΝ

